

1972

8

planinski vestnik

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXXII

Tine Orel	Ludviku Zorzutu ob osemdesetletnici	353
Stanko Kos	Pred nami so velike in lepe naloge	354
Ing. Pavle Šegula	Pomcnki ob pozabljenem Storžiču	356
Dr. France Malešič	Jožetu veselo in nam vsem	364
Jože Zorn	Ob sedemdesetletnici Jurkove kočice na Lisci	365
Pavel Kunaver	Angleški geografi pred 40 leti v Sloveniji	371
Mitja Kašir	Vodni slap v severni steni	372
Ing. Bojan Pollak	V Vežici	375
Meta Rotovnik	Starac in ptica	372
Zvone Jaklič	Jesenski obisk Bernini	380
Lado Božič	S poti po Cerkljanskem	382
Nada Kostanjevic	Najstarejši in najmlajši Društvene novice Varstvo narave Iz planinske literature Razgled po svetu	386 392 398 399 400

Naslovna stran:

Čepec ali lepi čevljec

Foto: dr. V. Petkovšek

Planinska lepnica (*Silene acaulis*)

Foto: prof. M. Kambič

Poštnina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana — pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, Fedor Košir, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strojín, Tone Wraber. — Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri NB 501-8-5/1, telefon 312-553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsek mesec. Letna naročnina 50 din, plačljivo tudi v štirih obrokih, za inozemstvo 68 din (4,5 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. — Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi novi naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov ne vračamo. — Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

TOVARNA DOKUMENTNEGA IN KARTNEGA PAPIRJA

**RADEČE PRI
ZIDANEM MOSTU**

Telefon: Radeče 81-950, 81-951 —
Tek. rač. pri NB Celje 603-11-1-1030
— Brzjavni: Papirnica Radeča —
Železniška postaja: ZIDANI MOST

Proizvaja:

vse vrste brezlesnih papirjev
in kartonov, specialne papirje,
surovi heliografski in foto
papir, paus papir, kartografski,
specialni risalni »Radeče«,
papirje za filtre itd.

Izdeluje:

vso vrste kartic za luknjanje
v standardni velikosti in tisku.
Po želji izdeluje kartice v po-
sebnem tisku v rdeči, modri
ali sivi barvi

**Združeno železniško
transportno podjetje
Ljubljana**

FERSPED

železniška spedicija
za tuzemski in
mednarodni promet

Uprava:

Moča Pijadejeva 39/II

s svojimi
poslovalnicami v
**Ljubljani, Mariboru,
Novi Gorici in Kopru**
prevzame vso skrb
o organizaciji in
prevozu vašega blaga

LUDVIKU ZORZUTU OB OSEMDESETLETNICI

Res ne bi bilo prav, če bi Planinski vestnik zamolčal Ludvika Zorzuta osemdeseti rojstni dan. Za 75-letnico* smo se ga spomnili z zamudo, zdaj pravočasno pošljimo – *ex toto corde animoque* – iz vsega srca in duše prijateljska voščila zvestemu planincu, več kot polstoletnemu sodelavcu planinskega glasila, pesniku, folkloristu, etnografu, publicistu, neutrudnemu javnemu delavcu, sicer upokojenemu pa vendar mladeniško delavnemu, vse dotlej.

24. 8. 1892 je prišel na svet v Medani, na skrajnem zahodnem robu slovenske zemlje, ki ji še vedno poje slavo in odkriva ljubezen. Začel je pisati na goriški klasični gimnaziji, na kateri so takrat – pred prvo svetovno vojno – slovenski dijaki pisali svoj list »Naše vaje«. Mladi Zorzut je že takrat našel pot v Planinski Vestnik – njegov urednik dr. Josip Tomišek je bil direktor goriške gimnazije – in je zelo cenil Zorzutov literarni talent. Potem je prišla vojna. Zorzut je kot interniranec prebil mladeniška leta od 1915–1919 po vsej Italiji, nakar je poiskal mirnejše življenje v Mariboru. V drugi svetovni vojni je spet okušal nemirno begunsko usodo v Ljubljani in v Rimu, po osvoboditvi pa se je ustavil v Novi Gorici in deloval v knjižnici in v muzeju. Bil je tam prvi ravnatelj, soustanovitelj. L. 1953 se je preselil v Kanal na Grad.

V planinstvo je našel pot že kot goriški gimnazijec ob vodstvu takratnih velikih planincev in domoljubov, predvsem kanclerja Franceta Setničarja, ki je po svojem alpinističnem formatu pravcati Stanič redivivus (Zorzut je v PV 1971 napisal o njem izčrpen članek), šolskega nadzornika Rajka Gradnika in drugih. Že kot dijak je bil član soške in kasneje goriške podružnice Slovenskega planinskega društva. Na svojem drugem življenjskem torišču v Mariboru pa se je že posvetil tudi organizacijskemu delu v planinstvu. Bil je 20 let odbornik mariborske podružnice SPD. Kot begunec je v zasedeni Ljubljani obdržal stik s planinci iz vseh koncev Slovenije, ki so se v l. 1941–1945 shajali pri »Sokolu«. L. 1945 je zastavil delo spet pri SPD Gorica, ki je bila tedaj pod zavezniško upravo, in ga nadaljeval v PD Nova Gorica. Povezoval ga je z delom v Goriški turistični zvezi. To je njegov planinski curriculum vitae, 65 let zvestega članstva in pestrega delovanja, prepletenega in povezanega z literarnim in kulturnim delom.

Že kot študent v Gorici pred prvo svetovno vojno je pokazal smisel za zbiranje narodnega blaga, zbiral toponomastiko Brd, posebej rojstne vasi Medane, pisal v dijaške liste in druge časopise, se ukvarjal s petjem in dramatikom in se tako v šoli in v izvenšolskem delu temeljito pripravil za kasnejše publicistično delovanje, ki mu je prav tako zvest že šesto desetletje. Vsepovsod srečujemo njegovo ime: v goriških in mariborskih časopisih, v Planinskem Vestniku, v Mohorjevem koledarju (Celje, Gorica), v Planinah ob meji (Maribor), v Goriških srečanjih, v Soči in Matajurju (v teh dveh listih je v dobi premirja po l. 1945 objavljala etnografske članke, legende, ljudske pesmi in pripovedke, izpise iz furlanske literature), v Krajevnem

leksikonu Slovenije (v tem je opisal Brda, Novo Gorico in njeno okolico), v Trinkovem koledarju in še marsikje. Kdo bi naštel množico najrazličnejših prispevkov, razborito pisanih, izvirno oblikovanih!

Bralci našega lista poznajo Zorzuta posebno kot pesnika, čeprav je objavil v PV tudi značilne in tehtne članke, med katerimi naj omenim zadnjega, ki ga je posvetil Kolovratu in za katerega je bil nagrajen v literarnem natečaju PV 1971. Planinska muza ga je prevzela, ko je doživel Pohorje, njegove hoste in samine, njegove skrivnosti in ljudi pa tudi planinsko ubadanje s kočami, potmi, domovi, sejami, shodi in srečanji vseh sort. Pri tem je ostal zvest svojim Brdom, kjer mu je začel teči vir Hipokrene v rani mladosti. Kot planinski pesnik je postal pravi mojster prigodnice, priložnostne pesmi, v kateri je razdal svoj talent in izpričal svoje široko obzorje, svoje globoko znanje o človeku in njegovem svetu, o našem človeku, ki ga je doživel z vročim srcem in iz vsega svojega duha na obeh ograženih straneh, na zahodu in severu, v Brdih in na Pohorju. Prigodničar velikega sloga in obsega, povsod zaželen in iskan, je iz svojih pohorskih, briških in goriških doživetij ustvaril tudi zbirko liričnih in celo epskih pesmi. Vse je eno samo pesniško sporočilo iz istega navdiha in tvarnega vira, po svoji vsebini dragoceno, po obliki pa verno izrazilo Zorzutove pesniške osebnosti, ki bi ji težko našli podobno, vsaj kar se tiče dikcije, bogate oblikovitosti, občutka za sočen in lep izraz. Skratka Zorzut kot pesnik ima svojo publiko in prav bi bilo, da bi kdo za njegovo osemdesetletnico njegove pesmi, predvsem planinske, zbral, izbral in izdal. Vredne so tega zaradi svojih neponovljivih posebnosti, zaradi kulturne vloge, ki so jo imele in jo še imajo v planinstvu, ki je tudi kulturni pojav, zaradi spodbud in duha, ki mimo vsega vendarle ohranja trajno vrednost.

O Zorzutovem delu za planinstvo in slovenstvo bi bilo treba še marsikaj reči. To bodo, upam, opravili drugi njegovi častilci v listih, ki jim je posvečal svoje moči, etnografi, turisti, uredniki, društveniki. Prijatelji – teh ni malo – in znanci, ki se jih je z lili res dosti z vseh strani nabralo, pa bodo ob visokem življenjskem jubileju Ludviku Zorzutu zaželeli, da bi še dolgo pospremljal naše planinstvo na tem ali onem področju – gratia, felicitate et laetitia plenus! – srečen in vesel, takega lica, kakršno je skozi desetletja obzirno kazal in nas z njim vedril, poživil in nam s svojim iskri-
vim duhom in neugnanim talentom osladil prenekatero urico.

Tine Orel

PRED NAMI SO VELIKE IN LEPE NALOGE

STANKO KOS

Stojimo pred 80. obletnico organiziranega slovenskega planinstva. Prav je, da se spričo tega lepega jubileja oglasimo tudi planinski cestarji ali markacisti in se pomnimo o naših problemih in nalogah. Saj se o nas tako in tako zelo redko sliši, čeprav bi bilo večkrat potrebno. Toda markacisti so tihi in skromni delavci in svojega dela ne obešajo na veliki zvon. Koliko truda in prizadevanj markacistov v planinskih društvih je potrebno, da so naša pota prehodna in varna za hojo. Na to res premalo pomislimo.

Ne smemo pa si zakrivati oči pred resnico, da glede potov, ki jih imajo v oskrbi planinska društva, ni povsod vse v redu. Markacije so marsikje pomanjkljive, ni kažipotov, pota niso očiščena in steze ne nakopane. Planinska zveza dobiva pritožbe, a sama ne more ničesar ukreniti. Pritožbe lahko pošlje področnemu društvu s prošnjo, da zadevo uredi. Skrb za pota je po statutu društev njihova sveta dolžnost. Planinska zveza nima sredstev oziroma so tako minimalna, da sama ne more urejati pomanjklji-

vosti. Končno to ni njena naloga. Naloga vsakega upravnega odbora planinskih društev je torej glede potov jasno začrtana. V upravni odbor spada markacijski odsek z načelnikom, ki mora skrbeti za pota na svojem področju. Celotni upravni odbor in predvsem predsednik pa je dolžan, da terja od načelnika odseka izpolnjevanje obveznosti in od časa do časa poročati odboru o opravljenem delu. Na to smo v zadnjih letih preveč pozabili. Markacisti so prepuščeni samim sebi, kar ni prav. Zato več sodelovanja in pomoči od upravnega odbora tudi markacijskim odsekom!

Omeniti bi bilo treba, da dobiva planinska zveza zahteve za finančna sredstva za popravilo obstoječih potov. Zgodilo se je celo, da je društvo v svoji vlogi navedlo, da bo pot zaprlo, če ne dobi denarja, ker ga samo nima. Ker planinska zveza ni mogla ustreči zahtevi, je društvo slednjič samo našlo vire, da je pot uredilo. Je le moč najti kak vir, iz katerega kanejo dinarčki, ki jih društvo potrebuje za pota. Pri tem igra veliko vlogo vztrajnost. Za visokogorska pota je kajpak treba več sredstev. Če društvo takih potov nima, pa menda le ne bi smel biti problem, kako dobiti denar za barve, čopiče, kažipote in povračilo stroškov markacistom, ki jih imajo z delom na terenu.

No, letos se je menda prvič zgodilo, da je zveza dobila namensko za pota 5000 dinarjev iz družbenih sredstev. Tokrat je ta denar izrecno namenjen za ureditev in nadelavo potov na Primorskem. Potihem si seveda želimo, da to ni bilo zadnjič in da tudi v prihodnosti planinska pota ne bodo ostala ob strani, ko se bodo delila družbena sredstva. V vzhodnih državah za financiranje planinskih potov skrbi družba. Celo v zahodnih državah se sliši, da bo prišlo o odnosu do planinskih potov do podobne situacije. Naša družba se premalo zaveda, da so planinska pota samo podaljšek komunikacijskega omrežja in da po njih hodi sto in stotisoče planincev iz vse države in iz tujine. Vso mrežo teh potov, dolgo več tisoč kilometrov, morajo planinska društva vsako leto obnavljati. Kako naj društva to zmorejo samo s članarino, ki se uporablja tudi za druge dejavnosti društev? Vzdrževanje, ki ponekod šepa prav zaradi pomanjkanja denarja, ne bi bilo možno, če ne bi bilo planinskih idealistov, kakršnih in kolikor jih najbrž nima nobena družbena organizacija. In to velja posebej poudariti. Kljub vsem finančnim težavam v društvih pa se vedno bolj širijo po Sloveniji na različnih krajih planinska krožna pota. Tako imamo mimo planinske transverzale št. 1 in njenega podaljška razširjene poti še 9 drugih manjših ali večjih transverzal oziroma bolj rečeno krožnih poti, dve poti pa pripravljajo. Lepo število. O teh krožnih poteh in transverzali bi kazalo malo obširneje pisati v posebnem članku. Reči pa smemo, da bi morali krožna pota, če se že odpro, vendarle bolje oskrbovati. Planinska zveza in njena komisija za pota imata preko mere skrbi s transverzalo št. 1. Ne moreta pa skrbeti še za druga krožna pota. Te so stvar organizatorjev in društev, ki so prevzela v oskrbo krožna pota na svojem področju.

Hi krožnim potem bi dodali, da morajo biti že v začetku temeljito pripravljene. Če pot nima tiskanega vodnika z vsemi pojasnili in opisom, če nima dnevnika in znaka, je ne bi smeli odpirati. Pogoj je seveda tudi to, da bo pot stalno in v redu oskrbovana, vedno prehodna in varna za hojo. Upravni odbor Planinske zveze Slovenije je razpravljal o tem, ali ne bi kazalo uvesti poseben pravilnik za krožna pota, vendar je sklenil, da se uvedba in organizacija takih potov prepusti organizatorjem.

Obisk na krožnih poteh je zelo različen. Lokalno omejena krožna pota so namenjena predvsem mladini, ki naj bi hodila po njih in se tako navadila gibanja v naravi. Glede tega menimo, da je morda premalo propagande po šolah. Slovenski pregovar pravi: Kar se Janezek nauči, to Janez zna. Mladinski odseki lahko odigrajo pri tem zelo pomembno vlogo. Tudi na raznih tečajih, seminarjih in v planinskih šolah bi bilo mogoče marsikaj doseči, če bi udeležence seznanjali z možnostmi cenejših izletov po lokalnih krožnih poteh.

Težave, ki jih imajo markacijski odseki z delavci, poznamo. Vedno manj je idealistov, ki se hočejo žrtvovati za delo na našem področju. Morda smo se glede pridobivanja planincev za takšno delo le premaknili za korak naprej. V programih za seminarje, tečaje in planinske šole je sedaj zajeta tudi snov, ki se nanaša na planinska pota

in njihovo vzdrževanje. Pričakujemo, da bodo s tem društva lažje pridobila tega ali onega udeleženca, da bo prevzel dolžnost markacista pri društvu.

Velik problem so novo nastajajoče ceste, ki uničujejo obstoječa gozdna pota in steze, ki so bile markirane in namenjene planincem. Planinci ne hodijo radi po cestah, smrad bencinskih hlapov jih odganja s cest, ne glede na to, da cesta sama na sebi ni prijetna za hojo. Mogoče bi društva poiskala nove steze, kjer so stare uničili s cestami?

Komisija za pota se je pred leti zavezala, da bo napravila novo kartoteko potov, ki jih oskrbujejo planinska društva. Kartoteko potov je zveza že imela, a jo je uničil požar. Izdelava kartoteke je težavno in zamudno delo. V glavnem komisija že ima popise potov, vendar so zelo pomanjkljivi. Izkazalo se je, da jih je potrebno dopolniti in popraviti. Tudi razmejitev med markacijskimi področji ni čisto urejena. Letos bo komisija na sestankih z markacisti samimi obdelala popise. Za to bo potrebno resno sodelovanje društev. Ko bodo društva dobila vabilo za sestanek, pričakujemo, da bodo vabilo zagotovo oddala načelniku markacijskega odseka. Naj se udeleži sestanka, če pa bo zadržan, naj pride kdo drug, ki dobro pozna pota. Vsak izostanek bi povzročil dosti nepotrebnih stroškov. Ko bo popis dokončen in kartoteka narejena, bo društvo dobilo prepis kartoteke, tako da bo imelo stalno evidenco, katera pota mora oskrbovati.

Vemo, da se je število planinskih društev zelo pomnožilo. Vsa ta nova društva nimajo markacijskega odseka, ker nimajo ustreznega področja. Mnoga stara društva pa imajo prevelika področja, na katerih morajo oskrbovati številna pota. Pravilno bi bilo, da nova društva priskočijo na pomoč in da vzamejo vsaj del bremena na svoja ramena. O tem bi se kazalo pogovoriti na sestankih meddruštvenih odborov. Upravni odbori takih društev pa naj bi že sami poprej na seji razpravljali o tem, kje bi bili voljni prevzeti skrb za pota.

Čaka nas veliko dela. Letošnje leto naj bo vsa skrb obrnjena predvsem v obnovo vseh potov, da bodo dobro markirana, opremljena s kačipotmi, očiščena in zavarovana, tako da bomo stopili v jubilejno leto neobremenjeni s pritožbami nad našimi potmi. Za našo osemdesetletnico moramo svoje prispevati tudi markacisti. Prepričani smo, da bodo upravni odbori društev razumeli potrebo po ureditvi nalog in problemov, ki smo jih nadrobili. Z dobro voljo se vse da doseči. Želimo še to, da bi vsi upravni odbori uvideli, da je markacist zelo koristen in potreben član planinske družine. In če dela, mu dajmo ceno, ki mu gre po vsej pravici – vsaj za Knafeljčevo diplomu ga predlagajmo, če drugega ne. Vsak delavec, ki se trudi, zasluži tako ali drugačno priznanje.

POMENKI OB POZABLJENEM STORŽIČU

ING. PAVLE ŠEGULA

Skoro pol leta bo že, odkar se mi je izpolnila želja, stara vsaj dvajset let, če ne več. Obiskal sem Pristovski Storžič in kmalu za tem še drugo goro, s katero sva se dotlej spogledovala le na specialki in na katero so pozabili celo domačini, ki živijo v Remšniški dolini na Koroškem, onkraj Jezerskega.

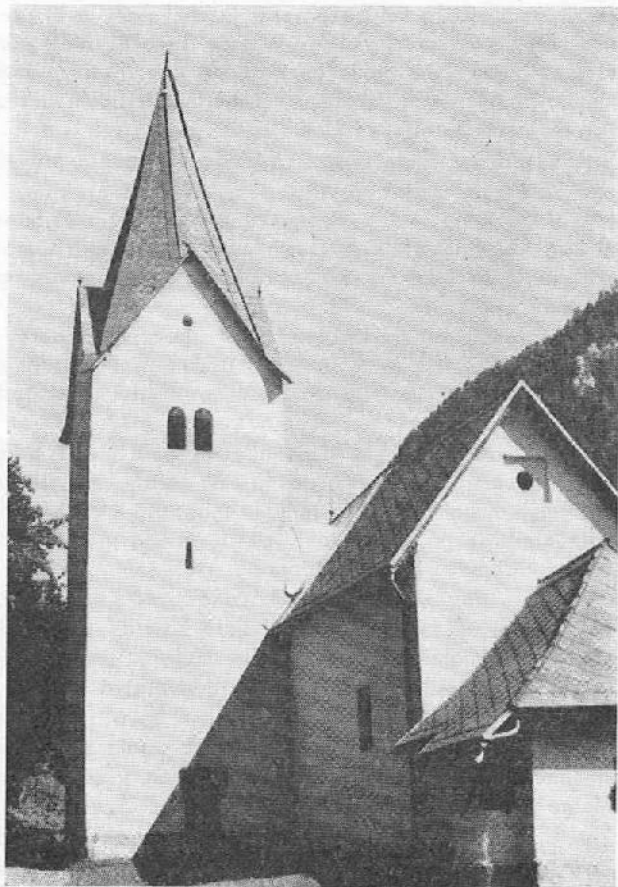
Prihajal mi je na misel nešteto krat. Zdaj kot doživetje davne želje, zdaj zavoljo tihotnega jesenskega dne, prebitega v družbi ljudi, ki so mi blizu in najbliže. In začuda, vrtal mi je v spomin vsakič, ko sem se utrujen vračal iz Ljubljane v svoj tihi dom nad zeleno Soro.

Oni dan se je oglasil še posebno živo.

Po zaključku dela me je neslo na obisk v Bežigrad, ubiral sem ulice in ceste, ki sem

Šmarjeta v koncu
Remšniške doline,
pod Jurjevcem
Foto ing. P. Segula

jih poznal kot tihe in mirne. Da bi se izmaknil hrušču glavnih poti in pogledal, če je še živa nekdanja odmaknjena idilika hiš med drevjem in vrtovi. Domov sem se vrnil s kaj bornimi občutki.

Kje je že domačnost? Kje prirodnost zgradb, okolja in ljudi? Kako nedopovedljivo razobličeni smo, če se primerjamo s svojimi starši. Bog ne daj, da bi pomislili na deda in babico!

Srečujem ljudi, mlade in stare. Vsak beži za svojimi opravki. Nasproti mi prihajata dve šolariki. Nič posebnega, seveda. Manjka se nam šolarik in šolarčkov. Moji dve sta že celi puncí, ena nosi debela cilindrična očala. Usta meljejo, čeljust pleše z leve v desno in nazaj, ko se srečamo glasno zatrobi predse: »Prrr... Prrr...!« in ponosno napihne velik rožnat mehur. Žvečilni gumi. Nog ne dviga, vleče jih leno za seboj in je videti nadvse zadovoljna, ko vidi mojo osuplost. Spogleda se s tovarišico, nakar se začudeno zahahljata.

Nenadoma mi je nelagodno. Sem morda umazon, me morda ni obrizgal z blatom tovarnjak? Kaže, da nekaj z menoj ni v redu!

Kaj še! Nič takega ni. Le tuji smo si postali. Starejši se še nekako upiramo zidovom in se jim poskušamo iztrgati iz brezdušnega objema. Mlajši ljudje, ki narave niso nikdar čutili tako kot mi, jo doživeli, žive ubožano in revno življenje, ko nihajo med šolo in televizijo ter namesto pristnega uživajo dvodimenzionalni nadomestek na zaslonu...

Pomislil sem na pozabljeni Storžič.

Gazili smo visoko zeleno praprotno in znoj nam je lil po telesih. Tišina je prebadala tisoč tankih zvokov in šumov. Mušice, brenclji, hlest korakov v podrastu. Rinili smo vsak za sebe. Tine nekje ob desnem robu, Kati za menoj, Miha pa na mojih ramenih. Bil je nekam turoben, v čeljustnih mišicah se mu je pasel mumps, česar pa tisti mah seveda nismo vedeli.

Vrh. Vsepovsod sama gošča, razgleda nobenega; preveč je drevja! Visoko smo komaj 1259 m, a vendar na vrhu.

Nismo se dolgo mudili. Razen kupa mejnikov z živobarvnimi parcelnimi številkami ni bilo kaj videti. Mir je včasih motil pisk letalskih motorjev, s Tomažičevih kmetij pod nami je kdaj pa kdaj priplaval nejasen zvok, glas živali, jek orodja, klic človeka.

Želja desetletij je bila izpolnjena, bil sem srečen, čeprav je takih vrhov na tisoče pri nas in drugje. Izteklo se je dolgo pričakovanje, laskal občutek, da smo morda prvi slovenski planinci na tem izgubljenem, pozabljenem Storžiču. Bolj je štel občutek kot športni dosežek.

Spustili smo se nazaj do razpotja, kjer se pot privesi h kmetijam, Zgornjemu in Spodnjemu Tomažiču. V zavetju gozda smo se ustavili nad zelenim sedelcem. Privlačili so nas pogledi na Olševo, ki je stala mogočna, strma in visoka nad prostranstvom širnih smrekovih gozdov. Vablji cilj za enega prihodnjih izletov. Vzpon s Koroškega, sestop v domačo Savinjsko dolino.

Očarali so nas beli stolpi in obokana vrata Olševe, izza katere so nenehno z rezkim, komaj slišnim zvokom prihajala srebrna letala. Bele, nakodrane sledi so se naglo razblinjale v prosojni vedrini modrega jesenskega neba.

Srečne ure sprostitve in popolnega zadovoljstva.

Spet sem se zavedel mestne resničnosti, tako zelo odmaknjene od narave. Nikdar me ni obvladala, vedno mi je bila in bo ostala zasilno pribežališče v presledkih med srečnimi doživetji v naravi in zlasti v gorah, v svobodnem svetu, kjer besede in fraze nič ne veljajo in nič ne pomenijo.

Zamišljen sem nadaljeval svojo pot med mešanico sodobnih in starinskih zgradb. Za čudo mnogo je bilo majhnih lokalčkov s kričavimi obeski, s katerih se ponujajo coca-cole, vinjaki, gini in druga poživila današnjega človeka. Želja, da bi bili sodobni, kriči iz vsake luknje, z vsakega napisa. Tega, da naši mali deželci tak način življenja v bistvu ne ustreza, si nihče ne žene k srcu. Kravi obešamo sedla. Samo, da se zasluži. Vse drugo ni važno.

Kako me pogreje kičasti napis »snack bar«. Mar res ni druge besede. Mar okrepevalnica ne pove zadosti. Vraga pa tujci! Če so lačni in žejni, naj se najedo in nabašejo v naši domači gostilni. Ali pa naj ostanejo doma! Pravzaprav smo silni fantasti. Zavoljo enega tujca hodi na tisoče Kranjcev v snack bar, se naceja s »tonic water« in »wiskijem« in neštetimi bedasto imenovanimi tekočinami. Dolgolasa, sama sebi prepuščena mladina, kosmati, grivasti fantje in ohlačena, pobarvana dekleta si v teh lokalih podajajo kljuko ter s svojo brezciljno pojavo dajejo pečat mizeriji 20. stoletja!

Čuden je ta naš rod. Pred tridesetimi leti smo drli v partizansko vojsko, ker so nam okupatorji branili govorico naših staršev. Norčevali smo se iz laške »Lubiane« in nemškega »Laibacha«. Govorile so bombe in strojnice, umirali so ljudje. Na Koroškem in Primorskem si zavedni Slovenci še danes štejejo v čast in prvo dolžnost, da ob vsaki priložnosti govorijo slovensko. Mi, njihovo zaledje, po norimo in se utapljam v tujkah!

Hotel v Lipici se mora imenovati »Maestoso«, imena podjetij v Ljubljani tekmujejo, katero bo zvenelo bolj umetelno in nerazumljivo: Viator, Globtour, Kompas, Vektor, Emona in še sto drugih. Zbrane so vse poceni tujke, vprašam se samo, zakaj so trumoma umirali naši bratje in sestre, sinovi in hčere, naši starši v krvavih časih narodnoosvobodilnega boja. Smo res še ostali narod hlapcev, ki je najbolj srečen takrat, ko služi drugim in se zavoljo kupčije adreče celo lastni govorici?

Naj raj neham in se vrnem nazaj v gore.

S poti na Pristovski Storžič. Pogled na severno stran Mrzle gore in njene sosede

Foto ing. P. Šegula

Pravzaprav tudi tam ni vse, kakor se spodobi. S Tinetom sva se malo pred našim izletom v Remšenik podala na Pristovski Storžič. Bilo je prijetno romanje, kljub septembru sva si na zelenih jasah spotoma privoščila celo borovnice.

Gora je vablјiv, lahek cilj, z vrhom, ki se proti vzhodu v enem samem prepadu poganja kakih dvesto metrov niže na meli, ki izginjajo v gostem gozdu.

Prečudoviti pogledi na Koroško, na divje razsekano Košuto, Plešivec, Virnikov Grintavec, samotne zaselke, orjaške stene in vrhove Kamniških Alp.

Bila sva vesela, da sva se opogumila in odrinila na vrh, ki sva ga oba že dolgo imela na spisku želja, pa se zanj odločila šele potem, ko je izšla Stankova knjiga o Karavankah.

Sedela sva in gledala, na široko razpravljala o vsem mogočem, od časa do časa pa pogledala na orjaški železni križ. Kakor vsak simbol, je bil tudi ta že neštetokrat zlorabljen. V njegovem imenu so grmeli topovi, z njegovim blagoslovom umirali ljudje, vojaki in civilisti. Pa saj vsi vemo, kako je s tem. Tudi križ s Pristovskega Storžiča ni izjema, saj bahavo nosi žalostno poslanico: »Svobodna in nedeljena Koroška«, je napisano na njem v nemščini.

Kdo ni svoboden na Koroškem in kdo jo deli? Spet bolni nosi zdravega, spet lačna vrana pita sito! Spet vsilјivci in pritepenci dvigajo svoj bojni poziv. Kradi in deli, saj deliš tujo last!

Moj bog, kakšni bedaki smo ljudje, da se vedno pustimo voditi za nos peščici izprјencev. Zaženejo krik, ko jim je dolgčas v brezdelju in že vse skače okrog njih. Eni, da bi jim ustregli, drugi, da se jim ubranimo. Redi se zalega od naših denarjev, od dela naših rok, rok delavcev in proletarcev. Tisoče naših zdomcev jim gradi vile in gara, da služijo masne dohodke, da bi pokvarjenci lahko po osamelih gorskih vrhovih pisali prismođarije in nas ščuvali k razprtijam.

Malo slabe volje, a končno vendarle pomirjena sva odhajala z vrha! Poniglavci minejo, umro ljudje in strohne, minejo generacije. Jeza in upor, kletvice in bes, še ljubezen usahne in izgine, skupno z ostanki naših telés. Tale narava pa ostaja. Videla je prazgodovino, Ilire, Kelte, Germane, Slovane, Napoleona, plemena od vsepovsod, Obre, Turke in še marsikoga. Videla, preživela in ostala.

In bo ostala, ko nas že davno ne bo več in se bodo pulili za stvari, ki jih s seboj

v grob ni mogoče vzeti, tretji in četrti. Hvala vama Čas in Narava! Brez glasu, brez znamenja, brez jeze nas zmagujeta in vedno znova kažeta, kdo je resnični gospodar. Uboge, stare skale! Koliko generacij ste že preživele, koliko jih je že utonilo v sivo pozabo, nikjer zapisanih, od nikogar objokovanih. Vztrajajte trmasto kot doslej, ni boljših učениkov, kot je vaša govorica. Dokler pa bo lazil po vas naš rod, bomo dobro vedeli, kdo na Koroškem ni svoboden, pa kje in kdo je deljen.

Tistikrat sva se pravzaprav odločila, da poiščeva naš tretji Storžič. Če že nosi naše ime, ga obiščimo, čeprav ga komaj opazimo med višjimi sosedi, ki se dvigajo okrog Sv. Lenarta blizu naše državne meje.

Sv. Lenartov je v gorah precej. Tine mi je pripovedoval o svetniku Lenartu, zaščiteniku razbojnikov. Že od njega dni je gosposka, cerkvena in posvetna oblast znala izgubljenim sinovom tudi odpustčati. Prikrajšani so bili le krivoverci, heretiki, odpadniki. Gorje premaganim, zateči so se morali v hribovske samote in tam živeti svoje puščavsko življenje do samega bridkega konca. In kako me je ganila Tinetova pripoved o gospodarju teh gorjanskih krajev in duš, grofu Thurnu!

Kako pošastno je poniževal svoje delavce: dninarje, drvarje, kopače po Koroškem in Štajerskem. Postavil se je, takale, na plačilni dan k svojemu blagajniku in vsak njegov podložnik mu je moral poljubiti roko, potem ko je prejel tiste krvavo prigarane beliče. Kakšen pretres je moral pomeniti tak poljub za trde može, ki so v vsem svojem življenju komaj kdaj poljubili ženo, otroke. Kako zlahka sem nenadoma razumel uporniške duše. Raje grob, kakor rob! Kako živo lahko zveni to gesto. Kako resnično. Kako vabljivo!

Te misli so bile z nami tudi po vzponu na Storžič, ko smo hodili po cesti istega grofa in njegovih potomcev.

Nabirali smo maline in osamele jagode, pri božji martri pa smo se odločili, da pogledamo še k Šmarjeti in Jurjevcu.

Mihec se je odžejal na poti v Železno Kaplo

Foto ing. P. Šegula

Pogled na Pristovski Storžič z Jezerskega

Foto Ing. P. Segula

Bela cerkvice in mežnarija sta nas dočkali osameli. Pred cerkvijo se je sušil špalir drobcenih brez, znamenje nedavnega proščenja, birme ali semnja. Mežnarija je zapuščena, vsa revna, umira in se podira, od nje se čudovito vidijo skalnata vrata, orjaški naravni mostovi v grebenu Olševe.

Čutili smo se tuje in zapuščene, kljub lepoti kraja nas ni imelo, da bi se daljši čas zadržali na trati pred cerkvico.

Odrinili smo še do Jurjevca, kamor drži še kar dobra cesta, ter se kmalu ustavili pred kmetijo, samevajočo v popoldanski sončni pripeki. Iz hleva se je oglašala živina, na pragu se je grel šantav, zanikrn mucek.

Cesta je pod zaklenjeno lesu uhajala še naprej, navzgor prek širokih senožeti in vabila za seboj, a bili smo razočarani, da ni nikogar doma, in se spričo pozne ure namenili raje proti domu.

Razgledi od Jurjevca so čudoviti.

Lepote v preobilju. Na zahodu v čadu in iskricah zlatega sonca komaj opazne konicе Košute in njenih sosedov, Pristovski Storžič in Kamniške Alpe; ves levi del razgleda prekriva gmota Olševe. Za nami visoki Javornik, ki se onstran preveša v Lepeno. Na košeninah koroški stogi z dišečim senom v kopicah.

Sama lepota. Polna skrivnosti, polna odgovodi in garanja hribovskih kmetov, pastirjev, lovcev in drvarjev.

Delo je res blagoslov, tu naokrog pa je tudi napor, muka posebne vrste, breme v svoji prabitni obliki.

Rad bi videl, da bi si kak naš godrnjač ogledal vzorno zložene skladovnice drv, ki smo jih videli ob grofovi cesti. Visoko v hosti jih zložijo delavci tako natančno, da so videti, kot bi bile iz kamna klesane, s »plajbo« potegnjene. Robovi ostri in ravni, vse v pravem kotu, na vrhu pokrito z lepenko in pločevino. Kakšna razlika, če pomislim na podobe od doma. In kakšna ironija, če se spomnim, da jih pravzaprav delajo isti ljudje. Da znamo biti kot zdomci, na tujem, včasih mnogo bolj pridni in prizadevni. Kje so vzroki, kje pobude? Je hlapec v nas še tako živ in močan, da znamo delati samo, če smo krepko na povodcu in če delamo za druge? Mar res še ne znamo gospodariti za sebe?

Ne bom odgovarjal, naj o tem razmišljajo filozofi in psihologi...

Jesensko popoldne se je nagibalo k večeru, posloviti smo se morali od krmežljavega mucka, od samotne kmetije, ki se ji po naše pravi pri Jurjovcu, pa je sedaj pisava že popačena v Jurjuz.

Zavoljo miru? Zato, da se lažje prebere? Kar tako, ker je slovensko zaledje majhno, čedalje revnejše?

Smuknili smo po dolini mimo praznih kmetij Petlarja pa Suharja, kjer smo zjutraj barali tri fantine z risanicama ter poizvedovali za Storžičem. Fantovske roke so božale orožje, imeli so svoje pomenke in svoje namene. Za naš Storžič niso vedeli in prav malo jih je brigalo, kje je. »Poiščite,« so nam svetovali. »Morda je to nad Tomažičem!«

Prazna dolina je minila šele pri Piskernikovi gostilnici, kjer je nekdanj počitnikovala doktorica Angela, Slovenka in Korošica. Tine je to kaj hitro ugotovil.

Njeni sorodniki še žive tu ter se prebijajo skozi življenje. Okrog hiše diši po pujsih, gostov je malo, na kegljišču postavajo suhe postave, ki ob kozarcu piva in kegljih pozabljajo, da je naslednji dan treba spet prijeti za delo.

Na cesti smo spet srečevali vse vrste ljudi. Tisti boječi s kolesi in peš so naši zdomci. Gospoda se vozi z avtom, vrača se z nedeljskega izleta v Jugoslavijo, kjer se za male denarce najé in poceni naveseli. Življenje je za njih pri nas bolj veselo in sproščeno.

Malo pod Jezerskim vrhom so se nam odprle Kamniške Alpe. Od nikoder Grintovci niso tako lepi in divji. Vrh pri vrhu, špica pri špici. Kakšen opoj, kakšna prelest. Je mar mogoče, da so to res naše gore?

Samotna votivna
(zaobljubna) podoba
v Remšniku z nasilno
izbrisanim napisom
Foto ing. P. Šegula

Olševa s tretjega Storžiča

Foto ing. P. Segula

Na vrhu so se odprle zapornice, z vijug nad Jezerskim se je v dalji pokazal koničast čok, kranjski Storžič. Nanj sem najbolj navezan in četudi sem na njegovih roboh razen lepote doživel že tudi bridke ure, me vleče in vabi z nezmanjšano silo. Dal mi je prvo doživetje gore in mi odprl pota v gorski svet. Brez njega bi ne bil doživel njegovih sosedov in bratrancev po imenu. Koliko lepega bi šlo mimo mene in mojih ljudi.

Gledal sem ga, ko se nam je kazal skozi klasje jarega žita, ki raste na njivi ob cesti. Klasi so valovili v vetru, bel oblak je jadral po svetlem nebu.

Oblezli smo troje Storžičev, zadnji se mi je dolgo upiral in skrival. Zameril se je celo topografom. Ko sem doma pogledal v novejšo specialko, sem na koti 1259 našel drugo ime, »Tomažičev vrh«.

»Ej, starina, grdo smo te izdali ljudje. Še imena ti ne privoščijo, kakor ti ga je dal prvi gospodar in boter na Tomažičevini!«

Potemtakem še nismo opravili! Šli bomo in povprašali mlade Tomažičeve, zakaj si ob ime. Dotlej pa nam ostani zdrav, obdan s plaščem gozdov, skrit v svojem odmaknjenem svetu okrog Lenarta in Olševe.

Vam pa, moji ljubi spremljevalci, Kati, Tine, Mihec in Marjanca, srčna hvala za družbo. Da, res tudi tebi, Marjanca. Bila si z nami, čeprav še skrita v svoji mami in ko ti sedajle minevajo prvi tedni življenja, si želim, da bi še mnogokrat skupaj romali po naših ljubih gorah.

(Nagrajeno v natečaju PV 1971. Op. ured.)

JOŽETU VESELU IN NAM VSEM

»Noben človek ni otok povsem sam zase; vsak človek je kos celine, del kopne zemlje; če morje odplavi grudo prsti, je Evrope manj, prav tako, kakor da je bil rtič... Ob smrti vsakega človeka je mene manj...«, je pred dobrimi tremi stoletji zapisal John Donne.

24. VII. 1971 se je v Črnem grabnu v severni triglavski steni ponesrečil mlad alpinist Jože Vesel. Nihče se ga doslej še ni spomnil vsaj z besedo, nobenega pojasnila ali tolažbe niso bili deležni svojci. Edino novinar revolverskega časopisa je prišel in izginil s slikami vred. Razbežali smo se kakor smrkavci, ki so jih zalotili pri nečednem pobalinstvu. Mislim, da je tu nekaj narobe. Nisem najbolj poklican, da bi dajal ocene ali celo nasvete, le osebno sem prizadet. Ob smrti prijateljev se vedno znova sprašujem, zakaj vse to? Ali je to res neizogibno in zakaj nihče ne zine besede, kaj šele, da bi kaj naredil?

Pred dvajsetimi leti nas je bilo skoraj tisoč, danes nas je tristo peldeset. Vsako leto nas je odstotek ali celo dva manj. Prijatelje večinoma spoštljivo pokopljemo, ob grobu povemo nekaj besed o krutih in zlobnih gorah in to je vse.

Šepa vse od vzgoje naprej. Od tistega, kar so nam položili v srce Fajgelj, Dular in drugi, nismo storili prav ničesar.

Pri drugih dosti manj tveganih ljubiteljskih dejavnostih je zahtev in pogojev nič koliko. Imajo priročnike in stroge izpite.

Alpinizem pa je stvar, pri kateri stopiš zraven in že si pokojni, a bomo komaj po dvaindvajsetih letih dobili najnujnejši učbenik. Kako naj potem pričakujemo, da bodo imeli mladi res temeljito znanje? V plezalnih šolah se maše luknje.

Čudimo se velikemu osipu. Od množice ostane navadno le en sam samcat začetnik. Res je, vsi smo postali komodni. Komu se danes še ljubi garati. Vendar se mi zdi, da bi mladih ostalo več, če bi bila vzgoja boljša, saj jim ni vseeno, kaj jim ponudimo. Zakaj jim pokažemo, da je plezati lepo, potem pa jih prepustimo same sebi, češ da bodo tako samostojnejši in da je bilo tudi z nami tako.

Poglejmo nesreče. Večinoma se zgode v lažjih smereh, ki so začetnikom pretežke, starejšim pa prelahke, da bi pazili. Skoraj vse alpinistične nesreče po vojni imajo subjektivni vzrok – v tem ne vidim toliko tragike, ampak logično posledico naših grobih napak. Obstajajo neka osnovna pravila, ki se jih držimo, da nas, na primer na cesti, ne povozijo avto. V hribih pa na nevarnost sploh ne mislimo, vsaj tako kaže. Vsak hoče po svoje in pravi, kar bo, pa bo. Naivno je misliti, da nesreč ne bo več. Vsaka nas tako pretrese, napake pa se ponavljajo. Vedno znova neznanje, nepredvidnost, slaba oprema in podobno.

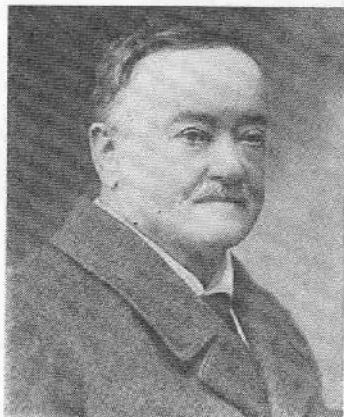
Pravijo, da lepota omami človeka, ko spozna prvo rožo. In zakaj si ne bi že ob prvem koraku za vedno zapomnili, kaj smemo in česa ne. Kako da še vedno ne vemo, kakšne so naše dolžnosti? Alpinisti smo resda individualisti, vendar je skrb za mlade moralna dolžnost nas vseh. Premalo nas je, da bi bilo prostora za častne funkcije. Kdor ni pripravljen delati, ni samo len, ampak tudi nevaran. V kazenskem zakoniku je naša odgovornost za začetnike točno določena in če doslej še nihče ni bil klican na odgovornost, je to samo naključje. Sprejem med alpiniste ni nekakšna formalnost. Naše znanje je življenjsko pomembno, zato ni najvažnejša zabavna ceremonija, ampak zrelostni izpit.

Vedno govorimo, da nismo samomorilska družčina, ampak da se v gorah veselimo življenja. Brezsrčnih gora ni, je le naše neznanje. Čas je že, da se tega zavemo. In ti, Jože!

Nisem te poznal in vendar si mi blizu. Tudi tebe je prevzel »očarljivi nesmisel«. »Prosim te, ne počivaj. Živi v nas. Spremljaj nas povsod, tudi v tistih najtežavnejših trenutkih, da se bomo zavedali resnosti našega početja in odločanja o našem najdražjem!«

OB SEDEMDESETLETNICI JURKOVE KOČE NA LISCI

JOZE ZORN

17. avgusta 1902 je bila odprta lesena planinska Jurkova koč na Lisci ob udeležbi kakih 3000 planincev. 19. junija 1930 je bila Jurkova koč popravljen in povečana, hkrati pa je bil ob njej odprt tudi novi Planinski dom. 28. junija 1944 so partizani zaradi stalne nevarnosti oba domova požgali. Jurkovo koč so planinci obnovili l. 1949. 9. novembra 1952 je planinsko društvo Krško poleg Jurkove koč odprlo novi planinski – Tončkov dom, ki ga je sevniška »Jutrarnjka« v okviru planinskega društva »Lisca« 1970 povečala v moderno hotelsko zgradbo. Za sedemdesetletnico Jurkove koč pa bo planinsko društvo »Lisca« v Sevnici znova odprlo prenovljeno Jurkovo koč.

Blaž Jurko

Foto Martinl, Celje

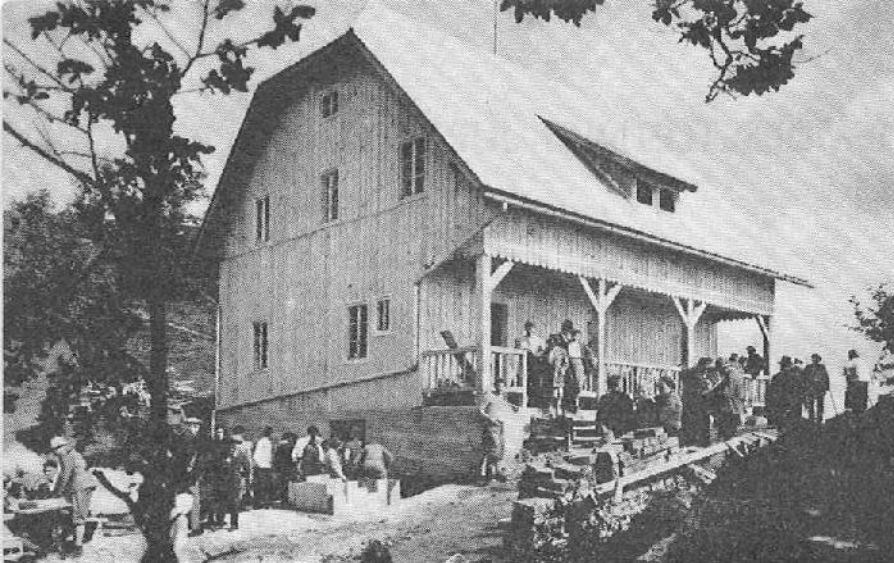
Lisca je že vse naše stoletje med najbolj obiskanimi srednje visokimi planinskimi vrhovi na Slovenskem. Postavila se je kot stražni hrib na severno stran Spodnjega Posavja, pa s Kumom in Slijemenom varuje vso Savsko dolino od Zidanega mosta pa do Zagreba. Stoji kar blizu nad savsko strugo, nekako v sredini med Zidanim mostom, Sevnico, Rimskimi Toplicami in Jurkloštom. Niti tisoč metrov ni visoka, pa s svojo imenitno lego vlada nad vso širšo okolico. Razgled z njenega vrha prekaša razglede mnogih višjih in tudi mnogo bolj poznanih vrhov na Slovenskem. Za Spodnje Posavce in Kozjance je Lisca postala kar nekakšna nekronana kraljica.

Nešteto je cest, gozdnih poti in steza, ki z vseh strani drže na njen vrh. V zadnjih letih je zaradi najbolj lagodnega vzpona na njen vrh le zmagala avtomobilska cesta, ki te sedem kilometrov pod Zidanim mostom popelje čez Breg in Rudo na vrh h kočam in zavetiščem. Odtod te spet tudi odpelje čez Jurklošter ali Planino v Rimske Toplice ali pa na hrvaško stran ali pa čez Sevnico na Dolenjsko.

Ta skromna obla gora me je že v najbolj rani mladosti z veliko močjo privabljal v gorske višine. V glavnem sem zaradi nje potem do kraja, kot mnogi drugi mladi ljudje, ki so živeli v njenem vznožju, vzljubil planinski svet.

Moj prvi dom je bil namreč ob Savi v Loki pri Zidanem mostu. Oče je bil tam šolski upravitelj in z Blažem Jurkom, takrat po vsem Štajerskem, Kranjskem in Primorskem znanim lovцем, hribolazcem in veseljakom, sta bila dobra prijatelja. Morda me je Jurko, ki je bil večkrat naš gost, s svojimi nenavadnimi dogodivščinami, o katerih je tako mikavno pripovedoval, tudi prvi navdušil za planinstvo.

Z dvorišča naše šole, kjer sem takrat stanoval, sem ves dan gledal Lisco, Kum in ves venec hribov, ki nas je obkrožal tokraj in onkraj Save. Nisem še obiskoval šole. Najvišji razred je imel majski izlet na Lisco. Najbrž sem bil siten in zahteven – pa so me komaj petletnega sprejeli v svoje vrste in me vzeli s seboj. Na pol poti, na Razboru, se nam je pridružil Blaž Jurko in prevzel vodstvo izleta. Razkazoval nam je hribe in vrhove, pripovedoval o stari rimski cesti, po kateri smo hodili, pripovedoval o votli, z vodo napolnjeni Lisci, o čudovitih živalih in bitjih, ki bivajo tam okoli, in o mnogih pravljicnih dogodivščinah, kakršnih pozneje nisem slišal nikoli več. In tako sem prilezel na prvi večji hrib. Pozneje so me sicer radi dražili s tem, da so me morali šolarji od Svetega Jošta pa do vrha nositi. Naj bo kakorkoli! V tisti

Planinski dom
na Lisci
1. VII. 1936
Foto Grlesbach
in Knaus,
Zagreb

skromni koči, ki še danes nosi ime Jurkova kočica, sem se bolj ali manj samostojno z velikimi črkami prvič v življenju podpisal v planinsko spominsko knjigo. Bilo je meseca maja 1912.

*

Blaž Jurko je bil rojen 1859 v Škalah in je že ob koncu prejšnjega stoletja prišel na Razbor, kjer so leta 1876 zgradili šolo z dvema učilnicama. Bila pa je v bistvu enorazrednica, podatek pove, da je imela takrat, ko je bil zgrajen na Lisci Jurkov dom celo nekaj nad sto učencev. Izpred razborske šole je vrh Lisce čisto pred teboj in ni čudno, če je Jurka, nemirnega človeka, njen vrh znova in znova zamikal in se mu je kaj kmalu porodila misel, da bi tudi Lisca dobila svoj slovenski planinski dom.

Tudi v Spodnjem Posavju so namreč ob koncu prejšnjega in v začetku našega stoletja narastli ostri narodnostni boji. Avstrijski Nemci in predvsem domači nemškutarji so začeli tudi že v Posavju ustanavljati tako imenovane schulvereine in ustanavljati šulferajnske šole. Do leta 1914 so bile take šole ali pa vsaj šulferajnska šolska poslopja v Celju, Brežicah, Sevnici, Hrastniku in v Laškem. V Sevnici je bila že leta 1904 dvorazredna šulferajnska šola. Društvo »Schulverein« je imelo nalogo graditi nemške šole, avstrijski Alpenverein, pa graditi nemške planinske kočice. Namen nemškutarskih krogov, da bi postavili nemško kočico na Lisci, je s svojim velikim narodnostnim pogumom in s svojo neutrudljivo podjetnostjo Blaž Jurko kmalu preprečil. Učitelji in duhovniki, ki so bili v tistih časih edini izobraženci po nekaterih večjih vaseh, so bili zares pravi narodnostni stražarji pred pritiskom in navalom ponemčevanja.

Blaža Jurka se še danes živo spominjam. Bil je postaven plečat mož. Kadarkoli se je prikazal v Loki, je bil za nas otroke nenavadna prikazen. Po takratni navadi si je vihal korenjaške brke. Oblečen je bil v kratke irhaste hlače, na glavi je nosil značilni gorenjski klobuk s krivci. Njegova neogibna pritiklina pa je bil »narodnik« dežnik. To Jurkovo veliko rdečo marelo, ki je postala kmalu njegov neločljivi narodnostni simbol, so poznali v vseh krajih, ki jih je ta neutrudni popotnik pogosto obiskoval.

Okoli učitelja Blaža Jurka so se rade spletale legende. Bil je duhovit, simpatičen in svojski človek in si je ustvaril daleč naokoli vrste zvestih prijateljev. Svoje poglede in svojo vero v narodnost in planinstvo pa je znal z močno zavzetostjo vcepljati svojim znancem in prijateljem.

Bil je res velik planinec in velik lovec. Njegova lovška strast so bili gamsi v Julijc

Jurkova koč (prva) l. 1926

in Grintovcih. Pogosto je tudi potoval v Trst, Gradec in na Dunaj. Morda na zborovanja, na sestanke, izlete, tega ne vem. Vedno si ga pa našel na učiteljskih shodih laškega okraja: v Trbovljah, na Laškem, v Sevnici, v Jurkloštru. Toda tudi na takih shodih ga nisi nikdar videl brez rdeče marele. Oče mi je pripovedoval, da so ga tudi na Dunaju in v Trstu dobro poznali že po njegovem rdečem dežniku. In njegov kranjski dežnik je takrat pomenil odločno narodno pripadnost.

Kakšen učitelj je bil Jurko, ne morem reči. Legenda pa pripoveduje, da je bil vedno pripravljen zapustiti šolo, prepustiti pouk svoji hčerki in oditi z Razborja za kak dan ali celo več dni. V kakšni zvezi je bil Jurko z ustanovitvijo posavske podružnice SPD v Sevnici, zapiski ne govore, toda tri leta po postavitvi koč na Lisci je bil v Sevnici ustanovni občni zbor Posavske podružnice SPD in od ustanovitve 29. 5. 1905 do leta 1912 je bil Blaž Jurko tudi njen tajnik.

Planinska koč na Lisci je bila bržkone peta planinska koč pod okriljem Slovenskega planinskega društva. V Posavju pa je bila pred njo zgrajena le Hausenbichlerjeva lovska koč na Mrzlici. Koča na Lisci je bila zidana po vzorcu Aljaževega stolpa na Triglavu. Jurkov sin Vitko je zapisal, kako so dijaki, šolarji in drugi planinci obvezno prenašali z Razborja na Lisco po takratni častni dolžnosti enako kot Aljaževi planinci na Triglav, les, opeko in drugo gradivo, da bi bila planinska postojanka čimprej in čimbolje zgrajena. Planinski Vestnik v letniku 1903 po imenih našteva darovalce v denarju in blagu, ki so prispevali za planinsko koč. In imena darovalcev obsegajo v Vestniku kar 54 vrstic. Lepo spričevalo za domoljube tistih dni!

Prva koč na Lisci je imela le eno sobo, kuhinjo in skupna podstrešna ležišča, pri obnovitvi leta 1932 so jo znatno razširili, dobila je še eno, večjo sobo. Ko so sevnški planinci pred nekaj leti oddali v zakup Tončkov dom na Lisci, so začeli obnavljati Jurkovo koč. Kakor pred sedemdesetimi leti so zadnja tri leta s prostovoljnim delom in z zastojnimi prevozi pokazali enako planinsko zavest.

*

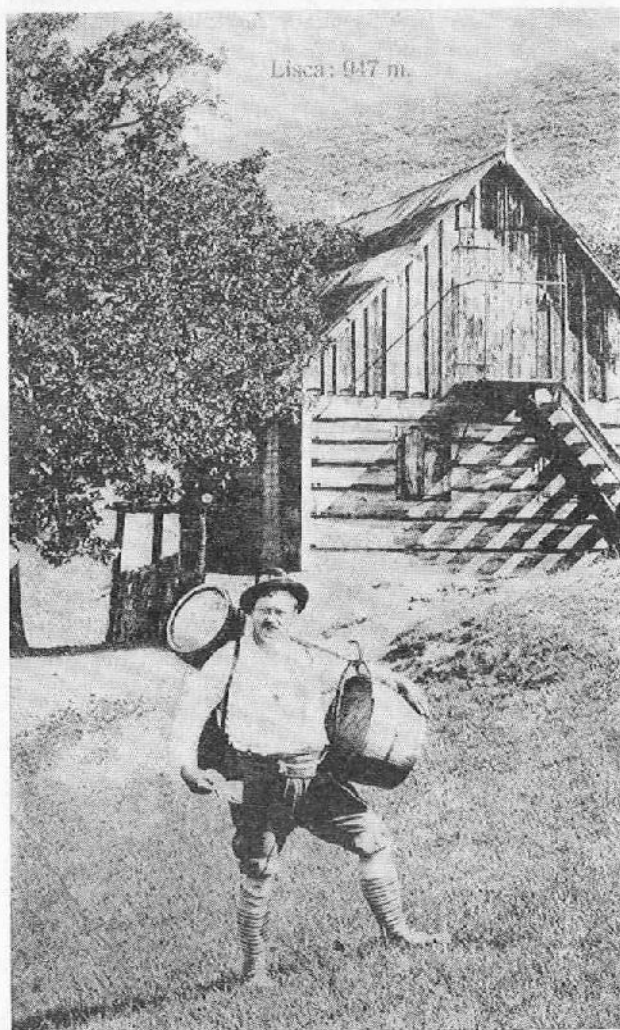
Tudi po prvem izletu me je Lisca v šolarskih in dijaških letih privabljala in vzpodbujala na druga planinska pota. Večkrat sem že kot šolar v družbi prijateljev zahajal na njen vrh. Kmalu pa smo planinski romarji odkrili tudi najvišjo goro, ki se je videla z našega dvorišča – Kum. Cez Babje koleno – kakšno romantično ime! – med Radečami in Hrastnikom sem se v družbi s sošolcem prvič povzpel nanj. Kaj kmalu pa smo že nekoliko zastrupljeni obiskovalci gora odkrili takrat še razmeroma malo poznan, nam pa najbližji vrh. Na občinski hiši v Loki je namreč takrat visela tabla. In na njej je bilo napisano: Lisca 947 m, 3 ure, Veliko Kozje 987 m, 2 ½ ure, in Kozje je bilo od nas kar pol ure bliže kot Lisca.

In tako sva s prijateljem Rudijem Zupančičem o velikih počitnicah naskočila Veliko Kozje. To pa je bila že prava gora! Z vrha ima prepade vse do Savinje, tam so gnezdili pravi planinski orli, odkrila sva »pravo« planinsko cvetje: avriklje v skalah, na poljanah Mrzlega Polja in Mrzle planine največje, najbolj mogočne in najbolj modre encijane, kar jih je dotlej ugledalo najino oko.

V takratnem tretjem razredu gimnazije sem v Mariboru poslušal ravnatelja dr. Josipa Tominška, takrat že priznanega literarnega zgodovinarja, urednika Planinskega Vestnika, ljubitelja in opisovalca planinskih lepot, ki nas je znal navdušiti predvsem za Grintovce in Julijce. In tako se potem mlademu človeku odpira skalni svet, svet planinskih domov, okrešljev, grap, žlebov, pašnikov, hudournikov, gorskih neviht, živalski in rastlinski svet, ki ga v dolinah in v mestih nikdar ne bi spoznal. In tako se ti odpre tudi poseben svet dragocenega planinskega tovarišstva.

*

Potem je Lisca za nekaj let bolj ali manj zašla v pozabo. Tudi zapiski o posavski podružnici in o Jurkovi koči kar tja do leta 1925 nič ne govorijo. Med tem pa je pod Lisco že doraščal novi rod takratnih srednješolcev in visokošolcev, ki so se

Lisca: 947 m.

Blaž Jurko
pri svoji koči

Nova Jurkova koča v gradnji, septembra 1971

v mirnem povojnem obdobju lahko brez narodnostnih trenj posvetili naravnemu življenju. Iz te dobe se spominjam romarja po laškem okraju, takrat študenta, danes profesorja na fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo dr. Franja Vatovca, ki je brskal po starih katastrskih knjigah in romal po zaselkih okoli Lisce, da bi spoznal stara imena polj, gmajn in naselbin. O geološkem sestavu, savskih terasah, o stari rimski cesti in naselbinah okoli nje je pisal študent, danes upokojeni profesor Janez Mlinar. Rod mlajših dijakov iz Rimskih Toplic, Zidanega mosta in Loke pa je vneto obiskoval gorske strmine tokraj in onkraj Save in Savinje. Takrat smo spoznavali že obširnejši gorski svet z nenavadnimi ostanki čudovitega cvetja, ki je kot poseben otok ostalo v nedrih hribovja okoli Lisce vse do Gračnice, Kopitnika in Gor nad Hrastnikom.

V teh letih je bil šolski upravitelj v Loki Andrej Gostiša iz Ježice pri Ljubljani. To je bil drugi zvesti učitelj planinstva in vnet ljubitelj Lisce, žal pa za svoje delo ni doživel zahvale posavskih planincev. Pozabljen od vseh je bil pokopan na ježenskem pokopališču.

Andrej Gostiša je bil v nekem oziru čisto nasprotje Blaža Jurka. Bil je miren, tih in samotarski človek. Za prosvetno in kulturno življenje v vasi in okolici se ni veliko brigal. Po pouku se je navadno odpeljal z vlakom v Zidani most ali pa v Radeče, kjer je nekaj let vodil moški pevski zbor in se pozno zvečer spet vračal domov v šolo, v kateri je bil nekoč moj dom.

Zato je tudi sam vsak dan gledal na obzorju Lisco. Vzljubil jo je kot Jurko poprej in je nadaljeval njegovo delo. Posavska podružnica v Sevnici je v sredini med dvajsetimi in tridesetimi leti zaspala in sedež podružnice so preselili iz Sevnice na Zidani most. Novi predsednik podružnice je postal šolski nadzornik Stiasny, nekakšen planinski klub pa je postala železniška restavracija, katere zakupnik je bil znani restavrater in ljubitelj planinstva Majcen. Menim pa, da je bil, kot leta poprej Jurko, gibalo in duša podružnice Andrej Gostiša. Najprej je postal njen tajnik, pozneje pa njen načelnik. Vodil in usmerjal je delo podružnice, poročal o njenem delovanju in bil kar stalni delegat na občnih zborih v Ljubljani. Podružnica je prevzela dela za obnovitev in popravilo Jurkove koč, zidala je poleg nje novi planinski dom in Andrej Gostiša je vsaj dvakrat na teden pohitel iz Loke na Lisco, da se je pogovoril z graditelji.

Nas dijake je znal navdušiti, da smo o počitnicah markirali pota na Lisco in Kozje iz Loke, Brega, Radeč. Dve leti sva s prijateljem Rudijem Zupančičem po vzpetinah liškega območja nosila preproste pločevinaste posodice z rdečo in belo barvo, iskala ustrezna drevesa in kamenje in nanje brez modela s čopiči zaokrožila rdeči krog in v njegovo sredino vnesla še belo piko.

*

Že nekaj let po prvi svetovni vojni so učitelji s svojimi učenci in dijaki na majskih izletih že kar obvezno obiskovali srednje visoke planinske vrhove. Za srednje šole in učence višjih razredov ljudskih šol od Lilije pa tja do Šentilja je bilo kar samo po sebi umevno, da so med svojim šolanjem spoznali tudi vrhove Boč, Donačko goro, Mrzlico, Kum in Lisco. Generacije takratnih dijakov pa so vsaj po enkrat obiskovale enega izmed teh vrhov. Tudi to je bil čisto poseben mik majskih dni. Ne bi bilo prav, če bi zaradi avtomobilizma čisto prenehal. Mnogi smo tudi zaradi tega začeli obiskovati hribe in se vzpenjati tudi na višje, bolj strme, bolj razgledne, bolj mam-ljive, toda Boč, Mrzlica, Kum, Lisca so ostali. Nanje se vračamo, da nam je včasih lahko spet lepo kot v mladih časih.

*

Tako in zato je postala Lisca z Jurkovo kočo romarski kraj za mlade ljudi. Potem pa tudi za odrasle, starejše in za stare ljudi. Vzljubili so jo tudi Zagrebčani. Že od prvih dni. Hrvaški planinci so bili vedno navzoči ob planinskih slavnostih na Lisci. Od prve do četrte. Njihovo društvo »Društvo prijateljev prirode« je kar obvezno sprejelo vsakoletne izlete na Lisco v svoj program. Poleti je postala Lisca že premno-žično izletno zbirališče, v zimskih mesecih pa priljubljeno smučišče, saj je njena kopasta obla naravnost vzorno zbirališče za množične izlete. Razgled z vrha Lisce pa je zaradi njene posebne lege tudi dovolj vabljev in razkriva ob jasnih dneh Julijce s Triglavom, Grintovce, Pohorje, Uršljo in Svino, proti jugu pa čez Gorjance do Snežnika in še naprej.

*

Ko se je Blaž Jurko že odselil s svojega Razborja, si je pred smrtjo zaželel, da bi na svoji Lisci postavil še en spomenik. Tik pred drugo vojno je v zvezi z znanim duhovnikom Pavličem, doma iz Briš pod Velikim Kozjem, znanim predvojnim poslancem in protialkoholnim borcem, zgradil pod svojo kočo kapelico, za katero je leta 1939 kupil kip matere božje. Hudobni jeziki trdijo, da naj bi bila to odkupnina za njegove lovske in planinske grehe. Naj bo kakorkoli! Blaž Jurko je bil zares izreden človek. Bil je med prvimi učitelji v Posavju, ki je z največjo zavzetostjo prebujal v ljudeh narodno zavest, odkrival znanecem in prijateljem gorske pokrajine, zgradil novo planinsko postojanko in si z njo postavil tudi še zdaj po sedemdesetih letih živ spomenik. Ob njem so sicer zadnja leta rastle na tej doslej dovolj samotni gori nove stavbe, vikendi, zrastle je celo hotelska zgradba in prava avtomobilska pot. Jurkovim zvestim planinskim naslednikom, – naj med njimi vsaj na koncu omenim še vsaj Čebularja Tončka, po katerem nosi ime planinska Tončkova koč na Lisci, in ravnatelja povojne gimnazije v Krškem, Jožeta Košaroka, ki sta takoj po vojni začela in dokončala obnovo planinskih koč na Lisci – predvsem pa sevniškim planincem, ki so tudi prvi ustanovili Posavsko podružnico SPD, naj ostane čast, da so ob sedemdesetletnici počastili spomin Blaža Jurka in obnovili njegovo koč, ki naj postane znova pobudnica za vse tiste, ki ljubijo gorska pota in Lisco, ki ljubijo gorske steze in gorske znamenitosti, gorske razglede, gorsko tišino, gorsko samoto in tam odkrivajo čudovite stvari, ki prinašajo ljudem veselje in razvedrilo.

ANGLEŠKI GEOGRAFI PRED 40 LETI V SLOVENIJI

PAVEL KUNAVER

Velike spremembe v Evropi, posebno na Balkanu, pa prvi svetovni vojni so med angleškimi geografi vzbudile veliko zanimanja. Miss Copeland, lektorica angleškega jezika na naši univerzi in velika ljubiteljica naših gor, je navezala stike z angleško geografsko družbo Le Play Society (imenovana po francoskem geografu Le Playu). Na njeno pobudo so društveni vodje A. Davis, Miss Tatton in H. W. Howard v avgustu leta 1932 pripeljali v Slovenijo okoli 30 svojih članov, da bi spoznali in proučili del naše dežele. Način njihovega proučavanja bi v glavnem lahko označili s »Human side of geography« – človekovo življenje in gospodarstvo v nekem okolju. Tistikrat smo si v glavnem določili za proučevanje Solčavo z okolico – se pravi od grebenov Kamniških planin do Olševe. »Smo« pomeni, da smo z Angleži sodelovali: Miss Copeland kot turistična vodnica, njen pomočnik dr. Boris Kermavner in jaz kot geograf. Naselili smo se v hotelu v Logarski dolini in v skupinah vsak dan dva tedna odhajali na delo, oziroma na izlete. Pri tem so spoznali poleg lepote tega skrajnega dela Gornje Savinjske doline mnoge podrobnosti. Skupine so se vračale z bogatimi zapiski vsega, kar so videle in doznale v naravi, vaseh, hišah, gospodarskih poslopih, na njivah, pašnikih in gozdovih, čebelnjakih. Seveda so imeli z ljudmi dolge pogovore o načinu gospodarjenja in življenja v trdi naravi, o uspehih in neuspehih, težavah in o sreči. Vse jih je zanimalo. Po večerji je vsak večer sledilo predavanje vodij skupin in posameznih strokovnjakov, posebno dr. Stampa, Davisa, Howarda in drugih. Tudi mi smo povedali svoje in pojasnjevali, kolikor smo mogli in znali. Priznam pa, da smo se ob tem tako podrobnem delu tudi mi Slovenci marsikaj naučili, predvsem, kako se prijetno lahko poveže tudi s koristnim spoznavanjem podeželja.

Po svojih potih je hodil Mr. Chase, ki je v tem kratkem času spoznal, proučil in sestavil seznam z nad 600 rastlinami tega področja.

Posamezniki so seveda neutrudno fotografirali, a ne samo lepote pokrajine, ampak tudi naselja v celoti in posamezno, ljudi od starega župnika preko narodne noše, domačinke z otroki, žensko s tovorom moke, ko gre visoko v gore (Sv. Duh), prevažanje lesa z žage in sena, ljudi pred borno hišico, staro kuhinjo, znamenja ob potih, hribovsko naselje, planšarske kočice, stare pastirske stavbe na Veliki Planini (manjša skupina je šla tudi tja), novih gozdnih nasadov, riže za spuščanje hloedov s planin, žage, domačega glasbenika na citre, do znamenite Potočke zijalke na Olševi, ki jo je odkril profesor dr. Brodar. Drugi so se vračali s podrobnimi načrti kmečkih hiš, gospodarskih poslopij, z razporeditvijo rastlinstva na vrtovih in njivah ter glavnih drevesnih vrst v gozdovih Logarske doline, z načrti o uporabi tal okoli posestev in vasi, statistikami idr.

Tako se je nabralo ogromno gradiva, ki so ga zbrali in zbrale – več je bilo žensk – v tem kratkem času, čeprav je bilo vmes le malo mladih ljudi.

Drugo polovico avgusta smo v glavnem preživeli ob enakem delu v Kranjski gori, kjer smo bili deloma nastanjeni v hotelu Erika, deloma v vasi, ker se hotelska uprava ni držala pogodbe, da bi mogli biti vsi skupaj v enem poslopiju. To pa je zavrlo skupinsko delo. Lepota pokrajine pa je odškodovala goste, saj so se vsi povzpeli na lažje dostopne višine. Izrabili smo tudi priložnost za skok čez mejo. Tako smo šli tudi na Klanjška jezera pod Mangrtom pa v Postojnsko jamo ter v Rakov Škocijan, takrat še onstran meje v Italiji.

V Rakovem Škocijanu nas je dosegla noč in preko meje smo morali kar na celem v trdi noči in mimo številnih zased. Zvijajača mi je pomagala. Moške sem v koloni razporedil zadaj, ženske pa spredaj in z močno acetilenko osvetljeval krila. Tako ni

bilo treba pojasnjevanja, ker so se straže oglasile: »O donne! Avanti!« Pozno ponoči smo srečno prišli čez mejo in se javili pri naših. V Planini pa je le nekaj ženskih članov našlo počitek v posteljah; vsi drugi pa so sladko pospali na senu, kar je bil poseben dogodek zanje.

Rezultat prve ekskurzije Le Play Society k nam, je bila lepa publikacija *Slovene Studies*, ki obsega 70 strani s štirimi glavnimi članki: I. Fizične posebnosti pokrajine, II. Etnografija, III. Naselja, IV. Struktura družbe, in še poseben dodatek o vegetaciji. Publikacija ima 35 fotografskih prilog in 14 risb ter je v Angliji mnogo pripomogla, da se je zanimanje za Slovenijo povečalo.

Le Play Society je še večkrat prihajala k nam po en mesec na leto. Kot sodelavec sem jo spremljal na štirih posebno zanimivih obiskih, dvakrat v Bohinju s krajšimi izleti na klasični kras in v Trst, potem na Plitvička jezera s proučevanjem širšega področja te zanimive pokrajine in z izleti do Senja ter v zahodno Bosno; pa še v Črna goro. Ta zadnja velika ekskurzija je bila posebno bogata in naporna. Črna gora mimo Cetinja in Kotora še ni dosti vedela o turizmu. Štirinajst dni smo bivali in delali v še popolnoma primitivnem Žabljaku, stanovali pri domačinih – in morali plačati stroške za stanovanje in prehrano – orožniški postaji. To je vzbudilo med ljudmi kar nevarno razburjenje. V preostalem času pa smo prepotovali to čudovito deželo od Trebinja v Hercegovini do kanjona Tare, mimo Durmitorja, Nikšiča do samostana Ostrog, pa dalje čez Čakor planino, od koder so gostje navdušeno strmeli na divje Prokletije, skozi Rugovo sotesko v staroslavno Peč, pa v prekrasne Dečane – in nazaj skozi Andrijevico v starinsko Podgorico (danes Titograd) pa še na plovbo med bajno bogato ptičjo favno po Skadarskem jezeru, v Cetinje, v Budvo, na Lovčen in v Kotorski zaliv. Gostje so bili nenavadno navdušeni nad divjostjo, lepoto, samoto in nedotaknjenostjo dežele. V Metohiji so moje podjetne Angleže, ki so sami odhajali na ekskurzije na gore ob Albaniji, predvsem svarili, da ne smejo domačim Albancem pokazati zlatih zob ali pa revolver, čaka jih smrt. No, vsi so se vendarle srečno in prepolni globokih vtisov vrnili iz samotnih gora.

Pri teh ekskurzijah je posebno vneto sodeloval profesor dr. A. E. Moodie iz Londona, ki je kmalu po drugi svetovni vojni zopet pripeljal v novo Jugoslavijo veliko skupino geografov. Takrat smo se naselili v Mostu na Soči in se posvetili enakemu študiju odnosov med človekom in pokrajino – tja do Kobarida in z obveznim obiskom Triglava. Dr. Moodie je izredno vzljubil našo zemljo in ljudi; s svojimi geografskimi deli je vzbudil mnogo zanimanja za Slovenijo in Jugoslavijo sploh. Že pred dvema letoma se je po nekajletnem bivanju in predavanju na ameriških univerzah bolan vrnil v domovino in prezgodaj umrl. Značilno za njegovo ljubezen do Slovenije je, da je svojo hišico v kraju Virginia Water-Surrey v južni Angliji imenoval »Carniola«.

VODNI SLAP V SEVERNI STENI

MITJA KOŠIR

Fičko brzi po lepi asfaltni cesti proti Courmayeuru in zdajci se za ostrim ovinkom na koncu doline pokaže visoka gora. Njena južna ostenja se bleščijo v opoldanskem soncu in se razkazujejo v vsej svoji prostranosti in lepoti. Brenva in Freneyi, dve leti je že minilo od takrat, ko smo tam gori doživljali najlepše trenutke v svojem alpinističnem življenju. Kje je že to, danes pa greva z Marjanom v goste k Beli gori z drugimi, nič manj lepimi načrti.

Fičko zapelje mimo zapornice pred predorom. Na hitro plačamo takso in izginemo v notranjost gore. Ko zopet zagledamo luč dneva na drugi strani, se nam odpre pogled na znano dolino. Okolica in mesto me spominjata na dneve, ki sem jih v

družbi prijateljev preživel v tem koncu sveta, pod vrhovi gora, najvišjih v Alpah. V slovenski kolonijici, ki se zdi kot izgubljena v gozdčiku za mestnim pokopališčem, se je govorilo o vsem mogočem, največ pa seveda o plezanju. Vsi smo imeli pred seboj goro neuresničenih želja, vreme pa nas je skoraj teden dni vleklo za nos. Z Marjanom imava za seboj že dva nesrečna poizkusa v severni steni Druja. Prvi se je končal že na Montenversu zaradi dežja, drugi pa pod Lambertovo počjo v prvi tretjini stene zaradi snežne nevihte. Razočarana sva se obakrat vrnili nazaj v Cham. Tokrat pa vse kaže, da gre zares. Dobršen del stene je že pod nama, ura pa še ni deset dopoldan. Vreme obeta vse najboljše, najino počutje pa je v glavnem na višini. Sediva na udobni terasi na robu med severno in zahodno steno. Na obe strani se svet kot v enem loku požene pol kilometra navzdol v globino, kjer pri vstopu Janez na vse načine poizkuša, da bi naju skozi teleobjektiv filmske kamere spravil na celuloidni trak. Nekaj malega pojeva in vmes nama pogled željno boža zeleno trato globoko v dolini. Na drugi strani Mer de Glace pa se nad umazano moreno na zelenem griču ob železniški postaji Montenvers bleščijo vsemogoče barve šotorov alpinističnih nomadov, ki tu gori, dve uri hoda nad Chamonixom preživljajo cela poletja in opravljajo vzpone v okoliških ostenjih. Z rezkim žvižgom, ki ga čujeva celo sem gor pod vrh gore, se najavi vlak, ki je od tod videti kot otroška igrača, ko prihaja na postajo.

Z enim od teh rdečih vagonov zobate železnice smo se včeraj pripeljali tudi mi. Izstopili smo med množico turistov, ki si za osem frankov prihajajo ogledovat pravi alpski ledenik in se gnetejo po postaji gor in dol. Kar nekam nenavadni smo bili videti z ogromnimi nahrbtniki in cepini med to salonsko množico. Ko pa smo bili nekaj sto metrov stran na ledeniku, smo ostali sami in nič več nas nista dosegla vik in krik veselih turistov. Po strmi, padirajoči moreni smo se povzpeli na ploščad, kjer smo se v mehki travici malo oddahnili.

Ko se je sonce spustilo nizko nad vrhove Rdečih igel, smo dosegli vznožje stene in našli primerno mesto za bivač. Nebo se je še pred nočjo prevleklo s temnimi oblaki in s strahom smo pričakovali prvih deževnih kapelj. Ali bo tudi tokrat zastoj ta pot do sem? »V tretje gre rado,« je uganil Marjan.

»Če nas še danes namoči, si grem na morje zdraviti revmo,« in ob misli na bolečine v križu me je mrzlo spreletelo. Skrbno smo se zavili v spalne vreče in zlezli pod previsne skale, z Janezom pa sva se še dodatno pokrila z bivač vrečo, za vsak primer seveda. Prižgal sem cigareto in opazoval dim, ki se je sukljal naravnost proti nizkemu oblačnemu stropu, potem pa sem utonil v nemirno spanje, lastno vsem tistim, ki jih naslednji dan čaka težaven vzpon. Zdelo se mi je, da sem šele zaspal, ko me je Marjan že neučakano budil, res je bil vztrajen, kajti zbuditi me ob dveh zjutraj, je res nepravda mera za potrpljenje. Še napol v snu sem pogledal v nebo, polno svetlih zvezd, ki so se mi prezirljivo smejale z jasnega neba. Marjan je že kupal čaj in žvižgal melodijo, ki je bila še najbolj podobna neki lepi podoknici. Komu le je bila namenjena, meni gotovo ne. Posrebala sva vroč čaj, pospravila kuharijo in izginila med ogromnimi bolvani. Janez pa je spal naprej in mogoče sanjal o tem, kako naju snema v ogromni severni steni. To delo ga je namreč čakalo jutri. Sneg čez noč ni zmrznil in padala sva med pokrite skale, pridno klela in hitela po bregu navzgor. Čelni svetilki sta nama kazali slabo vidno gaz. Še v trdi temi sva dosegla obrobno poč, nad njo pa je v temo izginjal kuluar, ki pomeni začetek severne stene. Navezala sva se na vrh, staro prijateljico, ki naju je spremljala v mnogih stenah in ki nama še vedno zvesto služi, in se pognala navzgor. Prvi strmi odstavki so bili hitro za nama, saj sva teren že poznala, s prvim jutranjim svitom pa sva dosegla rob spodnjega ledišča. Nežna svetloba se je izza Aig. Verte pomikala po nebu proti Iglam in vrh Bele gore je zažarel v jutranjem soncu. Kot zlata krona se mu je bleščala njegova vršna kupola. Ledišče sva prečila v desno in dosegla vrsto strmih poč, ki pomenijo začetek nekaj sto metrov visoke skalne stene v spodnjem delu smeri. Marjan me je varoval ob najlonski zanki, ki je ostala tu od najinega umika. Od tu naprej je bil teren za naju neznan, ki jo bova morala rešiti z najinim znanjem in izkušnjami, ki sva jih nabirala vrsto let. Tu nekje so se

tudi ustavili vsi poizkusi, ki jih do l. 1935, ko so steno preplezali, ni bilo malo. Prvi znani poizkus je bil zabeležen že l. 1904, ko so Franc, Josef Lochmatter in E. Ryan dosegli začetke poč. Trideset let so poizkušali, vendar ni nikomur uspelo stopiti na vrh gore. Začeli so se širiti dvomi o preplezljivosti stene, dokler se nista l. 1932 R. Grelot in A. Roch spustila skozi vso steno in prinesla v dolino novico, da je vzpon izvedljiv. Čez tri leta, v začetku julija, so poč, ki je zavrnila vse poizkuse, preplezali Lambert, Mussard, Dupont in Goth. Dosegli so zgornje ledišče in se ustavili na terasi pod novo 40 m visoko počjo, ki ji niso bili kos, morali so se vrniti. Še isti mesec pa se je pod steno pojavil alpinist, ki je veljal za najboljšega francoskega plezalca – Pierre Allain. Z Raymondom Leiningerjem je v dveh dneh premagal steno in 1. avgusta 1935 sta srečna stopila na vrh Malega Druja. Severna stena je potem več kot deset let veljala za najtežjo francosko prvenstveno smer.

Ozke poč, ki so druga za drugo vodile poševno desno navzgor, so bile poledenele in zahtevale skrajno previdnost. Nič več ni bilo časa za ogledovanje okolice, vso pozornost je pritegnilo plezanje. Razčlembe so naju pripeljale do velike zajede, dobro vidne iz doline. Po njeni levi steni je vodila navzgor ozka poč, iz katere sta naju pozdravljala dva klina. Da bi bila zadeva popolna, je ravno preko te edine razčlembe v gladki steni tekel pravcat vodni slap, ki je izviral v ozkem kaminu pod zgornjim lediščem. To je torej Lambertova poč, o kateri so se pohvalno izražali vsi ponavljalci. Udobno sem se namestil na varovališču, Marjan pa se je v elegantnem slogu lotil mokre pošasti. Opazoval sem ga, kako napreduje, in poslušal pridušene kletvice.

»Kaj pa se jeziš, se boš vsaj enkrat v štirinajstih dneh pošteno umil, sem ga poizkušal potolažiti.

»Le mir daj! Kolikor poznam te reči, tudi tebi kopel ne bo škodila,« se je glasil prijateljski odgovor iz suhega stojišča. Prvi dotik s skalo in že mi je mrzla tekočina začela namakati rokave in nazadnje našla prostor v čevljih. Spomnil sem se pregovora, da voda še za v čevlj ni dobra in tudi takoj ugotovil, da je bil verjetno zasnovan na praktični podlagi. Edina dobra lastnost tega podvodnega plezanja je bila v tem, da sva to težko mesto zmogla v najkrajšem času. Na stojišču sva oze-mala mokre cunje in ugibala, kaj bo z nama, če bova morala bivakirati. Iz stene morava, pa pika, sušila se bova pa ob pivu v Chamu. Sledilo je še nekaj lednih raztežajev, kjer so nama zopet prav prišle dereze in sedaj sva tu na široki terasi in zvedavo kukava čez rob v globine severne stene. Še enkrat se z vso močjo najinih glasilk javiva Janezu pod steno in se poženeva po ledenem kuloarju navzgor. Veliko govoriva o vrhu, kot da sva pozabila na ključno mesto smeri – Allainovo poč, toda s tem sva le hotela izgnati iz misli strah pred neznanim. Vrsta solidnih razčlemb naju privede na ozko poličko. Od tu naprej je stena en sam navpičen zid. Nad galerijo zabitih klinov vidiva modro nebo, po katerem se podijo razcefrane meglice. Tu je torej moral obrniti slaviti Raymond Lambert, nesrečni alpinist, od katerega je snežno neurje v ostenju Mont Blanca terjalo vse prste na nogah in ki se je moral obrniti tik pred svojim življenjskim ciljem – 200 m pod vrhom Mont Everesta spomladi l. 1952. Sreča pač ni naklonjena vsem gornikom.

Ura se je neusmiljeno pomaknila čez poldne, midva pa še vedno telovadiva v poledeneli zajedi, se jeziva sama nase in ugotavljava, da sva nepoboljšljivi furiji. Čez vso steno sva nosila stremena, sedaj pa, ko bi jih zares potrebovala, so nekje na dnu nahrbtnika. Zelo koristno, mar ne. Obkladava se z vsemi mogočimi, ne preveč spodobnimi imeni, in na koncu izplezava v lažji svet prosto po Manfredi in Koširju. Sedaj, ko so težave za nama, se vlečeva kot cunji po lažjih odstavkih proti vrhu. Sonce, ki je že posijalo v ta konec, nama suši obleko in ko gledam Marjana, se mi zdí kot furmanski konj, od katerega se kadí oblak sopare. Še kratek, strm odstavek naju za nekaj časa zresni in končno si po štirinajstih urah seževa v roke. Namesto da bi norela od veselja, loviva sapo in otirava potne srage s čela. Krepak tempo, ki sva ga forsirala iz strohu pred bivakom, naju je izčrpal, in sedaj se nekam odsotno ukvarjava z rozinami in salamo, voda pa teče v grlo, kot bi jo zlival v sod brez dna. Kaj bi dala sedaj, da bi bila na vrhu katere koli gore v naših Julijcih,

kjer bi sestop pomenil samo še hojo po dobro znani poti, tako pa naju čaka cela vrsta spustov in že vnaprej me pečejo rame in stegna, a kaj še bo, ko se bo vrv res zajedla skozi obleko v meso.

Pohitiva k prvi vrvi zanki, ki jo odkriva za robom. Na skalni polici tik ob klinu pa zagledava, o čudo, dve bleščeči aluminijasti vponki. Preko dveh kosmatih obrazov se razleze obešenjaški smeh, kaj sva pa storila z nepričakovano najdbo, pa naj bralci sami ugibajo. Vrv se v zraku razvije in sunkoma obvisi v klinu, sestop se je pričel. Dobršen del gre po zraku in hitro, ne da bi kaj pogledala okoli sebe, imava pripravljen naslednji spust, ki pa se nepričakovano konča v strminah Bonattijevega stebra. Vsa telovadba nad previsi in po policah v desno sicer ni bila v programu, toda sedaj morava v dolino in sprjazniva se z usodo. Z enournno zamudo se končno le znajdeva na grebenu Flammes de pierre in se poženeva po neprestni steni navzdol proti ledeniku Charpoua. Vse temnejše postaja, saj je sonce že davno zašlo za Iglami. Ob koči se prižge lučka, ker so naju opazili in naju čakajo. Midva pa se, kot bi naju pozabil Napoleon, vlečeva mimo serakov proti cilju. V popolni temi se spotikava ob skale pred kočo. Še korak... in končno koča. Po glavi se mi motajo samo še misli o čaju in mehki postelji, toda, o groza, med vrati stoji oskrbnica in naju v internacionalščini vabi v prijetno notranjost. Včasih je bila koča Charpoua bivak odprtega tipa in spanje ni bilo finančni problem. Danes pa brez denarja in dokumentov stojiva kot grešnika pred oskrbnico, nekaj mencava o Montenversu in taboru in sva precej smešna. Potem se na hitro posloviva in izgineva po moreni navzdol. Zopet romajo na delo čelne svetilke in spotikanje po slabi poti se nadaljuje. Tik nad Mer de Glace pa na morenskem grušču stezo dokončno izgubiva in se do skrajnosti utrujena odločiva za bivak. Na mehki travici pod veliko skalo se zavlečeva v vreči in utoneva v globoko, mirno spanje. Visoko nad nama pa se na zvezdnem nebu rišejo obrisi koničaste gore. Slovenski alpinisti so spoznali že njeno zahodno steno, usodne in srečne trenutke so doživeli v Bonattijevem stebri, sedaj pa tudi severna stena za nas ni več neznanka. Volja po zmagi in uspehu pa nas vodi k vedno težjim in zahtevnejšim ciljem. Toda, kjerkoli smo bili, na katerem koli vrhu daljnih gorovij smo uživali srečo in občudovali neponovljive razglede, povsod smo v srcu nosili s seboj tiste gore, kjer smo spoznali plezalni opoj, naše neprekosljivo lepe Julijske Alpe.

Severna stena Malega Druja – Allainova smer
Plezala: 26. julija 1971 Marjan Manfreda in Mitja Košir

V VEŽICI

ING. BOJAN POLLAK

Pod težkim nahrbtnikom sva, Vido in »moja malenkost«, sopihala na Šraj pesku. Da bi se vsaj malo izognila sladkostim melišča, sva hodila ob steni. In to kakšni steni! Gladek, črn zid, zgoraj obokan s strehami, naju je ves čas spremljal na desni. Pa vendar, nekje bi se mu le dalo najti šibko točko. »Poglej ta steber: leva ali desna zajeda, nato okoli roba, pa naprej po drugi strani, po zajedi,« sva z besedami risala smer v neprijazne skalne gmote, ki so se bočile nad nama. Tako se nama je rodila misel, da bi v tej, na pogled tako mrki in neprijazni steni potegnili svojo smer. Ko pa je vse tako gladko in previsno!

Minilo je nekaj časa, vendar mi misel o novi smeri v tej steni ni dala miru. In ko je po daljšem deževju nekega popoldneva spet posijalo sonce, sem hitel mimo Orglic po lovski stezi do klopce, in nato po gozdu in travi do gladkih sten pod Zeleniškimimi špicami. Tako sem imel steno čisto pred seboj. Tam nad Brežičem sta se vozila orla, vendar me njuni loki niso preveč zanimali. Opazoval sem steno, katere gornji del

so pokrivalo megle, ki jih je nosil veter sem od Rzenika. Tako nisem mogel videti gornjega dela stene in zato tudi ne izvedeti ničesar novega, razen tega, da se ne izplača iti v spodnji steber, ker je izstop preveč težaven – kakih 300 m telovadbe po rušju. Torej steber odpade.

Čez deset dni sem bil spet na Korošici. Bilo je lepo vreme in na poti čez Petkove njive in nato preko Šraj peska sem si lahko dodobra ogledal steno. In našel sem njeno šibko točko.

V petek ob treh popoldne je neusmiljeno lilo, ko se je pripeljal k meni Vido. Dež ni in ni hotel jenjati. No, okoli petih je samo malo rosilo in zajahala sva najini »zverini«, ki sta naju potegnili prav do Orglic. Ob tričetrt na devet sva že razbijala po vratih Kocbekovega doma in skoraj prestrašila prijazno oskrbnico, ki je bila ta večer sama v koči. Ko naju je ob štirih poklicala budilka, so na nebu sijale zvezde in vrhovi so se kopali v mesečini.

Sonce je že zlatilo vrh Planjave, ko sva se pri vstopu navezovala. Visoka in nepremagljiva stoji stena pred nama: »Uboga črvička, kaj le hočeta? Ostanita tam, kjer sta.« In kot da bi hotela potrditi to svarilo, se je začela iz doline phati megla.

Malce mi je tesno pri srcu, vendar so prvi metri hitro za menoj. Fantastični oprimki! A že mi zapre napredovanje plošča. No, zagozda pomaga klinu do večje debeline, še malo pa sem čez prvo resnejšo oviro. Naslednji raztežaj je že resnejši. Navpična zajeda med ploščo in prilepljeno lusko mi da precej dela in U klini pridejo tu do polne veljave. Travnata stopnička ni dovolj varna, zato zlezem še meter više in stojem na varovalnem klinu zabijam še U klin v začetek prečnice. Le počasi leze v razpoko. Ko pa hočem vpeti vponko, glej ga šmenta! Obroček je počil. Torej mora še en klin! Ta je boljši in kmalu lahko varujem.

Nekako se pregoljufam čez prečnico, toda brez klina ne gre in že sem na travnati polici, na lažjem svetu. Vendar so travnate stopnje prav neprijetne. Plazim se, kakor vem in znam, preko travnatih ruš in prav oddahnem si, ko se preko skalne stopnje potegnem na izjedeno polico. Medtem ko Vido pleza do mene, si ogledujem tudi svet nad seboj: »Še lahka polica, nato pa spet prilepljena luska in še prag, tako kot v spodnjem delu. Ne bo težko.« Pa se izkaže drugače. Polica res ne nagaja in hitro sem pri luski. Prav sumljiva se mi zdi. In ko s kladivom potrkam po njej, pač kot vljuđen obiskovalec, mi prav po mrtvaško votlo zadoni v odgovor. Razgledujem se. Levo so bele, a desno temnejše plošče, gladke, da bi jih lahko premagal samo s svedrovci. Ne, tega pa nočem, le v skrajni sili. Zato si še enkrat ogledam lusko, najdem nekakšno razpoko in zabijem klin. Kot da bi ga zabijal v ilovico. Vpnem strehe, vrvi, in se potegnem kvišku. Sedaj sem na luski. Moram jo obiti, samo kako. Zabijem zagozdo in poskušam še klin. Pa ne drži. Tolčem po zagozdi, pa se mi zdi, da z vsakim udarcem luska vedno bolj odstopa. Ne, tako ne bo šlo. Torej prosto. »Dobro pazi, grem prosto!« S kladivom si izklešem stopek za nogo in že se prsti prilepijo na hrapavo skalo. Malo je previsno in čudni občutki me spreletavajo, ko se le nekako potegnem čez in mrzlično iščem razpoko za klin. Prepočasi mi gre noter, toda končno le tleskne vponka in za trenutek se lahko oddahnem. Toda le za trenutek. Še malo, pa sem preko praga. Tu šele globoko zadiham.

Kmalu se znajdeva na koncu police. Pot navzgor nama zapirajo črne, mokre strehe, skozi katere se vleče široka poklina. Vendar nama te strehe niso prav nič všeč. Pa še vreme ga lomi. Iz doline vre megla, zgoraj se tudi oveša. A z Zeleniških špic se nama oglašča Muc, vendar ga zaradi megle ne vidiva. Razgledujeva se, mogoče je pa le kje prehod? Desno ni nič. Nad polico se bočijo črne, mokre plošče, levo se vidi navpičen rob, ki izdaja, da so zadaj plošče. Prav nič ni vablivo, vendar grem vseeno pogledat. Te črne strehe me res ne mikajo. Preko naloženega kamenja, ki neusmiljeno zgrmi v globino, če se ga le dotaknem, se le nekako priplazim do roba. In ko pokukam čez, sem očaran. Sredi gladkih plošč imenitni stopi, imenitni oprimki. Malo levo, malo desno navzgor, kratek previs mi da še malo misliti, in že se dokopljem na udobno, travnato poličko. Pravzaprav sta dve; ena levo in ena desno. Obe pa sta tako mikavni, da ne vem, na katero bi šel. Pa se odločim za levo. Tako je

Značilna hiša v Gornjem Posočju – v Dvoru pri Bovcu

Foto M. Pfeifer

imenitna! Mehka, lahko stegnem nogi in leže varujem. Ko pride Vido do mene, je tudi on očaran nad to udobnostjo. In celo sonce se je ojunočilo in pokukalo skozi meglo. Sredi divjih plošč tak komfort.

Zato pa nadaljevanje ni udobno. Ne morem najti razpoke za prvi klin. Iščem, iščem in končno le najdem majhen most, preko katerega zavežem kratko prusikovo, še streme, in že sem tako visok, da lahko začnem iz razpok v gladki plošči kopati travo in vanje zabijati kline. Gre počasi, vendarle gre. Ko bingljam v stremenih, sploh nimam časa misliti na globino, ki neslišno požira vso prst, kamenčke, travo. Še malo, gladka plošča z razpoko za specialček in zopet stojim na skali, na drobni polički. Te, od vode izgledane police, so prav imenitne, tako da človek lahko stopi kar s celim podplatom.

Plošče nama nato ne prizadenejo večjih težav. Malce neroden je le prestop v žleb in že sva pod mokrim kaminom. Prav nič naju ne mika, da bi telovadila skozenj, zato se odločiva za prag na desni. Ta naju pripelje do gladkih plošč. In te so skoraj brez oprimkov. Vendar niso preveč nagnjene in vibramke dobro prijemajo.

Zopet sva na polici. Malo pod nama je pravi vrh rušja, polica se okroglo razširi in rušje se je razbohotilo. Vendar ne greva tja, polica naju vodi navzgor mimo macesna s petimi vrhovi. Ves je skrivenčen, vendar pravi, da se še ne da.

Malo po grebenčku, malo po melišču in že stojiva pod gladko, temnosivo steno. »Ta pa ne bo za danes. Mogoče kdaj drugič. Danes pa po najkrajši poti ven. Saj sva pri vstopu sklenila, da ne bova bivakirala.« Malo se razgledujeva, tudi počitek nama ne škodi. »Kdo bi si mislil, da je sredi take stene tako velika travnata vesina. Saj bi si lahko hišo postavil tukaj,« modruje Vido. Toda ne obirava se dolgo. Ne veva, kaj naju še čaka, vendar upava, da ne bo hudo. Kmalu sva na grebenu. Vendar ne zavijeva v rušje, ampak greva raje po grapi in ta naju pripelje na drug greben. Škoda, da je megla, saj bi drugače od tu videla Petkove njive. Stene je praktično že konec, še ta travna vesina in že sva na vršiču grebena. Obema je vroče, strašno vroče. Megle ni več, ostala je pod nama, sonce pripeka z jasnega neba. Prečudovito je, ko si stisneva roki in se počasi odvezujeva in zvijava vrvi. Po dolinah megla, tja do 1700 m, iznad belega morja pa se v sončni luči kopljejo vrhovi, naši stari znanci: Brana, Planjava, Ojstrica..., še Rzenik kuka iz mlečne beline. Bogata jesen v gorah. »O, če bi ljudje vedeli, kako lepo je danes tu, bi prav gotovo prišli!« Postaviva še možica, pobereva vso ropotijo in po krajšem spustu se zagrizeva še v tistih nekaj metrov, ki naju ločijo od glavnega vrha. In nato po grebenih in meliščih na Korošico.

V spomin na alpinista, člana kamniškega AO, Draga Geršaka in Ceneta Grčarja, ki sta se smrtno ponesrežila 26. 6. 1966 v Stojaški Rinki, sva smer imenovala spominska smer Draga Geršaka in Ceneta Grčarja.

STAREC IN PTICA

META ROTOVNIK

Senca grobega telesa prekriva skala. Molče strmi v tisto temno liso, ki naj bi bila konec.

Me slišiš? Prihajam, da se stisnem vate,
prihajam, da se vrnem gibanju.

Pripet na goro gleda, kako veter jemlje telo.
Tokrat ne čuti umiranja. V sunkih je pozabljenje.
Skozi samoto letajo ptiči.

Odhajamo iz mrtvega sveta. Sam si, negibna
senca pozabljenega telesa.

Roke se jim ponujajo in grabijo njihov let. Toda ptiči ne ostajajo.
Na rokah je smrt.
Noči so dolge in veter spominja.

Vrtinčil si se v mehkem zelenju. Ljubil sem tisto
zvijajočo se, vso rosno mehko. Potem je svetloba
prepredla zelenje in počasi so padale zlate niti
na tla. Ves gol si žalostno strmel v izgubljeno.

In vedno, ko sem se dvignil z dna, sem se zapletel
vate. Moral sem te ljubiti.

Ptiči so sedali in vzletavali, nikoli za vedno...
že dolgo jih ni. Tišina je polna obupa. Je to konec?
Temne sence lačno iščejo skozi beli blodnjak.

Zakaj je moja negibnost črna?
Zakaj je molk strašen in veter samo spominja? Nikoli
ne vrača. Samo spominja.
Ne morem s ptiči.

Tik prek koncev je temna lisa prekrila sonce.
Ptiči so se vrnili in črne roke so kopnele. Spuščali so se nanje in
potem prebujeni vzletali visoko k vrhovom.
Klicali so ljubezen: »Pridi, ker čakam.«

Poléti z mano, k sončnemu žarku.
Trave so se polnile s semenom, cvetovi so trepetali in iskali svetlobe
Ljubim te, stavec. Skozi razpokano telo drsim
in ves si moj. Tvoj dih sem.
Ptiči so tu in smrt je daleč.
Glej, bela meglica prekriva daljavo.
Ljubim te. Dvignil sem se iz prepada, močan in svoboden
udarjam goro.
Dolga živiš z mano.

Zakaj umirajo ptiči?
Vihar sem in vihar jemlje grozo življenju.
Tvoje telo je moje.

Pojdi. Spomin boli. Tvoja ljubezen je smrt.
Ostani, pozabljam in te ljubim. Majem se,
vse se maje z mano. Tvoj zvesti starec ječi
tvojo edino pesem, utrujen sem...

Moja majhna zapreka.
Vzel si moje seme za daljavo.
Vzel si moje zelenino, nikoli več ne bo
zagorela.
Ves sem tvoj.

Jutra so dvigala trave in cvetove.
Prižemal se je k steni in skali. Razbrazdan in molčeč se je ponujal
ptičem.
Ustavil se je, ves droban je ugledal črne roke.
Bojim se smrti. Utrujen sem.

Njegova krila so bila mokra, klavrno jo povešal glavo.
Viharna noč je trdo udarila goro. On pa je mislil, da
jo lahko vrne življenju.

Tih glas se je trepetaje lovil s svetlobo. Odgovarjali
so pritajeni šumi,
le roke so molčale.
Pel je, da bi razbil negibnost svojega starca.

Vstalo je sonce, noč je umrla.
vstale so rože, trave in veje.
Starec vrni se, dan te pozdravlja,
stena vsa svetla spogleduje se z nebom.
Kako ljubim ta jutra, kako ljubim...
Molk, hočem, da vstaneš, luč je na tebi, pesem te kliče

Potrudil se je, hotel je videti življenje, pa je bila temna lisa
tako težka
in ga je skala spustila. Padel je, pogubil pesem.

Tu sem. Rogovile zijajo v prepad.
Nekoč jih treščim na dno...
Očitno razpadaš.
Ptič ne more preslepiti smrti, smrt pa
ga lahko presenetiti.

Seme raste, se privija k steni, vstane in
me pogleda. Usoden trenutek.
Vzljubim ga in darujem smrti.
Samo trenutno je življenje močnejše.

JESENSKI OBISK BERNINI

ZVONE JAKLIČ

Veselje po uspehu rodi vedno nove želje, kujejo se načrti za prihodnje dogodivščine. Tako se je tudi zamisel, da obiščemo Bernino, pojavila, ko smo bili s kranjskimi alpinisti na skupnih pripravah za ekspedicijo v Karakorum. Z Marjanom sva se boljše seznanila prav na Mt. Blancu. Skupnega podviga sva bila tako vesela, da sva se domenila za naslednjo turo, ki naj bi jo opravila v naslednjem letu. Na povratku, ko je bilo dovolj časa za klepet, mi je Bernina kar hipoma prevzela vse misli; predlagal sem mu, da je vredna obiska. Čeprav je še nisem videl, tudi ne na sliki, sem si jo čisto določeno predstavljal. Zanj me je navdušil Avčin s svojo knjigo: »Kjer tišina šepeta« in Erich Vanis: »Im steilen Eis«. V njej sem bral, da je »beli greben« Bernine nebeška lestvica; če hočeš videti torej, kako je v nebesih, se je potrebno po tej lestvici povzpeti na vrh. Okoliščine tedaj niso dopuščale, da bi preplezali njen »Bianco grat«.

Želja pa bi v naslednjem letu skoraj obstala neuresničena. Z Marjanom nisva več našla stikov, poletje se je nagnilo v jesen. Nekega dne me Marjan vendarle vpraša po telefonu, če grem v Bernino. Sprva nisem bil preveč navdušen, saj so vzponi v ledu, v pozni jeseni, zelo zahtevni, tudi dnevi so že občutno krajši. Sneg na ledenikih in stenah skopni, strmine se ogolijo do zelenega, ledeniki pa pokažejo zahrbtno razpoke. Marjan me je pregovarjal z njemu značilno vztrajnostjo in mirnostjo, češ da bomo nekatere vzpone sigurno zmogli. Sam je med tem časom organiziral pravcato odpravo, preskrbel je kombi za prevoz in uspel dobiti denarno podporo pri PD Kranj. Priključili so se štirje mladi zagnani alpinisti z odseka in tako smo se – osem članov po številu – lepega septembrskega dne odpeljali Bernini nasproti. Škoda, da se je zadnji dan pred odhodom poškodoval Nejc, morali smo odpotovati brez njega. Pot nas je vodila preko Avstrije in Italije, preko prelaza Tonale v Sondrio, izhodiščno mesto za naše vzpone. Že doma smo se zmenili, da bomo vse vzpone opravili z južne strani, ki so po opisu sodeč tudi zelo zanimivi. Imeli smo srečo, da smo spoznali predsednika planinskega društva tega mesta, ki nam je podrobneje opisal pristope in napisal priporočilno vizitko za oskrbnika v koči Marco e Rosa.

Že iz mesta se prične cesta strmo vzpenjati v dolino Morlenco. Povsem na koncu doline imenovane Campo Moro stoji dolinska pregrada, za katero se zbirata dve jezera. Naš kombi je vztrajno premagoval serpentine in kilometre. Kmalu smo bili v zadnji vasi, tu pa nam je nadaljno pot zapirala rampa, vrh vsega še zaklenjena. Kaj sedaj? Vemo, da je do konca še daleč. Iščemo mitničarja, sprašujemo ljudi, kje je in kdaj pride. Čez čas ga staknemo v nekem avtobusu. Skozi okno je opazoval naše početje, vedel je, kaj iščemo. Z lenobno malomarnostjo nas je odklonil in dejal: »Strada privata«. Prosili smo ga v »naši italijanščini«, on pa je ostal »neizproslen, moč jeklen«. Izgovarjal se je, da moramo dobiti dovoljenje za prehod iz Sondria od družbe ENEL, lastnice elektrarne. Tedaj se je Marjan spomnil na priporočilo, ki ga je napisal predsednik planinskega društva iz Sondria. Pomolil mu je papir pod nos. Na naše začudenje se je »mitničar« takoj odpravil k rampi in jo odprl. Kmalu so stali šotori tik pod visoko dolinsko pregrado.

Marjan nas je naslednjega jutra že ob štirih vrgel pokonci. Pa je bilo prav, da smo bili tako zgodnji. Še tako se je naš odhod zavlekel do šeste ure jutraj. Veliko smo si dali opraviti z opremo. Morali smo se povzpeti na jez in preko njega. Ko še ni bilo jez, je pot tekla po dolini mimo koč Bignami. Sedaj so jo morali usekati v navpične stene visoko nad gladino. Mimo koč Bignami smo kmalu prišli na sedlo Caspoggio. Tu se odpre pogled na vso Bernino. Na nasprotni strani doline zagledamo kočo Marinelli, naš cilj. Da bi odprava preplezala več smeri in zavzela čim

več vrhov, smo se razdelili na dve skupini. En del, mlajši, nabiti s kondicijo, so šli tistega dne spat na bivak Parranicini. Naslednji dan naj bi prečili greben Roseg-Porta Roseg – Scerscen-Bernina. Po opisih sodeč je to zelo zahtevna tura. Drugi naj bi se povzpeli do bivaka Marco e Rosa na višini 3601 m. Na zgornjem platoju ledenika Scerscen smo se razšli. Oni za bivak Parranicini so zavili v levo. Daleč tam preko ledenika na skalnem pomolu se je v poznem popoldanskem soncu bleščal bivak. Nas je še čakal precej zahteven pristop do bivaka Marco e Rosa. Najprej smo sledili gazi v okrešelj pod Scerscenom. V tem kotlu je zelo temno. Ledenik malo višje prehaja v krajne počvi pod vršnimi stenami Scerscena in tam se pokažejo ogromne razpoke. Prečimo v desno v skalni bok grebena; tik nad seboj zagledamo visoko na sedlu naš bivak. Po štirih urah smo ga dosegli.

Naslednje jutro se ob petih že vzpenjamo po grebenu Spalla na Bernino. Gledamo v prepadne ledne strmine na obeh straneh, ki spredaj prehajata v silno razbita ledenika Morteratsch in na nasprotni strani Tschierva. Kot na dlani so pred nami vrhovi skupine: Piz Palü, greben Bellavista, Piz Zupo, Piz Argient, prav pred nami pa kipi v nebo črna stena Crast Agüzza. Greben Bernina-Scerscen-Roseg pa se ves naježen zgublja proti zahodu, kjer se zliva v severno steno Bosega odeto v beli plašč. Prek vseh severnih sten se vlečejo pasovi silnih lednih odlomov. Divjina okrešlja Tschierva je res fantastična. Vrhovi, ki obkrožajo ledenik, so zbiralni bazen ledu in snega. Nenadoma smo na vrhu Rosega zagledali štiri pike, ki so se počasi premikale; vedeli smo, da so naši. Kot iz letala smo gledali ledenik Morteratsch. Gorje neizkušnemu, če zaide v labirint serakov in razpok ali če ga na njem zajame megla! Vse naokrog je kar žarelo od same svetlobe, vrhovi so bleščali v takem sijaju, da smo svetlobno valovanje čutili skozi naočnike. Le v temnih panoramah jesenskih dolin in gozdov je oko našlo počitek. Smaragдно zelenilo ledeniških jezerc je pestrilo to panoramo. Na vrhu sem se obračal na vse vetrove. Počasi sem si hotel do potankosti vtisniti fantastične slike čim globlje, da spomin ne bi nikdar zbledel. Sedeli smo, nikamor se nam ni mudilo; lepo vreme pa nam je vlivalo poguma. Medtem pa smo nižje spodaj na grebenu zagledali celo vrsto planincev, ki so se počasi vzpenjali. Vedeli smo, da bo čez kako uro velika gneča na vrhu. Zavezali smo nahrbtnike in jeli sestopati. Niže doli smo se srečali na ozki rezi grebena; precej časa je minulo, da se je vsa dolga naveza zrinila mimo. Po prosti stezi smo nato kar padli v zavetišče. Popoldne smo se povzpeli še na Piz Argient (3945 m) in na Piz Zupo (3996 m). Ob sončnem zahodu smo bili zopet v zavetišču. Pričakovali smo še prijatelje z Rosega, vendar jih to noč ni bilo. Še dolgo v noč smo prisluškovali, če bo kdo klical, in hodili gledat, če na grebenu brli kakšna lučka. Ponovno smo se videli šele v taboru čez dva dni...

Naslednje jutro je bilo še vedno kristalno čisto. Preko terase Bellavista smo nadaljevali pot na Piz Palü. V sedlu Fuorcla Bellavista smo pustili nahrbtnike in se lahkotno vzpenjali proti vrhu. Na povratku se prično zbirati megle. Ker ne poznamo sestopa, se brž odločimo za povratek. Po ledeniku Altiplano, po katerem smo sestopali, je tekla sled; zjutraj so jo zgazili vodniki, ki so peljali kliente na Piz Palü. Vročina je bila neznosna, tako da je bila sled na mnogih predelih povsem izlizana. Nenadoma se je privalila megla. Slep smo se držali gazi, nekje na sedlu Sasso Rosso pa je povsem izginila pri veliki razpoki. Ledenik se tu precej prevesi, zato smo pod tanko plastjo svežega snega slutili razpoke. Rumenkasta mesta so resnično izdajala samo tančico, ki je bila razpeta na takih mestih, od enega do drugega roba razpoke. Navezani smo previdno tipali naprej. Pričelo je deževati. Čisto nagonsko smo našli prehod preko teh razpok. V vodniku smo dva dneva prej brali, da utegne biti ta sestop v megli sila tvegan. Zapomnili smo si samo, katera so značilna mesta in smo jih hoteli za vsako ceno najti. Čez kaki dve uri smo se mokri le izbezali in srečno prišli v kočo Marinelli.

Mimo spomenika ponesrečenemu pilotu sestopimo do kočice Carate in do spodnjega akumulacijskega jezera, od tam pa pohitimo po naš kombi. Naslednje jutro se preko prelaza Stelvio in še mnogih drugih pozno na večer vrnemo v domače mesto.

S POTI PO CERKLJANSKEM

LADO BOŽIČ

Preko Kladja na Črni vrh

Kak kilometer daleč sem se moral truditi po rebrih više kategorizirane ceste Cerčno–Kladje. Ko sem po ostrem cestnem temelju že dobro obrusil gumijaste podplate, sem se po zdrapani cesti umaknil čez grapo. Ob vodi sem trčil z markacijo slovenske transverzale. Pohitel sem za njo v breg in se je hotel čimprej otresti. Nameraval sem po svojih poteh čimprej na Škofje, se prekobalil čezenj in z Robidenskega brda skočiti v naročje Črnega vrha. Tako naglo pa nikakor ni šlo. Steza se je grizla v breg in se plazila skozi gozd. Vreščeči glasovi šoj so pritegovali mojo pozornost. Skozi meglo so prodrli prvi jutranji sončni žarki in se usipali skozi drevje. Na desni strani me je zmotila rdeča streha velike kmetije v Gopalšu. Ko sem stopil iz gozda, se je pred menoj odprl jutranji svet cerkljanske doline, pokrit z gosto meglo, iznad katere so se svetili le grebeni in vrhovi in Porezen nad vsemi. Pod njim so se že prebujale vasice. Prav lep pogled sem ujel na Labinje in skoro prav pod seboj na vasico Planino nad Čeplezom. Bližal sem se Kladju in srečal starico, ki je s sekiro v roki hitela v gozd delat butare za peč. Bajtarica je v neposredni bližini. Premore tudi za dlan gozda in nepomembno pokojnino po sinu, ki je padel na Poreznu. Tako se mi hitri pobeg s transverzale nikakor ni hotel posrečiti. Kako bi hitel, ko pa se mi na vsakem koraku in za vsakim grmom ponudi nekaj novega.

Kladensko sedlo. Razvodje med Idrijo in Poljansko Soro, vzhodna meja cerkljanske dežele, križišče cest za Sovodeni, Kopačnico, Otalež in Cerčno. Preval bi bil tudi pomembna turistična postojanka, če bi bili izpolnjeni potrebni pogoji. Nekaj hiš je tu, tu je šola s poldrugo desetino otrok, trgovina in gostilna. Najznačilnejša oseba na tem cerkljanskem mejniku je vsekakor gostilničar Vili. Vsi ga poznajo od blizu in daleč. Pri srcu je tistim, ki z njim trgujejo, poznajo ga številni gostje, prav posebno pa je prijatelj z davkarji. Z zadnjimi je neprestano v hladni vojni.

S Kladja sem jo udaril po razvodnem grebenu proti severo-vzhodu. Malce sem se v svoji gotovosti zmotil in pricapljal po cesti do dveh hiš. Dejali so mi, da sem v Oglu ter me poslali čez senožeti in veliko strnišče ob robu gozda do kmetije v Ratovžu. Gospodinja je za zajtrk pred hišo vihtela težko sekuro in razbijala trde lesene grče. Pogledala me je, češ od kod pa ta, in odložila sekuro. Pa sva začela kar pri vremenu. Huda slana je bila davi in megla iz dolin se je prehitro vzdignila. To napoveduje spremembo vremena, pravi, čeprav na nebu ni bilo najti najmanjšega oblčka. Od hiše sem bil kmalu na prelazu Vrhovljice. Cesta se tu prevali v sotesko Kopačnice. Pred seboj sem zagledal plečat hrbet in vrh Škofja. Proti njemu sem se pognal kar po južnem robu. Globoko na desno se je vedno bolj odpirala Kopačnica, v ozadju nad njo pa mi je pomahal Blegoš s svojo plešo. V grmovju sem staknil kmeta, ki je pripravljal drva. Iz Podpleč je doma. Premore motorno kosilnico, traktor, konja, vola in še petnajst glav druge živine mu stoji v hlevu. Pogovora ni mogel končati, ne da bi potožil o težavah svojega stanu.

V silnem vetru, tudi ta ni obetal nič dobrega, sem prirnil na greben in na vrh Škofje (874 m). Bilo je še vedno sončno in tudi toplo, če ni bilo vetra. Daleč na zahodu se je obzorje že gostilo in zapiralo poglede. Samo sever je bil še čist kot ribje oko. Kljub znanilcem slabega vremena me je razgled z gore nad vse navdušil. Nov vršiček na cerkljanski zemlji. Tako sem bil vrha in njegovega razgleda vesel, da so mi nehote v misli privreli verzi. In kamor se oko ozre... V resnici je bilo tako. Pod menoj se je razkazovala vsa cerkljanska pokrajina: Cerkljanski in Veliki vrh, Veliki Kovk, Ritovec, Kojca, Otavnik, Porezen, Počanska gora, Cimprovka, Črni vrh. Prek teh mejnikov so bili vidni še Bohinjski hribi v severo-zahodnem kotu ter Blegoš na drugem koncu. Pod vrhovi so se v sončnem sijaju razpele vasice: Ravne Zakriž, Gorje, Labinje, Poljane in Novaki.

Mogočno Skofje je pokrito s košenicami in senožeti, po katerih se prepleta nizko grmičje in slabo bukovo rastje. Na temenu vrha stoji kamen z napisom. Punto Trigon. Scofie Alt. mare 973 m Anno 1924. Kako dobro znamo čuvati tuje spomenike. Na kamnu je tudi ostanek zastarele in obnemogle planinske markacije prve povojne dobe. Skoro prav na vrhu sem naletel tudi na ostanke geološke vrline najnovejšega časa. Ali bo to raziskovanje Cerkljanske, ne vem katero že po številu, vendarle odkrilo nekaj vrednega, kar bo dvignilo ceno cerkljanskega sveta in njeno lepoto obogatilo še z bogastvom?

Ubral sem jo po nepokošeni travi po grebenu, ki se polagoma obrača in spušča proti vzhodu. Počasi se je pod menoj odpirala globoka soteska Cerkljanščice. V bregu pod Drnovim so se razkrile Paljane, pod Velikim in Malim najvčjem pa kmetija Podnjivčana, soteska Pasica z bolnico »Franjo« ter raztreseni Novaki pod Črnim vrhom. Spustil sem se proti kmetiji v Novinah. Pod veliko kmečko hišo stoji kamnito sto let staro znamenje. Pod kmetijo sem se znašel na prevalu nad Kopačnico in dolino Cerkljanščice, na križišču poti iz obeh dolin proti Robidenskemu brdu ter Leskovici. Polagoma sem se dvigal v vzhodni breg, po grebenu razvodnika med Črnim in Jadranskim morjem, po mejniku med idrijsko in škofjelaško občino, celo mejniku med nekdanjo Primorsko in Kranjsko deželo. Na to mejo me je opozorila hiša ob cesti, ki nosi tablico vasi Krnice. Vas in hiša sta na Kranjskem, kozolec tastran ceste pa na Primorskem. Čez nekaj minut hoje sem bil na Robidenskemu brdu (824 m) in tudi že v planinskem zavetišču.

Najmanj težav ima planinsko društvo, kadar svojemu zavetišču najde lepo in udobno mesto v kmečki hiši. Tako je tudi z Robidenskim brdom. V lepi, prav nič kmečki hiši zakoncev Pavle in Viktorja se planinci odlično počutijo. Planinsko društvo nima nobenih, še posebno pa ne kadrovskih problemov. Tako je zagotovljena uspešnost poslovanja tega planinskega zavetišča kakor tudi zavetišča v Počah in kočje na Poreznu. Z oskrbniki planinskega zavetja med Blegošem in Črnim vrhom smo že stari znanci. Brž ko začne listje rumeneti, je znamenje, da se bom od nekje vzel in se za kakšen dan zatekel k prijazni in gostoljubni Pavli ter resnemu in molčečemu Viktorju.

Bilo je sredi popoldneva, ko sem prisopel na Brdo. Časa je bilo na pretek pa sem se sprehodil do Leskvice pod Blegošem in še v reber Črnega vrha sem zavil. V Cirnici me mika silno lepa stara brunarica, ki je dajala nekoč streho revnim bajtarjem, danes pa nudi letni oddih razdraženim mestnim živcem. Hišica je kot iz pravljice vzeto bivališče gozdnih škratov. Mimo teče tudi studenček, ki z bistro in mrzlo studenčnico polni korito, izklesano iz enega samega kamnitega bloka. Takih korit, večjih ali manjših, je pod Črnim vrhom obilo in vsa se ponašajo s častitljivo starostjo. Blegoš je medtem nenadno dobil kapo in na zahodu so se vedno bolj kopičili črni oblaki. Sprememba vremena je tako naglo, ne pa nepričakovano nastopila, da ji vremenokazi po radiu niso utegnili slediti. Ponoči je začelo deževati, jutro pa se je prebudilo čemerno. Nič dobrega ni obetalo. Znašel sem se pred odločitvijo, ali naj turo nadaljujem ali pa se umaknem v dolino. Težko sem se odločil za zadnje. Komaj sem se umaknil v idrijski kotel, že je začela vremenska simfonija z gromom, vetrom in nalivi, ki so trajali več dni.

Teden dni sem čakal, da se je ozračje umirilo in se je vreme ustalilo. Nastopil je že oktober. Lepega in hladnega jutra sem jo pobrisal proti Novakom, kamor me je potegnil šolski avtobus. Od tu sem v družbi Derlingove gospodinje in njenih sinov, dijakov in planincev, krenil proti Robidenskemu brdu. Kolovoz se počasi vzpenja mimo hiše v Bregu, mimo Derlingove domačije in mimo bajte v Lanišah prav pod vrhom. Starejši fant je ves navdušen govoril o svojih letošnjih turah čez Triglavsko pogorje. Uživa po slovenski transverzali.

Robidensko brdo me je pričakalo v lepem vremenu. Ujel sem čisto južno obzorje, na katerem so se kazali Jelenk z Masorami ter vrhovi Golakov. Proti vzhodu sem gledal na Vrhovec, Zirovski vrh in na stran porinjene Palhograjske Dolomite. Noč je bila kaj hitro pred vrati. Gospodinja Pavla mi je z vso skrbnostjo in po moji želji pripravila večerjo. Nekaj domačega in še dietičnega povrhu. Ko sem pospravil večerjo, se

je prijetno topla kuhinja že napolnila s sosedi iz Leskovice in Robidnice. Prijeten večer je prehitro minil.

Pavla in Viktor že leta in leta pozorno skrbita za telesni blagor planincev, ki zaidejo semkaj na to odročno planinsko postojanko. Več je tu izletnikov in avtomobilskih turistov kot pravih planincev. Te bolj zanima smer Blegoš-Črni vrh-Porezen. Robidensko brdo pa je stran od važnejših planinskih poti in precej nižje pod vrhovi. Planinci se neradi po nepotrebnem spuščajo z doseženih višin. Vendar ni zanemariti lahkega izleta na Robidensko brdo, ki je dostopno iz Poljanske doline ali pa iz cerkljanske smeri prek Novakov. Prijeten bo hribohodcem kakor tudi tistim planincem, ki se raje vozijo. Mirni in tihi planinski kotiček pod Blegošem in Črnim vrhom ponuja lepe sprehode, na izletih in krajših turah pa zanimive razglede. Če ste ljubitelji dobre domače hrane, potem kar k Pavli. Zadovoljni boste vi in z vami bo zadovoljna tudi gospodinja. Najbrž boste postali njen stalni letni gost.

Noč je bila mirna in jasna. Na nebu je mrgolelo zvezd in Rimska cesta je bila bela, kot da bi razlili mleko. Tudi jutro se je zbudilo tako, kot ga redko doživiš. Po dolinah megla, nad njo pa sonce pritiska megle navzdol in briše obzorja. Cilj današnjega dne mi je bil Črni vrh po ovinku preko Blegoša. Skozi zaselek Robidnica sem moral, mimo treh kmetij in treh bajt. Začasno sem se oddaljil Cerkljanski in stopil na sosedni gorenjski svet. Stopinje sem pobiral po kolovozu ob drogovih električne napeljave v Slugovo dolino. Kmalu sem bil pri prvi, ne dolgo potem pri drugi in še tretji, to je zadnji hiši, postavljeni na rob Slugove doline. Tu je pravzaprav že Davča, vsaj tako pravi rdeča tablica na hiši, za katero sem odkril osebni avto tuje izdelave. Kam je že prerinil ta smrdljivi vrag!

Izza brega je posijalo sonce in me pognalo na Slugov grič, ki je pravzaprav sedlo med Špehovšem na desni in Pretovčem na levi. Na severnem obzorju so se zvrstili Julijci in svoji dolgi verigi priključili še Karavanke. Lepi, beli in jasni so se bleščali v oktobrskem soncu. Zavil sem proti Blegošu. Hitel sem po starem vozniku v severnem bregu Špehovša. Murovje je sedlo med Špehovšem in bregom Blegoša. Tudi križišče poti je. Semkaj prihaja blegoška magistrala iz Škofje Loke, druga pot pa se dvigne iz Leskovice. Na sedlu se priključi tudi pot okoli Špehovša ter steza prek grebena. Po vojni se je že večkrat razpravljalo o povezavi blegoške ceste s cerkljansko cesto na Črni vrh. Zveza je pravzaprav že tu, toda le po kolovozih. Kaj dalj od želja in besed ni prišlo, čeprav se za povezavo Gorenjske in Primorske prav na tem koncu ogrevajo tako škofjeločani kot tudi Cerkljani. Prvi baje nameravajo postaviti na Blegošu celo planinsko postojanko. Pobuda pa ne najde pravega odziva pri tolminskih gozdarjih, ker se boje, da bo les potem še bolj drsel prek nekdanjih pokrajinskih in državnih meja proti vzhodu.

Nad Murovjem v smeri proti Blegošu so še dobro ohranjeni mnogi bunkerji stare jugoslovanske vojske, onstran gozda pa je že živinska staja. Tu se že odpre pogled na Blegoš. Poljanski očanec mi jo je to pot krepko zagodel. Okrog njega in čezenj so se podile goste črne megle. Blegoš ni pustil do sebe. Ker pa sem bil že tu pod njegovimi nogami, sem se odločil, da se bom z njim spoprijel. Prirnil pa sem na vrh, obkrožil kamniti steber in tako počastil vrh, nato pa jo hitro odpihal nazaj v nižine. Pozdravljeni, dragi Blegoš, spoznal sem te tudi v takem vremenu.

Pod stajami sem se otresel megle. Smuknil sem po isti poti nazaj na Slugov grič, nato pa jo ubral po grebenu Pretovča. Vedno je lepo tu okoli. Tudi v jesenskem času. Zrele borovnice so se mi kar ponujale. Ko sem bil na grebenu, sem se ozrl nazaj proti Blegošu. Poglej ga, kako se mi posmehuje. Komaj sem mu odnesel peta, se je že razkril, meglo pa potisnil globoko v dolino.

Kompas sem naravnal proti Črnemu vrhu. Na cesti me prehitil osebni avto. Oskrbnica planinskega doma se je pripeljala na vrh pogledat, kakšno je vreme. Pred domom sem. Le pobaral sem, če je še kaj v shrambi. Ničesar več ni bilo, vse prazno in pospravljeno. Nič se nisem hudoval, do Novakov bom že kako zdržal, čeprav bo še dolga pot. Spuščal sem se po košenicah skozi macesnove gaje proti Davči. Stopal sem po poti, ki pelje na Porezen. Na sedlu Na razpetu sem se obrnil proč od Davče in že kolovratil po grebenu Teškovega griča. Hitel sem, saj se je nad menoj spet kopi-

čila armada težkih oblakov in grozila. Spet sem hitel skozi gozd, prek travnikov, med njivami, ob bajtah, ki spadajo pod Davčo, in prisopihal do najvišje in zadnje bajte Zgornjih Novakov. Samo Cimprovka je še višje. »Zgornji Novaki 13« sem prebral na hišni tablici. Pri Pustinarju se reče. V »Krvavljevi« koči bivata mati in dvajsetletni sin. V temnem hlevu pod potjo sta dve kravici in vol. Notranjosti hiše ne bi opisoval. Bal sem se, da se vse skupaj ne zruši nad in pod mano, zato se nisem dolgo zadrževal. Le v črno kuhinjo sem še vtaknil svoj radovedni nos. Naj bo bajta od zunaj in znotraj taka ali drugačna, v njej pa le sveti električna luč. Samo na hudo zimo in obilico snega sem pomislil. Kaj bo tedaj? Znašel sem se v nerazvitem koščku razvite občine.

Spustil sem se po bregu navzdol. Tu ni cest niti poti, le širni kolovozi se pretikajo od grape do grape in od bajte do bajte. Že sem obstal pri skupini s slamo kritih hiš. Slika zaostalosti. Pri Bajtu, Kramerju in pri Jurju pravijo. Naprej sem motovilil po gmajni in se spuščal od bajte do bajte. Vse povsod ista slika. Tu in tam za spoznanje boljša. Kako pa naj tudi bo, če ni ceste, po kateri bi kaj pripeljali. Prisiljeni so vse znositi na svojih plečih. Šele globoko spodaj pri Brejcu sem stopil na gozdarsko cesto, po kateri je možno pribrenčati tudi z motornim vozilom.

Začel sem talči cesto, nič kaj prida vzdrževano, in štel kilometre proti nekakemu središču Novakov. Cesta krepko opleta okrog bregov, obere vse grape, se obregne ob čimveč hiš na pobočju Črnega vrha. Postal sem pred Zanjivčarjevo in se še enkrat ozrl na prehojeno pot izpod Cimprovke. Pod menoj je šumela Čerenšica, potok, ki izvira visoko pod vrhom novaških grebenov in zdrvi skozi sotesko Pasica med barakami bolnice »Franje«. Nad sotesko se dvigata vrhova Malega in Velikega njivča, dalje proti zahodu pa jima dela družbo še vrh Drnovega. Prav globoko pod cesto se je ob potoku usedla v samoto edina bajta, ki nosi ime V Pasicah.

Še nekaj bajt je mignilo mimo mene: Spodnji in Zgornji Kurjec, Brinje, Štefanovc in Tonšč pa sem že zavil v zavetišče lačnih in žejnih v Spodnjih Novakih. Od dolge ture mi ni ostala nič drugega kot samo še krepak zalogaj ceste skozi Log do Cerknega.

V objemu Škofja

Jesen je že močno zagospodarila, vendar s precej mehko in toplo meilo. Oktober se je že pozdravil z novembrom, ko sem spet kolovratil po Cerkljanskem. Jutro je bilo hladno, nebo čisto in modro. Iz središča Cerkljanske sem se pognal na Škofje. Za ženskami, ki so rinile v breg proti Čeplezu in Planini, sem stopil. Z umirjenim korakom sem počasi pridobival na višini, ker sem se neprestano oziral nazaj proti dolini. Na kuceljnu, raz katerega sem imel lep razgled na jutranje Cerkno, sem se usedel. Sončni žarki so že otipavali vrhove Porezna in Otavnika. Sledil sem vzhajanju sonca nad Škofjem ter opazoval, kako je pregnanjalo nočne sence nad vasicami po zahodnih bregovih doline. Vedno niže je stopala sončna svetloba, dokler ni razkrila in osvetlila Cerkna. Z vrha Porezna se je po grebenu proti Počanski gori svetlikal ozek srebrn pas snega, ki je zapadel pred nekaj dnevi in se obdržal le po severnih plateh cerkljanskega hribovja.

Po stezi sem v bregu stopil na cesto pod vasjo Čeplez. Na ostrem ovinku sem postal in se spet zamaknil v bregove pod Poreznom. Kojca je že stegovala svoj dolgi vrat preko Otavnika. Tudi Bohinjske gore so ob njej kukale čez ramo Otavnika. Odete v prvi letošnji snežni plašč so se iskriale v jutranjem sončnem poljubu.

Skozi Čeplez sem švedral po trdi in do temeljev spraskani prometni žili. Da bi na cesto pozabil, sem z očmi neprestano iskal novih pokrajinskih motivov ter tu in tam škrtnil s svojo mišnico. Vedno topleje je postajalo, ne samo zaradi kamenja na cesti, tudi z nebeških višav se je razlivala nepričakovana novembrska gorkota. Za Čeplezem sem v Planino samo poškilil. Vasica se je umaknila cesti in se stisnila pod njo v varno zavetje pred hrupom in prahom. Počasi sem racal po cesti, ki sem si jo enkrat v življenju moral privoščiti, da bi laže in s polno pravico udrihal po organih in posameznikih, ki so odgovorni za dobro vzdrževanje cest. Mimo nekdanjega bak-

renega rudnika – ali bo še kaj prišlo iz njega? – sem se v gozdu pod Kladjem znašel na križišču poti. Stranska cesta krene čez preval Vrhuljice v Kopačnico in dalje v Poljansko dolino. Žilica pa mi ni dala miru. Skočil sem še na prelaz in pogledal proti Blegošu, ki ga je že pokrivala precej nizka snežna kapa. Vrnil sem se na vojaško cesto in po njej nadaljeval svojo pot v kraljestvo Škofja. Pripeljala me bo prav v Novake. Nič več je nisem mogel spustiti izpod nog. Cesta ni gladka, pa tudi mehka ne, toda ves trud so mi poplačale lepote, ki so se razgrinjale pred in pod menoj. Posebno čudovit je bil razgled z roba gore, kjer pot obrne na severno stran Škofja. Če bi bil pesnik, bi prav gotovo zapel visoko pesem slikoviti cerkljanski pokrajini in vsemu, kar je človek po njej posejal in ustvaril. Za lepim spletom cerkljanskih grebenov in vrhov stoje kot kulise belo zasnežene Bohinjske gore, njim nasproti pa se v daljavi temni modrina Trnovskega gozda. Srebrni sneženi trak po glavi Porezna se ni še stopil, pa tudi severna stran Kojce je kazala s snegom pobeljena rebra.

O ospredju gorskega venca se belijo vasi Ravne, Zakriž, Gorje in Poče s cerkvico na skalnati pečini nad potokom Zapoško. Slika kot iz pravljice. Svetloba jesenskega sonca se čudovito poigrava s pozno jesenskimi barvami razgibane pokrajine. Z edinstvenega razgledišča sem s težkim srcem krenil v senčno stran Škofje. Cesta drži skozi poraščene odseke severnih bregov. Le tu in tam se svet odpre in pogleda globoko v dolino Cerkljanščice. Prikazuje se kosmato Drnovo in pod njim majhna vasica Poljane. Med Malim in Velikim njivčem sameva soteska Pasica s partizansko bolnico. Z druge jase se razveselim zasneženega grebena Ratitovca. Pogled mi je zdrsnil še na pobeljeni Črni vrh pa na greben Špehovša in na dragi mi Blegoš. V ta okvir so raztresene samotne bajte Novakov in prav globoko pod menoj zaselek Log. Slika je spet zakril temen gozd. Cesta se je spustila v grapo in onstran nje so me pozdravile prve hiše Novakov.

Mimo spomenika padlim sem se skozi pokopališče spustil na staro tlakovano pot, ki me je pripeljala na cesto proti Cerknemu. Prekoračil sem jo in hotel pohiteti mimo hiš, pa me je zadržala redka posebnost, star vodnjak na vreteno. Po bližnjici, ki seka novo cesto v bolnico »Franjo«, in po travnikih sem bil kar naglo v gostilni pri Katrci v Logu.

Moja pot po Cerkljanski zemlji je zazdaj končana, v spoznavanju njenih lepot pa sem šele na začetku. Kolikokrat bi jo moral prevandratiti, da bi jo spoznal. Življenje je prekratko.

NAJSTAREJŠI IN NAJMLAJŠI

NADA KOSTANJEVIC

Na planini Razor

Rekla sem: ostanite doma, če nimate dobrih nog! A naši upokojenci in naši otroci jih imajo. Slovencev se je danes javilo kar 17, Vipavcev 11, Ajdovcev pa 7. Da smo se z Ajdovci pobratili (planinci iz Ajdovščine), to je res nekaj vredno, saj veste, da se Vipavci in Ajdovci že več sto let posebno ne štemájo. Pa menda narava, planine in vesela družba bolj preženejo vsak šovinizem in lokalpatriotizem kot vse seje in vsi sklepi!

Lunohod je vedno isti, danes pa nas je vozil Jože. Vsi šoferji izletov bodo prišli v nebesa, saj z nami izletniki kar ta svoje potrpijo.

V Tolmin smo prišli zgodaj, tam nas je že čakal kamion, ki pelje tja do planine Lom. Planinsko društvo Tolmin nam je poslalo že prej pregledne in lepe zemljevide tega področja, program proslav in natančna obvestila. Splezali smo na kamion, plačali res zmerno voznino, in videli, da ta zadevica prekaša celo vipavski lunohod. Naj-

prej skozi snažne in lepe vasi Poljubinj in Prapretno, kjer so hiše mogočne in trdne, ljudje pa pogumni. Potem še naprej po cestah, ki so verjetno včasih bile vojaške, saj je ne daleč od ondod tekla nekoč krivična meja. Razgled se vedno bolj razširja na gozdnata pobočja. Zaradi velike suše tudi tukaj že listje rumeni, čeprav smo komaj 1. avgusta. Povsod strme gore, po njih raztresene kmetije, kjer se človek mora privezati, če hoče kasiti, kjer je narava skopa z vsem, razen z lepoto. Cesta – boljše rečeno kolovoz – se zvija med vejevjem. Enemu naših malčkov je veja odnesla kapo, drugega je do krvi opraskalo po ušesu, a to nič ne da. Saj v gorah se kmalu pozabijo take nezgode. Že smo nad gozdno mejo. Začenjajo se posamezne »planine«, trdne, zidane stavbe, okoli katerih so pašniki. Pri eni nas kamion raztovori in po kratki malici se podamo v višave. Planine počasi izumirajo, poleti nihče noče več gnati živine tja gor. Vendar ponekod celo še seno spravljajo v kopice, saj moderna prometna sredstva hitreje spravijo seno v doline, kot bi krave tja gor prišle na pašo! Cesta je še kar dobra in pot prav nič naporna. Ogledujemo gorske rastline, srečujemo tudi druge planince, saj so do planin Lom in Kuk prišli tudi s svojimi vozili. Milka zvesto slika vse, kar je videla tam, tudi Berto ne varčuje s posnetki. Pot se vzpenja in spuščča, celo med gozdove zopet pridemo – in končno h koči – pod katero je zopet »planina«, lepo zidan hlev. Okrog koče je vse živo, vse mrgoli. Vse pričakuje proslavo. Naši fantje so medtem odbrzeli še na Vogel, mi pa se sprehajamo okoli doma po lepih planjavah, srečujemo in pozdravljamo znance, in uživamo v lepi naravi. Kako je proslava potekala, že veste. Opisana je bila večkrat, a to tudi za služi. Tako lep spored, ob 75-letnici ustanovitve Soške podružnice SPD na taki višini, je res omembe vredna reč. Nismo se naveličali poslušati jedrnatih in modrih govorov planinskih funkcionarjev, saj so govorili tako, kot je nam pri srcu. Tudi Zorzutov pozdrav (PV 12/71, str. 588) nas je navdušil. Saj je navzočnost krepkega starca dala tej zanimivi pesnitvi še lepši ton. Še naši malčki so si mnoge odstavke te pesnitve zapomnili. Tudi nastop folklorne skupine iz Gorij pri Bledu nas je razveselil. A nazaj je bilo treba, saj je še dolga do Tolmina, dol pa je bilo vse preveč ljudi za prevoz, da bi čakali.

Pot je strma, utrudljiva. Poživljajo jo številne in raznobarvne cvetlice ter družba krepkega sedemdesetletnika, ajdovskega planinca Toneta Slokarja, ki se nam je pri vrnitvi pridružil. Vprašal je seveda, ali bosta »fisti dve gospo« zmožle pot nazaj. To sta naši zvesti Pepca in Gabrijelca, obe krepko čez 60, obe pa kot dve gozdni jerebici, urni in poskočni. »Gospo« sta veselo odgovorili, da bi šle tudi na Triglav, in da zanju ni nobena gora previsoka. Dobil smo po poti še nekega možakarja iz Zafolmina, ki je pregloboko pogledal v kozarec, in so ga nekateri požrtvovalni planinci komaj spravili do Tolminskih Ravni. Vasica je odročna, nekoč je bila tam italijanska obmejna straža, danes pa ni prav nobene ustanove. Kot druge hribovske vasi, počasi izumira. Saj do nekaj naseljenih hiš vodi le »mulatiera«, steza za mezge in za obmejne straže. Vendar hiše niso nič kaj preveč revne (prav je tako!), tudi elektriko imajo pa lasten vodovod. Po teh strminah so si privlekli pralne stroje in ostalo boljšo opremo. Preživljajo se z živinorejo, ta dan so jim mimoidoči planinci popili prav vse mleko, in pojedli prav ves sir – edino, s čimer so nam prijazni Ravenci postregli, je bila sveža studenčnica. Naši otroci so kar strmeli, ko so slišali, da otroci morajo v poldrugo uro oddaljeni Zadlaz-Čadrg v šolo, in da imajo pouk le vsak drugi dan, to je trikrat tedensko. Kako lepo je vsak drugi dan le imeti pouk, saj pot do šole ni huda reč za naše male pogumneže. A ko so se spomnili, da bi pač v tem primeru morali biti vsak drugi dan staršem na razpolago za razna neprijetna opravila, kot je pasti živino, tlačiti krmo na seniku, krmiti živino, varovati mlajše bratce in sestre, so naši – vipavski otroci na skupni seji ugotovili, da je le boljše biti staršem na razpolago samo ob prostih sobotah.

Seveda smo »zašajtali« izpod Ravni na neko napačno pot in preloveli tolminske strmine v vseh neverjetnih in nemogočih smereh, obljajali so nas prav vsi psi samotnih domačij, prav vsi gospodarji, ki nam jih je uspelo priklicati, pa so nas pošiljali v vse nemogoče smeri. Končno smo le prišli na cesto (pač nekoliko tako-tako), ki nas je

peljala skozi Zadlaz, mimo znamenitih Korit in Hudičevega mostu. Ogledujemo, uživamo, otipavamo neužitno cesto, kričimo na tiste, ki zaostajajo, nastavljamo se Bertu in Milki pred aparat v najbolj nemogočih pozah in končno se vsi preštejemo živi in zdravi v Zatoľminu. Onega možakarja smo seveda pustili v Ravneh. Kako je on prišel dol, še danes ne vem.

Sedaj se najprej odžejamo ob javni vodovodni pipi, uredimo šopke, otresamo prah in kamenje iz čevljev ter pospravljamo ostanke jedi iz naših nahrbtnikov.

Poženite, Jože! Dolga bo še do Vipave!

Na zadnjih sedežih zapojejo mladinci. Pojdimo, dom nas čaka.

Še dober kos poletja je ostal! Še bomo kam šli!

Bolnica Franja

Ni, da bi odlašali: preveč ljudi v Vipavi v Franji še ni bilo. Pa še tisti, ki so bili, so rekli, da je Franja, in sploh vse Cerkljansko, treba videti večkrat, da ga človek prav doume in razume. Prijave so kar deževale, in sem si na vse mile viže razbijala glava, kako bom vse to spravila v lunohod. Ko sem vprašala Pepco, Milko ali Gabrielco za nasvet, so le skomignile z rameni in me poprosile, naj zapišem še tega ali onega njihovega sorodnika. Da bo zadeva kompletna, si je moj ljubi sine nekako dober teden pred izletom zlomil junaško desnico. Pa ne da bi jokal, preden mu je zdravnik dal narkozo, da bi mu krepko poškodovan ud naravnal, je mali le vprašal: »V Franjo pa bom lahko šel?« »Že, če ne boš po rokah hodil – boš pač za partizanskega ranjenca tam!«

Tokrat se je šofer Ivan uprl. Le preveč nedelj zapovrstjo je vozil vse mogoče in nemogoče kategorije zabave željnih državljanov, enkrat si je zaželel, da jo s svojo zvesto Kristinco ubere peš kamorkoli.

Bruno pa se je vdal: njegova hčerkica Franje tudi še ni videla, sam pa jo je pre-dobro poznal in jo je želel razkazati.

Tema je še skoraj bila, in dan čudovit (proti navadi za Vipavce!). Ker so si vsi bili svesti situacije, je vsakdo prinesel seboj stoličko, molznec ali katere druge vrste čičko – in glej – prav vsi smo svoje zadnje plati bolj ali manj primerno namestili na bolj ali manj primerne sedeže. Bilo nas je (prosim, ne povejte Avtoprometu) le 52. Milici nas nimate za kaj zatožiti, saj smo vsi sedeli. Bruno je lunohod še malo »porukal«, da smo se prav potlačili, in hajdi! Prva postaja – zajtrk – je bil prijazen Črni Vrh, lepo zimskošportno pa tudi letno turistično središče. Leži v kotlini, obdani z gozdovi. Seveda smo se utaborili pri »Metki«, saj je novozgrajeni hotel »Bor« pač za naše žepce prezahteven. Tudi lično novo cerkev smo si ogledali, tja pač lahko vstopiš zastonj. Mir je v svetu: nekoč pogumni Čedrmaci niso hoteli pridigati italijansko domačemu ljudstvu. Prav so imeli. Danes ob nedeljah Italijani povsem miroljubno z lirami naskočijo Črni Vrh, prinesejo mu ne meča ne ognja, marveč blaginjo v obliki turizma. In črnovrški Čedrmac ima posebno mašo za tuje turiste v tujem jeziku. Ima tudi svoj prav. Najprej opravi mašo za domačine, potem pa še za tužce. Pa še eno zanimivost smo videli, okoličani so se pripeljali k maši s kolesi, na hrbtu pa so imeli svetle aluminijaste posode za mleko. Vsi tako vsak dan na hrbtu s kolesi, nekateri tudi z motorji prinesejo mleko v hotel in v mlekarno. Saj so tukaj dolge in ostre zime – zemlja je skopa – krompir, travo in les daje.

Poslovimo se od prijazne vasice in njenih pogumnih prebivalcev ter jo uberemo skozi Idrijo ter dalje po ozki dolini Idrjice. Občudujemo ribiče ob vodi – le kako se jim ljubi namakati trnke cele ure – oni pa nas – kako se nam ljubi po svetu iti!

Cerkno tudi kar za seboj pustimo. Pojdimo najprej v Franjo. Nekdanja partizanska bolnica, slisnjena v soteski bistre in mrzle vodice... Saj danes do tja pelje pot, prav blizu se da priti z avtobusom. A nekoč – edina pot je držala po strmih in spolzki strugi deroče vode. Ves material, vse aparate, kopalne kadi, omare, električne naprave – vse je šlo po tej, človek bi rekel himalajski poti. Bolnica pa je kot majhen paradižek med strmim skalovjem. Skalovje je ravno dovolj visoko, da se dim do vrha

porazgubi, ravno toliko previsno, da bolnice ni moč prav videti – sonce pa le notri posveti. Pasica ravno zadosti šumi, da ni slišati stoka ranjencev, in pesmi okrevancev... In kako prozaičen je bil začetek: še pred vojno, ko Italijani ljudem niso pustili žgati žganja brez visoke takse, so ljudje do tja privlekli kotel za žganjekuho, in kuhali žganje. Med vojno je nekemu šinila pametna misel...

Vrnemo se v Cerkno. Vse Cerkno je en sam spomenik bližje in daljnje preteklosti. Koliko velikih učenjakov in domoljubov je dalo! Koliko jih pa je v njem izgubilo življenje! Na pokopališču vidimo velikanski osmerokotni skupni grob – vse stranice so popisane z imeni padlih – ena stranica z imeni pogumnih Italijanov, ki so na naši strani stopili v boj proti fašistom. Razen prelepih novodobnih spomenikov sta tukaj še dve stari cerkvi z zelo lepimi slikami.

Zaman pa poskusimo – po toliki zaužiti duševni hrani dobiti tudi nekaj za telo. Juhe nikjer! Edina gostilna kuha le po naročilu. (To si velja zapomniti – brez Argo kocke v žepu nikamor več!). Popihamo jo na Kladje – strm in samotni gorski prelaz, na katerem je le nekaj hiš in skromna gostilna – ki nas seveda ne more potolažiti niti z juho v prahu. Razgled pa je čudovit: višje in nižje gore, gozdovi, strme njive, borne vasice, vse tako blizu kot na dlani. Nekateri se odločijo, da jo mahnejo z avtobusom, peščica pogumnih pa jo ubere na bližnji Bevkov vrh. Senožeti in gozdčki, pozne borovničke, osamljene kmetije. Med njimi nekaj več ali manj neužitnih kolovozov. Kljub temu smo na enem srečali gospodarja, ki je na samonakladalni prikolici in traktorju ravnokar pripeljal od maše iz Cerknega vso svojo praznje oblečeno družino. Pod vrhom je mogočna kmetija, kjer hranijo transverzalski žig. Prostrana soba, v kateri se odpočijemo in nam postrežejo s planinskim mlekom. Domačija je lepa, premore več strojev. Onkraj Bevkovega vrha pa so nova kmetijo z velikim hlevom in z vso opremo zapustili. Na vrhu je stara kapelica, malo dlje pa radijski stolp. Do kamor oko sega, vidimo po pobočjih raztresene samotne vasice.

Pri samotnem kozolcu opuščene kmetije smo srečali Tilko. Kakšno Tilko? Tilko pač. Dekle s čisto in dolgo preteklostjo, povedala je, da je doma iz Nove Oselice, k maši pa da je šla v Otalež. To je obenem njena rekreacija – malo se razhodi – kolikor se ne razhodi že med tednom po svoji osamljeni kmetiji. Sama je, ima precejšnjo kmetijo, dvanajst govedi. Odkod smo pa mi? Povemo ji. Kje smo bili? Povemo ji. Ali je že bila tam? Ne, ni bila. Ni imela zaupanja do partizanov. Do okupatorjev tudi ne. Danes ji je žal, da je partizonom pomagala le, če je bila prisiljena. Saj je danes v tej državi vsakomur dobro, kdor hoče delati. Le delavaljnih ljudi ni. Za na kmete posebno ne. Tudi moža ni dobila. Vendar ima lepo kmetijo in prostrano hišo. Še planince bi rada sprejela na prenočišče. Sedaj je že dve ura popoldne. Preden pride v Oselico, jo bodo že njene kravice pogrešale. Naj jo slikamo med nami. Sliko naj ji pošljemo, za spomin bo imela. Saj vidi, da smo dobri in pošteni ljudje.

Najprej nas slika Berto, potem pa še Milka. Nato zamenjamo s Tilko naslov in se podamo navzdol.

Seveda pot z Bevkovega vrha v dolino Idrije ni markirana. Čeprav so nam jo prijazni člani PD Cerkno v pismu kar se da natanko opisali, smo zavozili. Ni čudno, saj so gradili neke nove ceste na Lazne. Ubogi Bruno je z lunohodom prevozil vso dolino Idrije najmanj desetkrat, iščoč, kje neki bomo pridrli na cesto. Seveda smo pridrli tam, kjer Bruna ni bilo. A na srečo je v teh poletnih dneh dolina Idrije tako prometna, da smo lepo sporočili po vseh gor in dol letečih avtomobilih, naj pošljejo k temu in temu kilometru plavi »Avtopromet« s svetlolasim šoferjem. In smo se srečno zopet vsi spravili v našo ropotuljo. Tokrat se v Idriji ustavimo. Saj smo se že poprej dogovorili z upravo idrijskega muzeja, da ga bomo obiskali. Mlad, navdušen kustos nas je pričakoval. Bili smo presenečeni. Videli smo vse stare rudniške naprave, zvedeli nešteto reči o zgodovini Idrije, ogledali si še Bevkovo spominsko sobo in razstavo idrijskih čipk. Nato smo jo mahnili naravnost v »Nebeska«, da si končno privežemo dušo z malo juhice. Še novo cerkev smo si ogledali, vsa svetla, vsa v steklu in oknih je bila za nas nekaj povsem drugačnega, kot smo navajeni gledati. No, sedaj bo res zadosti. Pojdimo domov, saj se dan že nagiba h kraju...

Gerovska gora

No, za njo prav gotovo niste slišali, če ste planinci. Če ste ribiči in če ste svoje trnke namakali v bistri Kolpi (tam je šel!) in v še bistrejši Čabranki, pa morda. Zadeva je nekje med dežjem in kišo, naprej od Čabra, nazaj od Delnic, levo od Kočevja in desno od... no, kaj vam bi razlagala. Poskusite mi slediti – ne meni, nam petintridesetim udeležencem »Dneva planincev«.

Ivan je zopet prijel v junaške roke vajeti našega lunohoda. Naprej od Postojne zavozimo proti Cerknici. Krepko nas je pretresalo po vsemogočih provizorijih, saj smo šli čez gradbišče nove avtoceste. V Cerknico smo prišli zgodaj, pokoncni smo dobili župnika, ki se je ravno pripravljaj za jutranjo mašo. Prosili smo ga za nekaj podatkov o Cerknici. Povedal nam je, da je jezero suho, ojezeriti se – na srečo – ne da, kljub milijonom in betonu, ki so ga vanj zmetali. Na Slivnico po razdrapani cesti lahko prijezdi kvečjem kaka čarovnica na metli, naš lunohod tja pri najboljši volji ne more. O turških hudih časih je tudi vedel povedati, o skrivanju ljudi pred Turki za obzidjem. Poidimo naprej! Poslednja slovenska vas je mučeniško Babno polje, kjer so nacisti postrelili mnoge ljudi v tkim. Vražjem vrtcu. Prezid je že na hrvaški strani. Pri Pargu se cesta začne strmo spuščati proti Čabru. Tako strmo, da so nam začele gume kar dišati. Saj bi lahko šli tudi čez Gerovo, a kaj, ko je tam danes veliko ljudsko slavje, in verjetno se sploh ne bi mogli z avtobusom prebiti.

Čabar je lepo mestece, sedež občine, res je kot v nekem čeburu, v kotlini. Sedaj je tam dobro razvita lesna industrija. Pred tristo leti je mestece prizadela huda povodenj, bilo je pa last Frankoponov, graščakov, ki jih tudi prebivalci Gorskega kotarja nimajo v slabem spominu. Frankopani so imeli tam (podobno kot Kroparji) žebljarno. Ko jo je povodenj uničila, je niso več obnovili. Čabar ima več gostiln, lesno industrijo, gimnazijo, dijaški dom. Naprej ob bistri Čabranki do zaselka Plešci! Tam pustimo avtobus, in nekaj manj pogumnih planincev, in gremo na Gerovsko goro. Podobno kot Kum je Gerovska gora izletniška točka in ima na vrhu tudi cerkvico. Kot dekle sem iz Sušaka (Rijeke), kjer sem doma, večkrat z vrstnicami šla tja na božjo pot in sem vedela, da je to zelo lepa razgledna točka. Ker pa nisem vedela, kako je sedaj tam, sem pisala kar na župnijski urad v Gerovo. In glej! Naletela sem na župnika, ki je obenem navdušen planinec (sicer v teh goratih revnih in odljudnih krajih ne bi dolgo zdržal), točno nam je opisal pot na vrh, povedal, da je ob cerkvi dal obnoviti v vojni uničeno župnišče, sicer pa je sam zadržan (saj je Gora le podružnica, on sam stanuje v Gerovem), a nam bo na tem in tem kraju pustil ključ od župnišča, naj se tam ogrejemo in si skuhamo kavo. Lepo cerkev nam bo tudi pustil odprto. Zaradi prejšnjih slabih izkušenj sem vendar vsem izletnikom naročila, naj vzame vsak s seboj vsaj eno jušno kocko. Tako opremljeni smo se podali iz uboge vasi Plešci po kolovozu proti Gerovski gori. Ljudje tukaj – fisti, ki zmorejo – hodijo delat sem in tja, še v Nemčijo mnogi. Stari pa so doma, v bornih, lesenih, nekod še s slamo kritih hišah. Visoka trava ni pokošena. Rodovitne slive – neobrane. Ljudje snažni, prijazni, pogumni. Hiše stoje med bornimi polji, visokimi drevesi. Koder oko sega, gozdnata pobočja, osamljene kmetije, pa tudi cele vasi. Domovina Petra Klepca. Je bil Slovenec ali Hrvat? Kdo ve? Saj ljudje tukaj govorijo čudno mešanico, ki zelo spominja na govoroico oficirskih otrok. Ni si s tem belil glave, raje jo je branil proti raznim zavojevalcem in napadalcem, obenem pa je branil to ubogo, a prelepo zemljo. Tukaj ni nič čudnega, če se hrvaški otroci vozijo v slovensko šolo ali obratno. Kjer je bližje.

Kmetij ni več – le osamljene lesene bajte za spravilo krme. Blizu vrha smo. Podrtija starega župnišča. Velika šterna in zraven novo, lično župnišče, prej podobno planinski koči. Do cerkve je le še nekaj korakov. Zelo je stara, nihče ne ve, kdaj je bila zgrajena. Leta 1900 je bila temeljito obnovljena, pa tudi freske je nek Italijan naredil. Podpisal se je, nato pobral denar in jo odkuril. Dokler je bil možakar živ, je freska držala. Potem je ponekod začel omet s freskami vred odpadati. A vseeno so freske zelo lepe in prirsčne. Prikazujejo Gorane pri delu z lesom, z gozdarskim orodjem v roki. Ko je Italijanu zmanjkalo motivov – verjetno je bil iz kraja, kjer ni toliko

gozdov – je v en kot naslikal celo potapljlajočo se ladjo ki sem prav nič ne spada. Ali morda tudi. Saj na jesenski shod ponavadi pridejo iz okolice Rijeke ljudje peš sem gor (le pičlih deset ur hoda) – nič se ne lažem. Sama sem jo prehodila – ne od Reke, a od Platka že. Pa še ena prav nerodna se nam je takrat pripetila – že 20 let je tega. Ko sem sedanji družbi pripovedovala, so se sladko smejali. Takrat seveda ni bilo na Gori župnišča. K shodom pa so ljudje prišli peš že prejšnji dan, vsaka vas ali vsaka skupina si je v gozdu pod cerkvijo poiskala prostor za prenočevanje kar na prostem. Takrat nas je prišla večja skupina fantov in deklet, z nami pa star mož – za varuha morale. Dekleta smo, seveda, hotele takoj v cerkev, ki je ob shodu vso noč odprta. Fantje so si lepo medtem razprostrli v temi cerado na travnik ter poplegli. Dekleta smo šle v cerkev, prepevat, molit, ogledovat lepe freske ter starinske kipce (ki jih še do danes niso izvohali pokvarjeni prekupčevalci). Ko smo prišle nazaj, so fantje »jamrali«, da tukaj blizu nekaj strašno smrdi. Ker smo dekleta imele edino brlečo baterijo, smo svetile vseokrog, in ničesar našle. Končno nam je prišlo na misel, da pregledamo ležišče. In smo z velikim veseljem ugotovile, da so fantje v temi razgrnili cerado – naravnost čez kup... no, čez kup dreka. Seveda nesrečna cerada se ni dala oprati – saj v temi še do šterne nismo videli. – In smo jo kratkomalo – zažgali. Nesrečni lastnik je drugo jutro iskal na Gori karkoli pametnega, kar bi lahko materi kupil v nadomestilo za cerado. Tam je namreč ob shodu tudi semenj, saj hiš na vrhu ni. Na razpolago je bilo le nekaj pokvarjene kokte, in nekaj suhe robe – in mladenič je materi kupil veliko rešeto! To je bilo pred 20 leti. Veselo smo se smejali starim dogodivščinam. No, pa si po ogledu cerkve hočemo še župnišče ogledati. Dobri župnik nam je res pustil ključ na dogovorjenem mestu, in tako popolnim neznanecm prepusil svoj »gorski weekend«. Natri je kuhinjica, preprosta obednica in spalnica. Tla lesena, preprosta oprava. A na mizi v obednici nas čaka prijazno pismo, paket zmlate kave in paket razglednic Gerovske gore. V kuhinji štedilnik in vsa potrebna preprosta posoda. Le dimnik noče povleči. K sreči imamo seboj Jožeta, ki je dimnikarski vajenec in zna temu pomagati. Kmalu brli ogenjček, na štedilniku vre kavica in juhe v prahu. Razglednice si razdelimo, zberemo nekaj denarja zanje in za kavico, použijemo vse skupaj, kar smo skuhal, napišemo nekaj prijaznih besed v knjigo vtisov. Takoj nismo razumeli, čemu je večji kup praznih najlonskih vreč v obednici. A ko smo končno vstali, smo razumeli. Medtem ko smo počivali, nas je obiskala kiša, zvesta spremljevalka dnevo planincev! Možakar je očitno poznal ta kot hrvatske zemlje, in vedel, da ima tukaj dež mlade ter nam napravil obrambo. Nas pa je bilo več kot vreč – k sreči je marsikdo imel tudi dežnik seboj. Ulilo se je kot iz škafa, še zagrmelo je – kazno pa ni bilo, da misli nehati. Zaklenemo, spravimo ključ, in gremo nazaj. Seveda poprej vse ljudi še enkrat opozorim, naj se držijo poti, po kateri smo prišli, ker se po drugi strani pride v Gerovo, ki je od Plešcev oddaljeno dve uri hoda. Tako se kotalimo po blatnem pobočju med grmenjem in dežjem nazaj v Plešče. A glej! A glej! Dobri Gorani nam vsem po poti dodajajo še najlon vreče, napajajo nas z gorko kavo, mlekoma in žganjem, da ne bi prezeblili na poldrugo uro dolgi poti. Plešče premore nekaj hiš, razbito cerkev, in moderno, pa mrzlo gostilno. September je – pa se še nikjer ne kuri – nas pa tako zebe, ko smo mokri. Stlačimo se pač v avtobus, a glej vruga. Pri seštevanju nam manjkata Anča in Jože. Nikar ne mislite kaj slabega, vendar! Oba sta rojena še za stare Avstrije, on je knjigovodja tik pred upokojitvijo, ona pa častitljiva kmečka vdova. Le kam ju je neslo? Anča ima pač še neko srčno hibo. Kaj če je omagala? Pač precejšen kos je je, in šibki Jože je ne bo mogel nesti. Kaj se je zgodilo? Fantje jo gredo iskat nazaj v goro, a ju ni. Če gremo proti Gerovemu, ju lahko zgrešimo. Štopamo redka vozila, jaz grem peš do Zamosta, vsem ljudem povemo, vsi se zbirajo okoli nas v tem pustem deževnem dnevu. Cele tri ure ju čakamo, onadva sta se seveda navizala na Gerovo. Ko sta prišla dol, se ne eden ne drugi ni mogel spomniti imena vasi, v kateri je naš avtobus. Povedali so, da je pač tam gostilna pri cerkvi, ker je takih vasi povsod več kot preveč, jim nihče ni vedel povedati, za katero vas gre. Končno jih je miličnik naložil na svoje vozilo, in so iskali in seveda prišli v Plešče po čisto drugi strani.

No, zaradi dežja in čakanja nadaljnega načrta nismo mogli izpolniti. Vendar smo videli še marsikateri lep kraj. Vozili smo se namreč skozi prelepo dolino Kolpe, ob kateri so v tem dežju požrtvovalni športni ribiči namakali trnke, njihovi avtomobili pa čakali v dežju. Skromne vasice, uboge gostilnice, pred katerimi se tare ljudi, strme in veličastne Kuželjske stene – pokrajina tako mila in obenem tako divja. Kmalu, pri Brodu na Kolpi, obrnemo nasproti Kačevju. Noč nas že lovi. Hitimo nazaj, da posušimo premočeno obleko...

Tako je naš dan planincev 1971 – in planinska sezona »sporovozne« skupine PD Vipava končala v vesoljnem potopu.

Skedenj osvetljuje medla električna luč. V kotu na vrečah spijo otroci, držeč v ročicah koruzne klase. Kar pri ličkanju so zaspali. Mi pa vztrajno ličkamo in kot raketni izstrelki letijo slečeni klasi v drugi kot skednja. Mrzel oktobrski večer je.

»Ali veste, Pepca, kako lepo je z Učke bilo videti Cres?« »No, meni je pa v Franji bilo še bolj všeč, Franckal Tja se bomo še vrnili!« »Kaj Franja, Bevkov vrh se mi zdi nekaj tako posebnega...« »Pa stari Zorzut, na Razorju, kako lepo je govoril, a ne, Berto?« »Ženske, ali veste, da se nam je Tilka zahvalila za slike...« Nenehno klepetanje je končno le zbudilo atroke. »Le kako so lepo peli tisti mali takrat, v Predjamskem gradu...« »Kako? Ali veste kako?«

In Teja s srebrnim glaskom začne – ostali pa poprimejo:

»Široka pot je pred teboj in svet je poln lepot
Za dobro voljo, sinko moj, življenje je povsod!«

DRUŠTVENE NOVICE

MO PD VRHNIKA

V MO PD Vrhniko so vključeni tudi mladinci in pionirji iz dveh osnovnih šol: Janeza Mraka in Ivana Cankarja, obe sekciji štejeta preko 150 članov. Vse od svoje ustanovitve leta 1964 je MO PD skrbel za svoj naraščaj, zato se je takoj povezal z mladino na osemletkah. Ni nam bilo žal, saj smo si v kratkem času pridobili veliko novih članov. Kmalu smo začeli s planinsko šolo, ki je mladini in pionirjem širila obzorje. Res smo imeli v začetku zelo malo izkušenj z delom planinskih sekcij. Delo skupin je zelo pestro, njeni člani so zelo prizadevni in marljivi, tako da nam večkrat pomagajo z raznimi predlogi za naše skupno delo. V začetku vsakega šolskega leta se člani MO PD s planinskimi mentorji domenimo za načrt planinskih sekcij v šolskem letu in o počitnicah, pri tem pa upoštevamo v največji meri želje mladih planincev. Seveda ustanovimo tudi odbore sekcij.

Med letom se o akcijah in o izletih pomenimo na sestankih, ki so vsaj dvakrat na mesec, navadno jih končamo s petjem planinskih in narodnih pesmi. Teh sestankov se vedno udeležita tudi zastopnika mladinskega odseka.

Vse akcije vpisujemo v kronike; vsaka sekcija ima svojo kroniko, ki jih vodi

kronisti. V njih so zbrani opisi izletov, sestankov, zborovanj in taborov, opremljeni s fotografijami. Naša največja propaganda je glasilo »Markacije«, ki ga izdaja MO PD, vendar so v njih objavljeni največ spisi in ilustracije mladih planincev.

Akcija »Pionir-planinec« je zaživela tudi med vrhniškimi planinci – v njej sodelujejo MO pionirji, vsaj 20 med njimi jih bo letos že imelo pogoje za bronasti znak. Vendar pa moram poudariti, da ta akcija ni edino veselje. Mladi tako množično obiskujejo naše izlete, ker imajo predvsem radi doživetja, ki jih posredujejo drugim in s tem sami prenašajo planinsko misel. Res, da pionirji še ne znajo ceniti gorske lepote, temveč bolj tekajo za žigi, kljub temu pa bodo sami prišli do tega, da bodo na svojih izletih začeli opazovati okolico in z večjim zanimanjem poslušati izkušene planince. V našo planinsko šolo so vključena predavanja z diapozitivi, preko katerih spoznavajo naše in tuje gore, spoznavajo živalstvo in rastlinstvo v gorah. Poleg teh poslušajo še predavanja naših izkušenih vodnikov o orientaciji, nevarnosti v gorah, planinski opremlitvi, zgodovino planinstva in prve pomoči. Udeleženci teh predavanj morajo ob zaključku pokazati določeno znanje. V mesecu aprilu začne MO PD organizirati prve izlete v

vrhniško okolico, včasih peš, drugič s kolesi, počasi se začnemo vzpenjati v predalpski svet, Zasavje in nato na dvatisočake. Planinci, ki so se udeležili največ izletov, in tisti, ki so dobro opravili planinsko šolo, se lahko udeležijo planinskega tabora. Letošnji tabor bomo postavili v Trenti in bo imel verjetno rekordno udeležbo. Poleg vseh teh akcij urejamo še planinske omarice na šolah, zbiramo članarino, vodimo propagando itd.

Lansko leto se je 210 mladih planincev udeležilo devetih izletov, 25 med njimi pa je preživelo desetdnevno taborjenje v Krmi.

Delo planinskih mentorjev in mladinskega odseka res ni lahko, vendar je ves trud poplačan takrat, ko vidiš, kako sije zadovoljstvo z lic mladih planincev po izletu, ko so se z našo pomočjo povzpeli

M. Leskovec

FRANC HROVAT – PLANINEC S POMURJA IN PRIMORJA

V mesecu januarju letos je praznoval svoj 83. rojstni dan Franc Hrovat iz Murske Sobotice. V okviru upravnega odbora PD Murska Sobota smo se ga prav s planinsko skromnostjo spomnili in počastili. Radi pa bi ga predstavili tudi širši planinski javnosti.

Franc Hrovat se je rodil 8. januarja 1890. leta v Idriji, v delavski družini. Tukaj je tudi obiskoval ljudsko šolo. V letih 1910 do 1911 je v Ljubljani napravil zadružno šolo.

Zaposlil se je že l. 1905 kot rudar v rudniku živega srebra v Idriji. Kot zaveden Slovenec in borec za pravice delavcev je kmalu stopil v vrste strokovne zveze, ki se je potegovala za pravice in boljše življenjske pogoje delavstva. Bil je tajnik te zveze. Leta 1930 so ga Italijani – lastniki rudnika odpustili, ker ni hotel govoriti italijansko in ker se ni vpisal v fašistično stranko.

Tako se je začela njegova življenjska pot po svetu. Po mnogih kratkotrajnih zaposlitvah se je zaposlil kot železniški delavec v Podbrdu. To je bila njegova zaposlitev do upokojitve.

V hribe je zahajal že s starši, sošolci in prijatelji. V Podbrdu se je aktivno vključil v vrste planincev in opravil mnogo tur. Prav rad se je spominjal izletov na Vojško, Porezen, Črno prst, Čaven in drugih. Posebno mu je ostal v spominu izlet na Čaven (okrog l. 1930), ko je z nekaj tovariši prišel na vrh in so na vrhu izobešili slovensko zastavo.

Leta 1953 se je preselil k hčerki v Mursko Soboto in se tukaj vključil v delo planinskega društva Murska Sobota. Pomagal je vsepovsod, kjer je le mogel in z veliko hvaležnostjo se ga bodo spominjali posebno mladi člani, ki jim je vedno rad priskočil na pomoč z nasveti ter jih vzpodbujal in jim vlival pogum z besedami in dejanji. Mnogo je prispeval tudi pri organizaciji za otvoritev pomurske planinske poti.

Kot tajnik in blagajnik v društvu se je zelo izkazal in to z vestnim in požrtvovalnim delom.

Leta 1967 je prejel srebrni častni znak Planinske zveze Slovenije in leta 1970 zlato plaketo občinske zveze za telesno kulturo v Murski Soboti. To je prav skromna nagrada za njegovo dolgoletno nesebično delo.

Na zadnjem občnem zboru PD Murska Sobota – 16. 12. 1971 – je bil tov. Franc Hrovat izvoljen za predsednika nadzornega odbora PD Murska Sobota.

To je bila njegova zadnja funkcija. 24. junija 1972 se je za vselej poslovil od naše planinske skupnosti. Ostal nam bo v spominu za vselej.

M. Filutek

ROZKA S KRVAVCA

Planinsko društvo Kranj je skromno počastilo in pohvalilo marljivo Rozko Ciferin, zaposleno v koči ob žičnici na Krvavcu za njeno zvesto in neprekinjeno 15-letno delovanje. Ljubitelj narave je stregla na Šmarjetni, na Kališču in že skoraj 6 let na Krvavcu. Tu je za ekonomka, za gospodarja, za kuharico, za strežnico – vse. In v tem uživa. Če ste hodili po teh postojankah, se je gotovo spomnite nasmejane in prijazne. Morda pa je kdo slišal tudi kako pikro, če je udrl v sobo v smučkami, polil prt s kokto ali se vedel neplaninsko. Tudi takrat ni huda, le na glas misli in kdor ljubi iskrenost, ji prav gotovo ni zameril.

»Od nekdaj sem bila vajena samotnega in samostojnega življenja,« pravi Rozka in ji ni dolgčas niti ob dolgih zimskih večerih, ob novoletnih in drugih praznikih. Celo viharji, grami, šviganje strel ali sneg do vrha oken je še niso spravili v malodušje. Petega julija predlanskim, na-

tanko se spominja, je tam blizu udarila strela. Radio, varovalke, vse je pregorelo. Marca 1967 pa je ponoči divjal tak vihar, da je razkrilo skoraj vso streho, porušilo dimnik. In ona vedno sama, kajti koča nima prenočišč, da bi morebitni gostje včasih lahko priskočili v pomoč.

Kadar je čas, kot pravi, skoči za dan, dva na obisk k svojcem v Ljubno. Vendar, dolina ji ni všeč. Iz rojstnega Farjega potoka nad Železniki pa do danes je bila v naravi, v miru, na čistem zraku. Le eno željo ima – da bi se šla tudi letos poleti malo namakati k morju.

In kakšna je njena želja po upokojitvi? Do tega je menda še kake tri leta. »Po hribih bom hodila. Leta in leta toliko slišim o hribih, o lepota tam in tam in nimam za to časa. Lani sem komaj našla čas za Veliki Zvoh, tu na Krvavcu.«

Rozka ni osamljena v svoji koči. Tudi kadar ni gostov, ima svoje zadoščenje v svežini gora, v nežnosti njihovega cvetja, v rdečih meglicah zahajajočega sonca. Pač v naravi, čeprav je, žal, tudi na Krvavcu že močno oskrunjena.

K. Makuc

PLANINSKA ŠOLA V PTUJU

Planinska šola je pričela z delom dne 25. 2. 1972 po programu. Predavali so domači predavatelji, mladinski vodniki in inštruktor planinske vzgoje ter zunanji predavatelji, Jože Melanšek iz Belih vod (vremenoslovje) in Lojze Krajger iz Maribora (GRS).

V šolo se je vpisalo 41 tečajnikov, pretežno pionirjev od 6. do 8. razreda osnovne šole, 4 srednješolci in 2 delavca. Tečajniki so prihajali iz raznih krajev in šol v občini in sicer: 9 iz Gorišnice, 3 iz Dornave, 8 iz Brega pri Ptuj, 9 iz osnovne šole »Tone Žnidarič« Ptuj, 6 iz osnovne šole »Franc Osojnik« Ptuj. Večina pionirjev tekmuje tudi v akciji »pionir-planinec«.

Tone Purg

USPEŠEN SMUČARSKI TURNIR SLOVENCEV V ŠVICI

V Meilenu, 15 kilometrov od Züricha, je lani v pomladi bilo osnovano Slovensko planinsko društvo Triglav. Društvo razvija športno in družbeno aktivnost Slovencev, ki so začasno zaposleni v Švici. V društvo se lahko vpišejo samo Slovenci. Društvo je že imelo nekaj manjših prireditev in zabavnih večerov. Čeprav je samostojno, vendar tesno sodeluje s Planinsko zvezo Slovenije. Kaže, da se bo tudi z Jugoslovanskim klubom v Zürichu razvilo sodelovanje. Društvu finančno pomagata nekaj Izseljenska matica pa tudi Generalni konzulat SFRJ v Zürichu, saj je tamkajšnji konzul Slovenec Tomaž Černež.

V novembru preteklega leta je društvo imelo prvi letni občni zbor, na katerem je bil za predsednika izvoljen Avgust Teropšič. V letošnjem programu so oznanili razne prireditve: »Planinski ples« bo 3. junija, piknik za rojake 1. maja, ob koncu julija enotedenski izlet v Slovenijo, namenjen vzponu na Jalovec, v septembru dvodnevni izlet v švicarske Alpe, 14. oktobra vinska trgatav, v novembru pa letni občni zbor.

Smučarsko tekmovanje v veleslalomu je bilo 12. marca v Hoch-Ybrigu, znani izletni točki nad slovečo božjo potjo Einsiedeln, dobro uro vožnje iz Züricha. Tekmovanja, ki ga je organiziralo Slovensko planinsko društvo Triglav, so se udeležili slovenski smučarji iz Švice, Nemčije, posebej iz Stuttgarta in iz Avstrije. Patronat za to prireditev je prevzela tovarna športnega orodja in opreme ELAN iz Begunj na Gorenjskem. Hkrati se društvo zahvaljuje tudi vsem slovenskim podjetjem in institucijam za poslana darila, in to podjetju »Alpina« v Žireh, »Rašiči« v Gamelnah, tovarni dekorativnih tkanin, »Iliriji« v Ljubljani, »Iskri« v Kranju, Ljubljanski banki, RTV Ljubljana, časopisu »Antena«, ki je daroval ženski pokal, Izseljenski matici za prehodni pokal in Planinski zvezi Slovenije.

Na štartni točki, ki je ležala po naključju ca. 250 metrov nad meglenim morjem, se je zbralo za tekmovanje 59 moških, 10 žensk in 5 otrok pod štirnajstimi leti.

Rezultati:

A. Posamezniki moški (proga 1000 m)

1. Dolžan Jože (Avstrija) 1 : 24 : 00
2. Čanšek Vojko (SPD) 1 : 24 : 60
3. Švab Polde (SPD) 1 : 28 : 60
4. Babšek Franc (SPD) 1 : 29 : 00
5. Čanšek Bojan (SPD) 1 : 29 : 40
6. Peternelj Janez (SPD) 1 : 31 : 00 itd.

B. Posameznice ženske (proga 750 m)

1. Zega Sneška (Zeneva) 1 : 05 : 00
2. Borštner Karmen 1 : 12 : 40
3. Stancer Milra 1 : 16 : 70
4. Iglčar Milka 1 : 17 : 60
5. Župan Ema 1 : 35 : 20
6. Borovnik Dunja 1 : 42 : 70
7. Sotošek Marlja 2 : 00 : 10 itd.

C. Posamezniki otroci (proga 750 m)

1. Hladnik Katja (8 let) 1 : 22 : 20
2. Florjančič Andrej (7 let) 1 : 22 : 60
3. Volk Andrej (8 let) 1 : 34 : 80
4. Zavrtnik Peter 1 : 59 : 00

D. Skupine moški (proga 1000 m)

1. Čanšek Vojko, Čanšek Bojan, Vidic Rudi (vsi iz Aarau, za SPD) skupaj 3 : 59 : 80
Vidic Rudi
2. Peternelj Janez, Suknajič Saša, Artelj Tomaž (vsi iz Züricha, za SPD) skupaj 4 : 23 : 10
Artelj Tomaž
3. Florjančič Valentin, Grašič Janez, Galun Vili (vsi iz Luzerna, za SPD) skupaj 5 : 50 : 60, itd.

Pri izročitvi nagrad, ki je bila v lepi, stari gostilni v Unterbergu pri Einsiedelnu, so organizatorji izrazili svojo radost nad zelo posrečeno prireditvijo. V kratkih govorih so navzoči gostje iz Slovenije in Züricha, med katerimi je treba posebej omeniti tov. Evgena Juriča, urednika »Antene«, ki je predal ženski pokal, tov. Ernesta Petrina, vodjo oddaje za Slovence na tujem pri RTV Ljubljana, in tov. Tomaža Černeja, konzula iz züriškega generalnega konzulata SFRJ, izrazili svoj up, da se bo ta turnir ponavljal vsako leto.

Gianni Poggolini

SERGIJU MAŠERI V SPOMIN

19. aprila nas je za vedno zapustil predsednik PD Kobarid Sergij Mašera.

Gorski reševalci gornjega Posočja in kobariški mladinci so ga položili v grob tik ob Soči, pod veličastnim Krnom, pod gorami ki jih je tako ljubil in zvesto obiskoval.

Rodil se je 16. 11. 1943. v Kobaridu, v zavedni kmečki družini Mašerovih. Obiskoval je osnovno šolo v Kobaridu in srednjo ekonomsko šolo v Ajdovščini. Posvetil pa se je kmetijstvu. Z zemljo je zrastel in njej je hotel ostati zvest. Z veseljem je oral, sejal, sadil in kosil ter spravljal pridelke, ki jih je rodila narava. Zadnja leta se je posvetil vse bolj živinoreji in gojil lepo število govedi.

Prav tako je ljubil gore. Že v zgodnji mladosti je bil vnet pionir, član gorske straže, kot mladinec se je posvetil gorskemu vodništvu, posvetil se je tudi gorski reševalni službi, uspešno opravil

pripravniško dobo in vse izpite ter pred kratkim postal njen polnovredni član. Štiri leta je uspešno vodil domače planinsko društvo kot predsednik. Kljub obilici dela in funkcijam – poleg v planinstvu je delal še v SZDL, krajevni skupnosti, narodni obrambi itd. – si je našel taliko časa, da je obiskoval neštete bližnje in daljne vrhove. Z velikim navdušenjem je

kopal skupno s svojimi tovariši vedno nove načrte o izletih in pohodih. Skrbel je za planinsko organizacijo in za postojanko na Vrsnem, ki jo društvo upravlja. Posebno rad je spremljal skupine mladih planincev in jih navduševal za gorski svet.

Žalostna je bila pot od Kobarida proti spodnji terasi ob Soči do pokopališča. Številni so bili vencji, vrsta sorodnikov, znancev, prijateljev in planinskih tovarišev je korakala na njegovi zadnji poti. Žalostinka je turbno zadonela in odmevala od okoliških gor. Domača gruda ga je vzela za vedno. Pogrešali ga bomo vsi, ki smo ga poznali, zlasti pa njegovi svojci in kobariško planinsko društvo.

J. F.

OBČNI ZBOR PD AJDOVŠČINA

Pred kratkim je planinsko društvo Ajdovščina imelo letni občni zbor. V preteklem letu je bilo društvo zelo delavno. Število članov je naraslo kar za 43%, od tega več kot polovica mladih.

Naloge, ki jih je društvo prevzelo v letošnjem letu, niso bile majhne. V teku so načrti za preureditev kače na Čavnu. Zadnji čas je že, da tudi ta lepa primorska gora zaživi. Kdor ni še videl cvetočih poljan encijana, dišečega valčina, skal z rumenim pregrinjalom avrikla, ostrmi nad čudom pomladi v Čavnu.

Iz idrijskih hribov čez Golake vodi transverzala na Čaven in dalje prek Predmeje in Cola na Javornik. Trasverzalna pot je

iz Predmeje na Col speljana kar po makadamski cesti. Ta je odmaknjena precej za robom. Planinci ki potujejo tu čez, so prikrajšani za čudovit pogled, ki se bi jim nudi, če bi bila transverzala speljana po robu. Od tu bi lahko uživali lep pogled na Vipavsko dolino od Podnanosa do Šempasa in tja čez na Kras.

Predsednik Šinigoj je predlagal, da bi v prihodnje tudi ta del poti uredili. Pod Malim Golakom je Iztokova koča v slabem stanju. Čeprav jo vzdržujejo, ni oskrbovana. Prepuščena je ljudem, ki največkrat pustijo za seboj vse zanemarjeno, odprto, nepomito posodo itd.

Na zboru so priporočali, da bi bilo treba osnovati po šolah mladinske odseke in mlade vključiti v razne akcije. Mladi znajo prijeti za vsa dela, lahko rečemo, dovzetni so za dobro. Treba jih je samo vključiti v delo, jim zaupati, pokazati, da njihove sposobnosti cenimo.

Naloge, ki smo jih prevzeli, res niso majhne, treba bo veliko požitvalnosti in prostovoljnega dela, kajti pomoč, ki so nam jo obljubile razne organizacije, je za tako velike investicije premajhna. Udeležba na občnem zboru ni bila ravno zadovoljiva, vendar so debate in predlogi, kako pritegniti k delu čimveč ljudi, zbor popestrili. Na občni zbor sta prišla tudi tovariš Bučar in tov. Lavrič, predstavnik PZ Slovenije.

Čudoviti diapozitivi o naravi, ki sta nam jih posredovala Sonja in Vojko Bizjak iz Ljubljane, so nam pričarali doživetja in lepote narave.

Marija Bizjak

O PLANINSKI ŠOLI

Planinska šola je namenjena osnovni vzgoji in izobrazbi mladih planincev.

V njenem programu so zajete vse tiste osnove iz teorije in prakse, ki so nujno potrebne vsakemu planincu pri njegovem udejstvovanju v gorah.

Predmetnik planinske šole nam pove, da se njeni slušatelji seznanjajo s kopico zanimivih tem kot zgodovina slovenskega planinstva, ki je povezana z našim narodnostnim bojem, spoznavanje gorstev, favna in flora, nevarnosti v gorah, orientacija, tehnika gibanja, oprema, prva pomoč itd.

Zaradi tako široko zasnovanega koncepta je l. 1969 Republiški sekretariat za prosveto in kulturo SRS program planinske šole ocenil kot dopolnilno snov pri pouku na vseh osnovnih in srednjih šolah SRS.

V času, ko se vse bolj trudimo najti primerne oblike dela za izrabo prostega časa mladine, ima imenovani program še posebno vrednost in vzgojno vlogo.

V zimski sezoni 1971/72 smo evidentirali v Sloveniji ca. 50 planinskih šol po PD planinskih sekcijah in krožkih, po šolah, tovarnah in krajevnih skupnostih. Pro-

gram PŠ, ki ga je izdala PZS (LJ. 1970), je obvezna snov za vse planinske šole, saj želijo doseči enotnost te naše osnovne vzgojne dejavnosti, baze za nadaljno specializirano šolanje vseh vrst mladinskih vodnikov, gorskih stražarjev, alpinistov, gorskih reševalcev in vodnikov.

Navedena postopna vzgoja je pot, po kateri želimo v bodoče popeljati čim več članov naše organizacije in druge.

Za vse, ki se zanimajo za planinsko šolo, pa ne razpolagajo še z dovolj usposobljenimi predavatelji, bomo lahko že v kratkem postregli s seznanom inštruktorjev.

Trenutno razpolagamo z učbeniki za nevarnosti v gorah, zgodovino planinstva, že imenovanim programom za planinsko šolo in mladinske vodnike ter planinsko pesmarico.

V pripravi so še učbeniki o orientaciji, o gibanju v gorah in meteorologiji.

Kot uspešna dopolnilna oblika dela k planinski šoli se ponuja še akcija **pionir-planinec**, ki danes zajema ca. 8000 pionirjev med 7. in 14. letom (to je sistematsko vodena aktivnost s primerjanjem uspehov bronaste, srebrne in zlate značke) in akcija **gore in mladina** (ki bo usmerjala mladino k različnim dejavnostim v gorah).

Danilo Škerbinek

POKAL SNEŽNIKA SEŽANI

V nedeljo 28. maja 1972 je bilo na Sviščakih pod Snežnikom že drugo republiško orientacijsko tekmovanje za prehodni pokal Snežnika, posvečeno letos 25. obletnici priključitve Slovenskega primorja Jugoslaviji.

Tekmovalo je skoraj 100 tekmovalcev, planincev, tabornikov, vojakov in rezervnih starešin iz Celja, Kranja, Sevnice, Sežane in Ilirske Bistrice, razvrščenih v 28 tekmovalnih ekip.

Poleg poznavanja planinskega rastlinstva in živalstva so tekmovalci morali opraviti še večurni zahtevni orientacijski pohod in odkriti 7 kontrolnih točk skritih na pobočjih Snežnika.

Med 23 članskimi ekipami je bila tudi letos najboljša trojka planinskega društva Sežana, ki je tako že drugič osvojila prehodni pokal. Z zmago pa si je priborila v trajno last še pokal mladinske komisije PZS. Drugo mesto so osvojili planinci iz Celja, tretje pa ekipa JLA iz Ilirske Bistrice.

V tekmovalni skupini mladinskih in pionirskih ekip sta oba prehodna pokala Snežnika za ti dve skupini osvojili ekipi mladincev in pionirjev planinskega društva Ilirska Bistrica. Odlične rezultate so imele tudi ekipe taborniškega odreda »Snežniških ruševcev« iz Ilirske Bistrice. Zahtevno tekmovanje je lepo uspelo in ga ni zmotilo niti muhasto vreme, ki je postreglo celo s snegom.

Tekmovanje za prehodni pokal Snežnika sta organizirala mladinski odsek PD Ilirska Bistrica in taborniški odred »Snežniških ruševcev« Ilirska Bistrica, soorganizator pa je bila tudi mladinska komisija PZS. Pokroviteljstvo nad tekmovanjem je tudi letos imela KZ »4. junij« iz Ilirske Bistrice, podprle pa so ga mnoge delovne organizacije iz Ilirske Bistrice.

Vojko Čeligoj

PD BOVEC

Planinsko društvo Bovec se vse bolj zaveda važnosti, ki jo ima vzgoja mladih planincev. V velikem številu mladih planincev je bodočnost društva.

Zato je markacijski odsek izdelal načrt za društveno pionirsko transverzalo po bovških gorah. V lanskem letu smo opremili z železnimi skrinjicami, vpisnimi knjigami in žigi pet vrhov v okolici Bovca (Prestreljenik, Loupa, Črnjela, Jerebca in Krnica). Letos bomo postavili skrinjice še na dva vrhova. Pomembno je, da bodo pionirsko transverzalo pionirji in mladinci pomagali markirati, saj je to tudi za mlade planince zanimivo in prijetno delo. Posebno radi se bodo udeležili pri markiranju tistih poti, ki bodo vodile na vrhove, opremljene z žigom. V Bovcu bo postavljena tabla, na kateri bodo označene vse poti v bovške gore, posebej pa bo označena pionirska transverzala. Za lokalno transverzalo smo se odločili, ker je slovenska transverzala za širši krog naših pionirjev težje dosegljiva.

Pionirji, ki bodo letos prehodili pot pionirske transverzale, bodo dobili ob koncu leta na občnem zboru društva diplome. Mladinski odsek bo še pred šolskimi počitnicami pionirje na to pripravil z ustreznimi predavanji, kot jih npr. imajo v planinski šoli.

Miran Mihelič

S KRANJSKIMI JAMARJI NA NOTRANJSKO

Jamariji pri PD Kranj tesno sodelujejo z najmlajšimi planinci – pionirskim pododsekom. Poleg rednih predavanj z barvnimi diapozitivi, ki jih predvajajo na vseh šolah v občini nas enkrat letno povabijo na skupni izlet v jame. Lani so nam odkrili za nas še neznano kočevsko podzemlje, letos pa so pripravili ogled Notranjskega Krasa. Zanimanje med mladimi je bilo tako veliko, da smo napolnili kar štiri avtobuse in se deževno aprilsko nedeljo napotili doživetjem naproti.

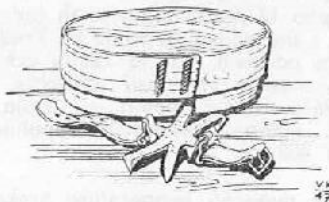
Vse naše gore so bile zavite v težke, sive oblake, ko smo jim pomahali v slovo in si mislili: »V jamah bo vsaj malo naravnega kritja pred neusmiljeno mokrota.«

Najprej smo se ustavili v Conkarjevi Vrhnikih in se ob spomeniku poklonili največjemu mojstru slovenske besede. Krenili smo k Močilniku in videli, kako Ljubljana pozdravlja beli dan, ko se naveliča podzemskih sprehodov. Nato smo se odpeljali proti Planini. Čakal nas je obisk Planinske jame. Nestrpno smo pričakovali vodiča, ki nam je odprl pot v podzemlje. Zagorele so jamarske karbidovke in številne lučke naših baterij. Kolona je krenila na čarobno pot ob šumečem Uncu v zemeljsko notranjost. Pred nami so oživiljale vedno nove in nove naravne apneničaste podobe, ožarjene od premikajočih se svetilk. Vse prehitro nam je pot zaprlo sotočje Pivke in Reke, ki prihajata vsaka s svojega konca in se zlijeta v novo reko Unec. Pot od tu dalje je možna le izkušnim jamarjem, ki so nam pokazali, da pri takem prodiranju ni potrebno nič manj poguma in spretnosti kot pri plezanju v gorskih stenah. Polni novih vtisov smo se vrnili iz jame in nadaljevali pot proti Rakovemu Škocjanu. Slabo vreme nam je onemogočilo, da bi natančneje pregledali in prehodili to izredno naravno zanimivost, pravi kras naše domovine. Dobili smo še bežno sliko mogočnega naravnega mostu, prek katerega je peljala tudi naša pot.

Vabilo nas je Cerkniško jezero. Že dosti smo o njem slišali v šoli in tudi brali v časopisih, a vseeno nas je presenetila njegova prostranost. Slutili smo ogromne požiralnike pod gladino in ob razlagi se nam je zdelo kar neverjetno, da pridejo vse te vode na dan kot mirna Ljubljana pri Vrhnikih.

Še ena zanimivost nas je čakala: Križna jama. Naši pionirji so si danes nabrali že toliko jamarskih izkušenj, da se jih je lotila prava raziskovalna mrzlica v odkrivanju podzemlja. Nič ni bilo hudega, če so bili čevlji že vsi blatni in prepojeni z vodo, obleka mokra, tudi obrazi so dobili svoje pečate. Vsako novo odkritje je rodilo hrepenenje po drugem novem. Končno smo zagledali beli dan, ki je bil seveda še vedno siv in moker, a nam ni pokvaril navdušenja in veselega vzdušja. Čakala nas je vožnja prek Bloške planote. V Raščici smo se ustavili ob Trubarju, na Turjaku pa si še ogledali starodavni grad, ki je tako bogat z zgodovinskimi dogodki od turških časov do slavnih bojev v zadnji vojni.

Marija Brudar

VARSTVO NARAVE

DRŽAVNI NAČRT O INTEGRALNEM GOSPODARJENJU Z GORAMI

Ekspozice s tem naslovom je izšel v delu, ki je izšlo za 60-letnico Trompa, strokovnjaka za gozdno gospodarstvo na politični zvezi šoli v Zürichu. Objavil ga je E. J. Rieben iz Vallorba (Les Alpes, 3. sv. 1970), isti avtor, čigar poročilo o švicarski pomoči nepalskemu gozdarstvu smo v povzetku že objavili v letošnjem letniku. V uvodu avtor ugotavlja pomen planinskih predelov za Švico. Prav v tem času pa doživljajo ti predeli velike dinamične in temeljne spremembe, ki ogrožajo organičen razvoj. Spričo vsesplošne industrializacije in urbanizacije postajajo planinski predeli za negorate dežele edino prebivališče miru, turistični in športni prostor, ki se opremlja s sredstvi, tujimi avtohtonemu gospodarstvu. Gospodarstveniki, odtrgani od zemlje, ne poznajo vloge planinskih predelov v švicarskem gospodarstvu, zato pritiskajo nanje in ogrožajo socialne strukture in fizični milje dragocenega planinskega prostora. Treba je obravnavati ta fizični in človeški milje in ga zavarovati pred degradacijo. Zato je treba vse prijeme kontrolirati, zato planiranje ne more biti samo lokalno ali kantonalno, marveč mora teči po vsedržavnih kriterijih. Kako to zagotoviti?

VREME NA KREDARICI V LETOŠNJEM MARCHU IN APRILU

V mesecu marcu 1972. l. je znašala srednja mesečna temperatura zraka na Kredarici $-5,0^{\circ}\text{C}$. Bila je za $2,2^{\circ}$ nad povprečkom obdobja 1955–1967. Ekstremne temperature zraka: maksimum $3,3^{\circ}$ (dne 31. marca) in minimum $-15,0^{\circ}$ (dne 13. marca) so bile v mejah doslej znanih temperaturnih ekstremov Kredarice, ki znašata za razdobje 1955–1967 maksimum $7,5^{\circ}$ (dne 1. marca 1960) in minimum $-24,0^{\circ}$ (dne 12. marca 1965).

Srednja mesečna oblačnost (5,5) se je napram poprejšnjemu mesecu občutno znižala. Heliograf na Kredarici je registriral v marcu 1972 161 ur s sončnim sijem, kar je 44% od maksimalnega možnega trajanja sončnega sija.

V skupno 13 padavinskih dneh (od tega 10 dni s sneženjem) je padlo na Kredarici 137 mm padavin, kar je 126% od normalne marčne vrednosti (obdobje 1955 do 1967). Snežna odeja je ležala ves mesec, njena maksimalna debelina je merila 409 cm.

Srednja mesečna temperatura zraka na Kredarici je v aprilu 1972 znašala $-4,1^{\circ}\text{C}$.

Fizični handicap – relief in podnebje – ki sta doslej ovirala hribovsko gospodarstvo, se spreminja v adut, ki ga je treba izrabiti tako, da bosta koristila avtohtonemu prebivalstvu in vsemu narodu.

Ker se uvaja nova tehnika, nova oprema in nov način eksploatacije na osnovi kooperacije, bodo gozdni, poljedelski in pašniški predeli v gorah dajali proizvode visoke gospodarske vrednosti.

Da bi planinski predeli dajali čim več, naj odgovorni predvsem pospešujejo turistične centre, če imajo kraji primerno lego.

Da bi pri tem vladal red v zaposlitvi in mobilizaciji pokrajine, da bi obvladali in kontrolirali proces v dobro splošnih državnih interesov, je treba narediti državni gospodarski načrt in načrt o celotni ureditvi zadevnih goratih področij. – Tako pravijo švicarski gozdarji. Gradivo, ki ga prinaša ekspozice, se v marsičem lahko primerja z našimi razmerami, čeprav je razlika v razvitosti velika, razlika je seveda tudi v legi, ljudeh in zgodovini. Valorizacija planinske pokrajine in njena sodobna vloga, gospodarjenje z njo in njeno opremljanje pa je v alpskem prostoru vendarle vsaj podobna. Naša slovenska pokrajina ima seveda specifično problematiko zaradi svoje majhnosti, čas pa tudi terja, da valoriziramo in planiramo ves jugoslovanski planinski prostor.

T. O.

Bila je za $0,2^{\circ}$ nad povprečkom obdobja 1955–1967. Maksimalna temperatura letošnjega aprila je znašala samo $3,6^{\circ}$ (dne 4. aprila), minimalna pa $-13,1^{\circ}$ (dne 25. aprila). Oba ekstrema temperature sta bila v mejah doslej (v obdobju 1955–1967) znanih ekstremnih vrednosti, ki znašata: maksimum $12,2^{\circ}$ (dne 30. aprila 1955) in minimum $-19,2^{\circ}$ (dne 8. aprila 1956).

Srednja mesečna oblačnost (7,9) se je napram poprejšnjemu mesecu znatno povečala, zato se je znižalo število ur s sončnim sijem. Heliograf na Kredarici je v minulem aprilu registriral samo 89 ur s sončnim sijem, kar je komaj 22% od maksimalnega možnega trajanja sončnega sija.

V skupno 21 padavinskih dneh (od tega 20 s sneženjem) je padlo v mesecu aprilu na Kredarici 209 mm padavin, kar je 125% od normalne aprilske vrednosti (1955 do 1967). Snežna odeja je ležala ves mesec, njena maksimalna debelina je merila 405 cm, kar je samo 9 cm manj, kot znaša aprilski rekord debeline snežne odeje na Kredarici (414 cm dne 2. in 3. aprila 1960). Iz opisanega povzamemo, da je bilo vreme v minulem mesecu aprilu planincem nenaklonjeno.

Dr. F. Bernot

IZ PLANINSKE LITERATURE

HOGGAR

»Tamanrasset še spi v dišeči senci lepe Adriane, svoje gore. To je človeška tišina, a v zraku trepeta na tisoče šumov narave, medtem ko se na vzhodnem obzorju rojevata zlato in svetloba... Naše kamele poznajo pot. Iharen, oddaljeni stražar, je njihov instinktivni cilj. Zrak je prijeten, svež pesek pod nogami, mehka kamelja dlaka pod rokami. Tamanrasset izginja, hitro pozabljen. Kmalu bo poldan. Prišli smo v senco lharena in muhe so obmolknile. Zelo sladkan čaj nas spodbudi k prihodnosti: ali bo treba brez prestanka mimo izvirka Imalaou laonen prav do naslednjega izvira? Če bomo šli mimo zaselka Rabti, bi lahko obedovali kozje mleko in ovco. Pridemo ob vznožje nekakšnega prelaza. Iharen je pod nami v čudni vijoličasti svetlobi. Tamanrasset uganemo nekje daleč, daleč. Naenkrat svetloba ugasne. Še utegnemo videti Daoudo daleč spodaj. Zakurimo taborni ogenj in se utaborimo, nad nami pa je nebo brez konca...«

Ta poetični opis nam še neznanega področja je iz članka Odette Bernezat v avgustovski številki La Montagne, kjer je nanizan še cel kup praktičnih podatkov o Hoggarju – višjavju na skrajnem jugu Alžira. Najvišji predel tega masiva je vulkanska planota Atakor ali Koudija, približno 2000 m nad morjem, iz katere rastejo igle vulkanskega izvora. Najvišji vrh je Tahat (2918 m). Na severu Atakorja sameva granitni Tefedest v obliki merjaščevega rilca. Severna točka Garet-el-Djenoun (gora genijev) se strmo vzpenja do 2350 m nad hamadami – apneniškim planotami, ki se raztezajo na S proti Atlasu. V Hoggarju ni najti nobenih stalnih vodnih virov. Toda dež ni nobena redkost, včasih celo sneži. Vodo je najti v tako imenovanih »vodnih točkah«, ki jih domačini – Tuaregi, najdejo brez težav. Običajno je to samotna palma sredi puščave in nekaj požganih šopov zelenja, kjer je potem treba kopati po meter ali še več, da se pred začudenimi očmi tujcev pojavi sveža in čista voda. Najprej dobe svoj delež seveda kamele, brez katerih je popotnik v puščavi popolnoma zgubljen. Intuicija teh živali pa tudi njihovih gospodarjev je nezmotljiva. Orientirajo pa se, ne samo po obliki pokrajine, ampak tudi po ovedih – izsušenih rečnih strugah, ki so svoje čase ponekod izdolble tudi sto in več metrov globoke tesni. V Hoggarju so tudi prazgodovinske risbe, ki jih je odkrila francoska ekspedicija l. 1935. Sistematično je raziskala področje med Atakorjem in Garet-el-Djenounom. Slednji je bil do tedaj med domačini znan po svoji nedostopnosti. Bajali so, da so na vrhu gore viseči vrtovi; da čudovito

lepa boginja s stoterimi usti, pravcato puščavska sirena, skuša pritegniti mlade veljake in jih za vedno obdržati; da je ob hudem vetru najti ob vznožju gore liste palm in olive. Ko pa sta prvopristopnika na grebenu nalletela na oljke, je bila skrivnost pojasnjena.

Opis vsega tega in celotne ekspedicije je knjiga »Klic Hoggarja«, napisal jo je znani Roger Frison-Roche. S svojim prvenstvenim vzponom pa si je med Tuaregi pridobil tudi naziv »brat muf-lonov«, živali, ki so bile do tedaj edini gospodarji samotnih vrhov.

Skratka, Hoggar je s svojo fantastiko in nenavadnostjo najlepši dokaz, da alpinizem v svetu ni samo lov na ekstremne višinske in spretnostne rekorde, ampak je še ohranil svojo prvotnost – prodiranje v neznano.

Sonja Hutter

PANORAMA ALP

PV je že na kratko poročal o razkošnem albumu »Alpe v panorami«, ki ga je izdal svetovno znani mojster panoramske kozmetike Berann v založbi Weidlich, Frankfurt/M. Žal, da je vseh 23 mikavnih barvnih prikazov zajel le iz Bavarske, Tirolske in Dolomitov. Zdaj mi je prišel v roke skoraj enako razkošen, vsebinsko pa precej bogatejši pendant: Rudolf Rother, DAS PANORAMA DER ALPEN (Panorama Alp), 228 str., spremni tekst Christof Stiebler, Süddeutsches Verlag, München.

Ta album prikazuje 30 dvo- in tristranskih fotografiranih panoram iz celokupnega alpskega prostora (Francija 3, Švica 4, Italija 4, Avstrija 14, Nemčija 3, Jugoslavija 2) v črno beli in barvni tehniki. Nenadkriljive mojstrovine, zlasti priloga, 360 cm dolg pas z avijonskim posnetkom tirolskih vršacev v kolobarju od Allgäuskih Alp preko Wettersteina in Karwendla do Visokih Tur ter Dolomitov, Zillertalskih, Stubaiskih in Silvrette do Lechtalskih Alp.

Naše Alpe predstavlja panoramski list 29 z naslovom Vzhodne Julijske Alpe, v color posnetku s Prisojnika, obseg od Frdamanih polic preko Skrlatice in Triglava do Kanjavnca. Ta posnetek, izdatno povečan, nisojo tudi platnice albuma, znamenje, da ni še zamrl okus slovečega globetrotterja Longstaffa, ki je dejal o Julijcih, da so najlepše gore, kar si jih je moč misliti...

Panoramski list 30, posnet z Vitranca v črno beli fotografiji obsega Martuljkovo skupino od Kukove špice, Skrlatice, Razor, Prisojnik, Mojstrovko in Jalovec. V imenoslovju je nekaj pogršk: Rogljica (Dolkova špica) ni eno in isto, Kumlehova glava 1753 pravilno 1783, pod

oznako Mlinarica se dejansko kaže vrh Stenarja, dosledno opuščanje strešic nad č. 3, ž je smešna nadutost!
V spremnem tekstu ni mogoče mimo nekaterih površnosti, postavim na str. 211: »Pa tudi pozimi nudijo Julijci mednarodno znana zbirališča npr. Planica (z

znamenito skakalnico), Mojstrana (780 m), Pokljuka (1259 m), Jahorina (1913 m) (podčrtal M.)« ali: »Italijane so v zadnji soški bitki vrgli na Piavo, vseeno so v mirovni pogodbi dobili poleg južne Tirolske tudi Istro in s tem en del Julijskih Alp...
V. Mazi

RAZGLEDE PO SVETU

SEVEROZAHODNA STENA AIG. DE BIONNASSAY. Ne gre za prvenstven plezalski dosežek, pač pa za nov uspeh Sylvaina Saudana. Presmučal je to ne ravno lahko steno septembra 1971 nalašč za to, da je dobil novo gradivo za film. Saudan se je uveljavil tudi kot predavatelj – saj ima nekaj povedati. Ima pa tudi mlade ljudi, ki ga v Franciji posnemajo. Tako sta se D. Chapouis in R. Gignoux po severni strani Aiguille du Goûter spustila na ledenik Gria, levo od grebena Payot.

REDEK USPEH. Gervasuttijev ozebnik v Mt. Blanc du Tacul je sam preplezal Robert Chère v 2 urah in 20 m. To je dosežek, ki si ga je zapisal 19. avgusta 1956 Hermann Buhl (1 ura in pol) in l. 1970 Anglež W. Jones, torej redek uspeh.

SOVJETSKA GLACIOLOGIJA ima veliko dela, saj ima SZ 80 000 km² ledeniške površine. Sovjetski glaciologi se zavedajo pomena ledenikov, ki zavzemajo na svetu 11% površine in vsebujejo dve tretjini pitne vode na svetu. Največ sovjetskega ledu je na otokih Novaja zemlja, Severnjaja zemlja in Franz Josephs Land, četrtno ledenikov pa je v gorah na jugu, v Pamiru, Tien-Šanu, Kavkazu. Prav ta led je za glaciologe najbolj zanimiv, ker »pulzira«, kakor pravijo znanstveniki, in pride zato do velikih občasnih sprememb, ki pa jih glaciologija lahko napove, če sistematično zbira podatke. Ni vseeno, ali prav napove ali narobe. Druga naloga se posveča kopnenju snega, saj je od tega odvisno, koliko vode odtoka na azijska polja. Ali znanost lahko pomaga, da bi bil odtok vode večji? Že v antiki so vedeli, da sneg hitreje kopni, če se posuje s pepelom ali zemljo. Čist sneg namreč reflektira 90 procentov sončnih žarkov, ki vpadajo vanj. Sovjetska glaciologija že nekaj let »barva« črni sneg na gorskih površinah, da pospeši kopnenje in poskrbi za dodatno vodo – snežnico v dolini.

V SZ je pri koncu delo za ledeniški katalog, fundamentalno delo v 100 zvezkih. Med drugim so izšli zvezki, ki obravnavajo ledenike na Uralu, Franz Joseph Landu, Chibiny, Kamčatki, ledenik Fedčenko in druge hidrološke bazene (Der Turist 1971/12).

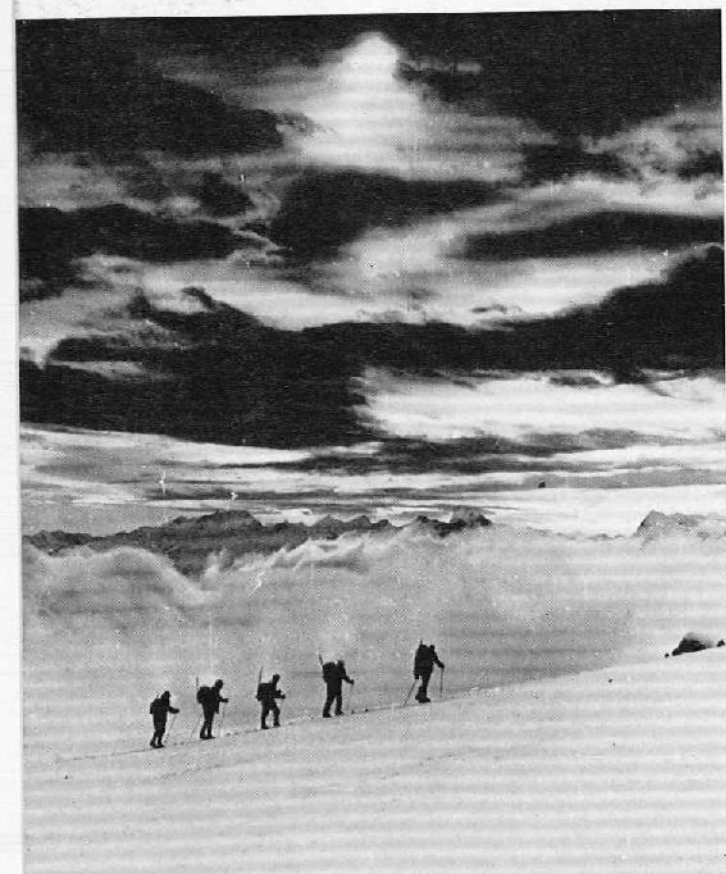
DVA OZEBNIKA V AIG. DE BLAITIÈRE – PRESMUČANA. Serge Cachat-Rosset se je 10. julija 1971 spustil s smučmi v Spencerjev ozebnik in ga srečno presmučal. Tu ni bil prvi, le drugi. Zato pa je nekaj dni nato s smučmi prvi zdrsnil po Contaminovem ozebniku. Ozebnik še nima imena. Davies pa pravi, naj se kar imenuje po prvem pristopniku Contaminu.

NAJVEČJI ŽENSKI USPEH. L. Davies ugotavlja, da je doslej največji ženski dosežek v alpinizmu južna stena Aiguille du Fou. 2.–4. sept. 1971 jo je preplezala Simone Badier v družbi s Thierryjem Leroyem v 24 urah. Ves čas je Badierova vodila. Smer je najtežja in obenem najlepša v granitni izredno strmi steni. Je težja kot direktna ameriška v južni steni Druja in ima največje število raztežajev VI. Razen treh se vsi plezajo v stremenih. Smer je kmalu nato »soliral« nek Anglež. V prvi tretjini stene ga je zadel kamen, reševal se je sam, reševalci so ga našli že na vstopu – kamor je ponoči počepnil helikopter v soju reševalnih svetilk. Tudi za pilota – uspeh.

TRI POLJSKE PRVENSTVENE V MT. BLANCU. Poljaka Dworak in Grochowski sta 16. in 17. avgusta 1971 v Brouillardu potegnili novo smer po steburu desno od slavne smeri Bonington–Bonatti. Ocena: »Zelo težko na 450 m.« Kawalewski, Maczká in Wroz so 13. in 14. avgusta 71 preplezali steber levo od Bonattijevega stebra. 350 m te smeri so Poljaki ocenili s + V. Poljaka David Belden in Andrzej Mroz sta v južni steni Pointe Gugliermina 11. do 13. julija 1971 desno od smeri Bocalatte–Gervasutti odprla novo smer po neznatnem steburu z izstopom na vrh. »Velikastna prosta plezarija, 600 m izredno težko, trije raztežaji izsiljeni s tehniko, zelo izpostavljeno, 30 klinov, 2 zagozdi, 24 ur plezanja.« Poljaki zarisujejo torej svoje plezalske stopinje med najpopularnejše smeri v osrčju Bele gore.

NOVA SMER V BRENVU. Jean Pierre Bougerol in Poljak Andrzej Mroz sta 17. do 19. avg. 1971 odprla novo direktno smer v Brenvi (Mont Maudit), z dvema bivakoma, s 24 urami plezanja.

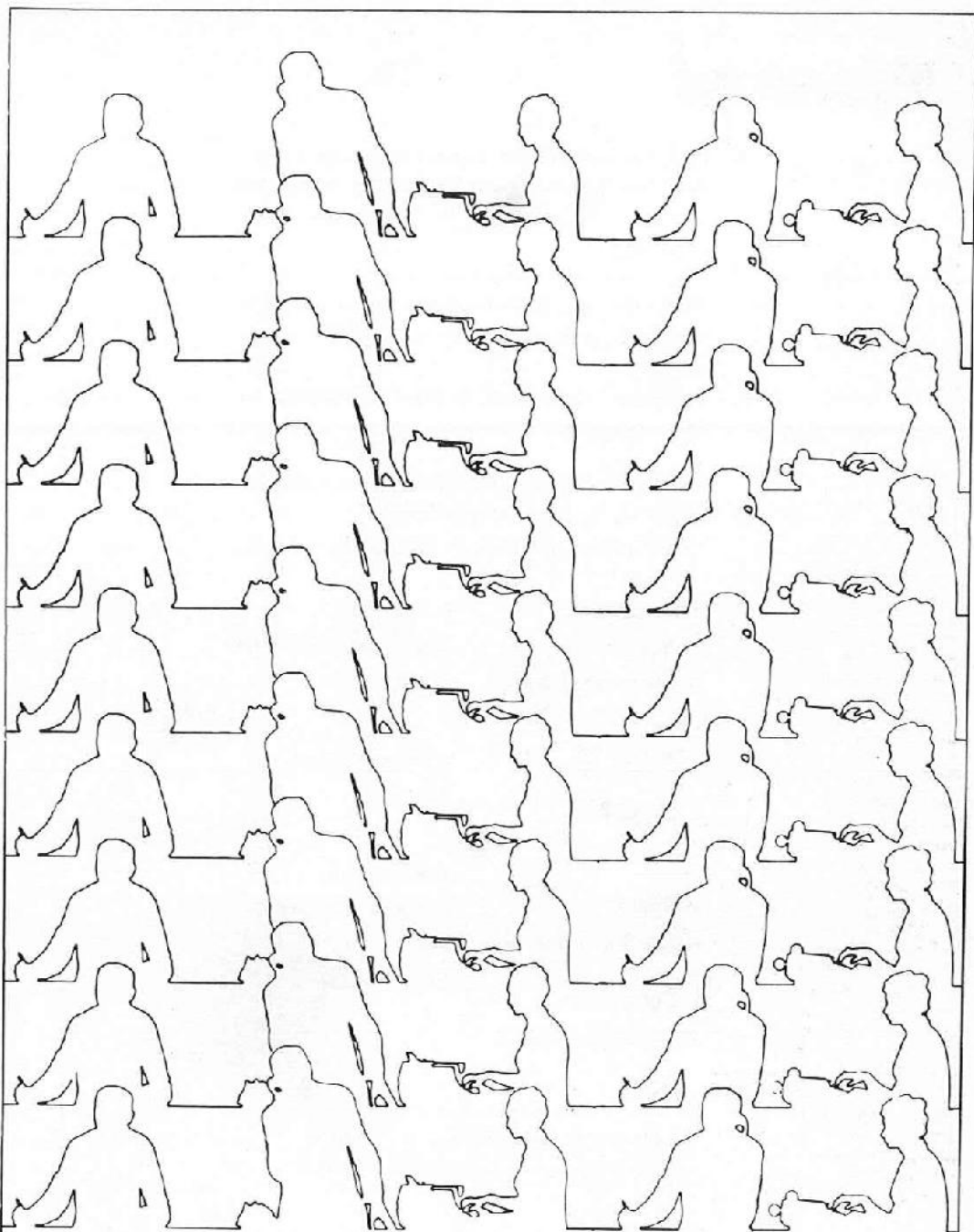
SLIKA NA PRVI STRANI:
ZA PLECEM NA VELIKI PLANINI
FOTO VLASTO KOPAC
SLIKA NA DRUGI STRANI ZGORAJ:
MED OBLAKI
FOTO VIDA STRASEK
SLIKA NA DRUGI STRANI SPODAJ:
HAUTE ROUTE
ZERMATT - CHAMONIX
FOTO JOCO BALANT
SLIKA NA TRETJI STRANI:
GRADIŠKA TURA NAD VIPAVSKO DOLINO
FOTO STANE KVATERNIK
SLIKA NA CETRTI STRANI ZGORAJ:
NA PODIH POD SKUTO
FOTO VOJKO BIZJAK
SLIKA NA CETRTI STRANI SPODAJ:
"MED GORAMI" (NA GREBENU CIPRNKA)
FOTO STANE BELAK

bančni servis za delovne
organizacije in prebivalstvo

ljubljska banka

pravi naslov za denarne zadeve

Planinci

na vrhu Triglava se boste počutili še prijetneje, če vas bodo greli jopiči iz islandske volne, ki jih izdelujejo za vas pletilje iz Si-rogojna.

Trikotažo najboljše kvalitete lahko nabavite samo v razstavnih salonih in trgovinah **Jugoexporta**

Beograd, Kolarčeva 1, Knez Mihajlova 10 in Terazije 2

Po vrnitvi s težke ture se boste najbolje odpočili na pohištvu **Jugoexporta** ki ga lahko nabavite v razstavnih salonih:

v Beogradu:

Kolarčeva 1
Bulevar revolucije 84
Generala
Ždanova 78

v Skopju:

JLA 66

v Splitu:

Kupališki prilaz 12

v Titogradu:

Nemanjina obala 1

v Zagrebu:

Zagrebski velesejem
Paviljon 12

v Novem Sadu:

JLA 25

v Nišu:

Rudjera Boškovića
2 b
Balkanska 2

Jugoexport

BEOGRAD, KOLARČEVA 1